

Sepedi

Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo

3

Kotara 3

Puku ya Morutiši

Kotara 3

Sepedi

Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo

Puku ya Morutiši

Ditebogo

Tšweletšo ya lenaneo le la go kopantšha Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo e dirilwe ke sehlopha sa Funda Wande ka tšhomišano le sehlopha sa ditsebi tša thuto ya motheo ya Kapa Bodikela, Kapa Bohlabela le Limpopo, dirutegi go tšwa diyunibesithing tša go fapafapana le barutiši dikolong.

Dipuku tše di kgonne go tšweletšwa ka lebaka la thekgo ya mašelang ya Allan Gray Orbis Foundation Endowment, FEM Education Foundation, Michael & Susan Dell Foundation le Zenex Foundation.

Diswantšho:

Ditebogo go Anja Stoeckigt ka seabe sa gagwe ka ditshwantšho tša motheo tše di hwetšagalago ka pukung ye.

Khabara: Anja Stoeckigt

Diswantšho tše dingwe di filwe ke:

Crazy Cat: letlakala 30 le 104;

Patrick Latimer: letlakala 29, 31, 35, 43, 45, 47, 49, 53, 54, 77 le 101;

Jiggs Snaddon-Wood: letlakala. 31, 33, 41, 55, 62, 57, 89 le 127;

Alex Latimer: letlakala 67, 91, 101, 103, 125, 127, 129, 131 le 133;

Rassie Erasmus: ditlhaka mantšu.

Ditheto tša diswantšho

Sehlopha sa diphatlatšhi sa Funda Wande: diswantšho ka moka di tšerwe dikolong le diphapošing; Letlakala 29: **Claude Monet** (*Impression: Sunrise*), iStock: Letlakala 33: **Denis Kabanov** (Gautrain), Letlakala 65: **DEBOVE SOPHIE** (mohlare wa fever), Letlakala 67: **mischach** (sethokgwa sa Knysna), Letlakala 69: **andiikoval** (mohlašana), **AndreaWillmore** (kgopa), **R Rees** (mohlare wa baobab), Letlakala 71: **Dr Jurgen Bockyne** (morula), **IMNSTURE** (marula), **amuel howell** (diapola tša kei), Letlakala 73: **tifonimages** (tšhilo ya pampiri), Letlakala 79: **Johan Karisson** (setofo sa malahla), **Augustin Val** (jeke ya kgake ya maswi), Letlakala 81: **Karin de Mamiel** (dieta tša go dirwa ka taere), Letlakala 83: **MWayOut** (banna ba maZulu), **sundrawalex** (basadi ba 18th century ba Yuropa); **Gallo Images:** Letlakala 37: **Misha Jordaan** (Two Oceans Aquarium – hlapi ya metlae), **Jaco Marais** (Two Oceans Aquarium – stingray), Letlakala 61: **Beeld** (Wangari Maathai), **Stephane Mahe** (Virgil Abloh), Letlakala 103: **Sovfoto/Contributor** (Laika mpša ya lefaufaug); **Road Traffic Management Corporation and Arrive Alive:** Lefaufaug 43 (maswao a tsela); **WikiCommons:** Letlakala 69: **Divet Dilman** (mohlare wa fever), Letlakala 77: **Olli1800** (BMW 525i by Dr Esther Mahlangu), **Freddejager** (legae la go pentiwa ka Dr Esther Mahlangu), Letlakala 81: **nickCB** (dieta tša nageng), Letlakala 91: **Jean-Pierre Dalbéra** from the Musée de quai Branly (sekhutšiša hlogo sa kota), Letlakala 113: **Falcon Heavy Demo Mission** (go thakgoga ga sephatšamaru); **Shutterstock:** Letlakala 56: **Greta Thunberg**, Letlakala 67: **Tish1** (spekboom), Letlakala 112: **Fram Stock Footage** (ditšhila tša lefaufaug); **Giraffe Project Heroes:** Letlakala 55 (Yola Mgogwana); **WikiHow:** Letlakala 80 (tsela ya go dira dieta); **Design Indaba: Woza Moya Crafters:** Letlakala 77 (*Dreams for Africa* setulo); **Brooklyn Museum Costume Collection at The Metropolitan Museum of Art, Gift of the Brooklyn Museum, 2009, Gift of Herman Delman, 1994:** Letlakala 79: (dieta tša Baroque); **Smithsonian National Postal Museum:** Letlakala 79 (setempe sa Jan E. Matzeliger); **Henry Ford Museum:** Letlakala 81 (Ford quadricycle); **Rogers Fund:** Letlakala 81 (dimphašane tša phapirase tša Egepeti ya kgale); **The Metropolitan Museum: The Michael C. Rockefeller Memorial Collection, Gift of Nelson A. Rockefeller, 1972:** Letlakala 93 (sebakadi sa lenaka la pronse la Benin), **Bequest of Alice K. Bache, 1977:** Letlakala 93 (Benin bronze head of an Oba); **The Trustees of the British Museum:** Letlakala 95 (leseka la dipheta le thetho ya dipheta, pitša ya letsopa le sekotelo sa go bopiwa); **National Aeronautics and Space Administration:** Letlakala 113 (moetalefaufaug Kayla Barron le baetalefaufaug ba go se be le matlakgogedi), Letlakala 115 (moetalefaufaug Mae Jemison), **NASA Earth Observatory** seswantšho ka Robert Simmon, a šomiša Suomi NPP VIIRS data ye e filwego ka tlhompho ya Chris Elvidge (NOAA National Geophysical Data Center). **Suomi NPP** ke poelo ya tšhomišano magareng ga NASA, NOAA, le Kgoro ya Tšhireletšo: Letlakala 121 (Earthrise); **Leonard C. Hanna, Jr. Class of 1913, Fund:** Letlakala 115: (*Starry Night* ka Jean-François Millet); **Flickr:** Letlakala 115: **famile.sebile** (cosmonaut Tuân Pham); **Blue Origin:** Letlakala 115 (NS-16 thakgolo ya sephatšamaru); **Library of Congress** Letlakala 117 (*A fairy moon and a lonely star* ka Hiroshige IUtawaga); **Google Art Project:** Letlakala; 119 (*The Starry Night* ka Vincent van Gogh).

Ditebogo tša go kgethega go Joanne Bloch ka tšhomišo ya diswantšho tša Robert Mazibuko go letlakala 57 le 59.

Diswantšho tše dingwe di šomišitšwe ka boleng bja maemo a godimo ke Freepik, Rawpixel le Pexels.

www.fundawande.org

ISBN: 978-1-998960-38-5

Version 1: 2024

Motho mang le mang o dumeletšwe go abelana (go kopolla le go phatlatatša sedirišwa se ka tshepedišo goba sebopego sefe) goba go amantšha (go hlakantšha, go fetola le go tšwetša pele ka morero wo mongwe le mongwe), ge fela a ka leboga mošomo wa rena ka tsela ye: *Funda Wande, Sepedi Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo, Puku ya Morutiši, Mphato 3, Kotara 3, CC BY 4.0*

O seke wa tlatša ka mantšu goba polelo yeo e ka ganetšago ba bangwe seo laesense e se dumeletšego.

Tshedimošo ya go tlaletša o ka e humana mo: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Diteng

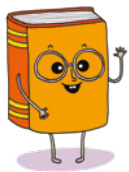
Diswantšho le dikhutsofatšo	iv
Go kopanywa ga Leleme la Gae le lenaneo la Mabokgoni a Bophelo	1
Lenaneo la nako la beke, Kotara 3	1
Diteng tša Kotara 3	2
Lenaneo la Tekolo, Kotara 3	4
Go ithuta ga go kopantšhwa – Tsela ya Funda Wande	5
Go ruta Leleme la Gae	6
Go Theeletša le go Bolela	6
Ditlhaka	7
Mongwalo	8
Nako ya go šetša Go Bala le go Ngwala	10
Dithuto tša go Bala	10
Dithuto tša go Ngwala	18
Go ruta Mabokgoni a Bophelo	21
Tsebo ya go Thoma	21
Bokgabo bja Boitlhamamelo	23
Thuto ya Boitšhidullo	24
Beke 1 Go bolokega	26
Beke 2 Go bolokega	38
Beke 3 Tšhilafatšo	50
Beke 4 Tšhilafatšo	62
Beke 5 Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale	74
Beke 6 Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale	86
Beke 7 Lefaufaung	98
Beke 8 Lefaufaung	110
Beke 9 Tše dintši ka tsela yeo batho ba bego ba pheka ka gona kgale	122
Beke 10 Tiišetšo le Pušetšo	134
Tekolo Kotara 3	136
Leleme la Gae: go itokišetša tekolo ya go se kgaotše le tekolo ya semmušo Kotara 3	136
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Go Theeletša le go Bolela	138
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Ditlhaka	139
Ruburiki le lenaneo la tekolo la Go Bala le Kwešišo	140
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Mongwalo	141
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Go Ngwala	142
Letlakala la meputso la Kotara 3 la Leleme la Gae	143
Mabokgoni a Bophelo: Go itokišetša Tekolo ya go se kgaotše le Tekolo ya semmušo	
Kotara 3	144
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Tsebo ya go Thoma le BLTP	146
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Bokgabo bja go Bonwa	147
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Bokgabo bja go Diragatša	148
Ruburiki le lenaneo la tekolo ya Thuto ya Boitšhidullo	149
Letlakala la meputso la Kotara 3 la Mabokgoni a Bophelo	150

Diswantšho le dikhutsofatšo

Leleme la Gae

Go Balela Godimo
goba Bomolomo

Go Bala

Ditlhaka

Go Ngwala

Go Bala ka Go Hlahlwa
ka Sehlophana

Mongwalo le Go
Šoma o Nnoši

Mabokgoni a Bophelo

Tsebo ya Go Thoma,
Botho, Leago le
Thutaphelo

Bokgabo bja
Boitlhamelo

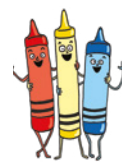

Thuto ya Boitšhidullo

Diswantšho tšeo di šomišitšwego ka gare ga Puku ya Morutwana

Ngwala

Khalara
goba o thale

Ripa

Puku ya Morutiši – PM

Puku ya Mošomo ya Morutwana – PMM

Go Bala ka Go Hlahlwa ka Sehlophana – GBHS

Botho, Leago le Thutaphelo – BLTP

Tsebo ya Go Thoma – TT

Leleme la Gae – LG

Go Bala Mmogo – GBM

Go Šoma o Nnoši – GŠN

Dipuku tša mošomo tša Rainbow:

Dipuku tša DBE

Lenaneo le le kopantšwego la Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo

*Laetša letlakala la PMM

Nako ka letšatši	Mošupologo	Labobedi	Laboraro	Labone	Labohlano
10 mets	Nako ya taolo: Rejisitara/ khalentara/ matšatši a matswalo/ ditsebišo				
1 iri 30 mets	POLOKO YA DIPALO				
1 iri 35 mets	POLOKO YA LITHERESI				
15 mets	Bomolomo: Ditaba	Bomolomo: Go Theeletša le go Bolela	Bomolomo: Go Theeletša le go Bolela	Bomolomo: Go Theeletša le go Bolela	Bomolomo: Tshekaseko ya beke
PHETOGO: betla phentshele, ntšha dipuku, efa mešomo					
10 mets	*Ditlhaka	*Ditlhaka	*Ditlhaka	*Ditlhaka	*Ditlhaka A. TNI B. Piletšo
10 mets	*Mongwalo	Mongwalo	Mongwalo	Mongwalo	Mongwalo
PHETOGO: Morumokwano wa ditiro/koša					
15 mets	Go Bala: Morutiši o Balela Godimo	Go Bala Mmogo; Kwešišo	Go Bala Mmogo: Tlotlontšu	Go Bala Mmogo: A. Polelo B. Go itlwaetša Thelelo*	Go bala: Tshekaseko ya go Šoma o Nnoši
15 mets	EFAL	*Go Ngwala: Kwešišo	*Go Ngwala: Tlotlontšu	*Go Ngwala: Polelo	*Go Ngwala o Nnoši
PHETOGO: Otlolloga o šikinyege. Dihlopha di ya mmeteng go dira GBHS					
15 mets	GBHS	GBHS	GBHS	GBHS	GBHS
15 mets	GBHS	GBHS	GBHS	GBHS	GBHS
(30 mets tshepedišano le GBHS)	*Go šoma o Nnoši	*Go šoma o Nnoši	*Go šoma o Nnoši	*Go šoma o Nnoši	*Go šoma o Nnoši
45 mets	POLOKO YA SEISEMANE LELEME LA TLALELETŠO				
1 iri 25 mets	POLOKO YA MABOKGONI A BOPHELO				
30 mets	*Tsebo ya go Thoma	*Tsebo ya go Thoma	*Tsebo ya go Thoma	Tekolo ya Tsebo ya go Thoma: Tshekaseko ya Kgopolo	Puku ya Mošomo ya DBE Letlakala la Mabokgoni a Bophelo Letlakala la Leleme la Gae
PHETOGO: Boitšhidullo bja go hema, efa barutwana didirišwa					
30 mets	Bokgabo bja go Bonwa Litheresi* ya go Bonwa	Bokgabo bja go Bonwa Go Diragatša	Bokgabo bja go Diragatša	Bokgabo bja go Diragatša	
PHETOGO: Fetola diaparo, eya ka ntle, ba fe didirišwa					
25 mets	Go lokišetša Thuto ya Boitšhidullo (30 mets)	Diteišene tša mešomo ya Thuto ya Boitšhidullo	Diteišene tša mešomo ya Thuto ya Boitšhidullo	Diteišene tša mešomo ya Thuto ya Boitšhidullo	Diteišene tša mešomo ya Thuto ya Boitšhidullo

Diteng tša Kotara 3

Beke	Kgwekgwe	Kanegelo ya go Balelwa Godimo	Kanegelo ya go Balwa Mmogo	Go Šoma o Nnoši	Ditlhaka
1	Go dula o bolokegile	Metato ya go phela	Bošego bjo nka se tsogego ke bo lebatše	Letšatši le bohlokwa la sekolo; Boithabišo bja letšatši la matswalo. Leeto, Akhwariamo	Poeletšo ya medumo le ditlhaka
2	Go dula o bolokegile	Mogolodi wa korone	Bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše	Letšatši le legolo – Kanegelo ya dikarolo tše nne ka ga polokego go papadi ya kgwele ya maoto	psh pšh
3	Tšhilafatšo	Bana ba ka dira dipheto go tikologo	Noka ya Umgeni	Bagale ba tikologo: Greta Thinberg, Ayakha Melithafa, Wangari Maathai, Robert Mazibuko	tlw thw
4	Tšhilafatšo	Mohlare wa go makatša wa dienywa	Noka ya Umgeni	Mehlare ya pholanete: phetogo ya Tlelaemete, ya pampiri, dihlare le dijo	nyw ngw
5	Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale	Dilo tša ka gare ga Musiamo	Moroki wa dieta	Didirišwa tša kgale le bjale: Dieta, diaparo, dikoloi, motlakase	nts ntš
6	Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale	Dilo tšeo makgolo wa koko a mmoditšego tšona	Moroki wa dieta	Lengwalo la kgale-se khutšiša hlogo, Merodi ya Benin, go šoma ka dipheta, dipitša tša letsopa	ntl hlw
7	Lefaufau	Lefaufau	Mapula le ngwedi	Batho le dilo lefaufaug: diphoofole, disathelaete, ditšhila tša lefaufaug	nth nkw
8	Lefaufau	Go fofela kgauswi kudu le letšatši	Mapula le ngwedi	Diswanšho tše nne tša go laetša lefaufau bošego	ntl nkg
9	Tše dintši ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale	Sekolo kgalekgale	Bokoko le ditlogolo (papadi)	Pukutšatši ya tšatši ka tšatši ya Keke e tšwela pele go tšwa go Kotara 2	Poeletšo ya ditlhaka le medumo
10	Tiišetšo				

Polelo le Kwešišo	Go Ngwala	Tsebo ya go Thoma le BLTP	Bokgabo bja Maithomelo: Bokgabo bja go Bonwa	Bokgabo bja Maithomelo: Bokgabo bja Go Diragatša	Thuto ya Boitšhidullo
Dipotšišo go rulaganya lefelo: Mang, Neng, Kae, Eng	Kanegelo: Letšatši la matšatši a ka a maikhutšo (sengwalwa sa ka)	TNI: Go dula o bolokegile Go hlokomela metato ya go phela Go bolokega go mollo ka gae	Ntlo ya bokgabo: Tšeo di šetšwago	Diragatša boemo bja go se bolokege ka gae	Morutiši o kgetha mešongwana e mene ya beke
Mantšu a go latelantšha: La mathomo, gwa latela, ka morago, mafelelong	Kanegelo: Letšatši leo nka se tsogego ke le lebetše (ditemana tše pedi, lebaka leo le fetilego, motho wa mathomo)	Didirišwa tše kotsi, maswao a polokego – go nyalantšha le go hlama	Seswantšho sa go ba le tšeo di šetšwago	Opela le diragatšeng koša ya Afrika Borwa	
Go laetša le go akaretša magato a tšhepetšo	Tsela ya go phutha mokotlana wa ka wa sekolo (tšhepetšo ya tšhate ya tatelano)	TNI: Tšhilafatšo Go topa matlakala le tshekatsheko	Go leboga bokgabo: Dipaterone le Dikgatišo tša tlhago	Mafoko a boitšhikinyo a magato a go fapana	
Laetša o akaretše magato a tšhepetšo	Ka moo pampiri e dirwago ka gona (tšhepetšo ya tšhate ya tatelano go šeditše sengwalwa)	Letšatši la go bjala mehlare Go bjala mehlare go lwantšha šhilafatšo Fetolela tšhate ya tatelano go Mongwalo	Dira seswantšho sa Letšatši la go bjala mehlare	Hlama tatelano ya go ekiša Ekiša kanegelo	
Mantšu a tatelano (boeletša) makopanyi	Mokgwa wa go dira dieta (tšhepetšo ya kanegelo)	TNI: Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale Ketelo ya musiamo Sedirišwa sa kgalekgale	Ntlo ya bokgabo: Dipaterone tša bokgabo bja Afrika	Tiragatšo ya sehlopha	
Mantšu a tatelano (boeletša) makopanyi	Selo sa kgale kgale (tlhalošo, lebaka le fetilego)	Tšhepetšo ya thekenolotši, go hlama, go dira, go lekola, go bolela ka dieta	Hlama o thale dipaterone tša go boeletša tša seAfrika	Tiragatšo ya sehlopha	
Mafoko a matelele/ makopanyi	Toro ya ka (Go ngwala ka bonoši)	TNI: Tshepetšo ya rena ya letšatši Lemoga go tšwa go mehlala	Diboego go bokgabo – tšhepetšo ya letšatš ya se tšeometri ya go sepela	Hlama mafoko a boitšhikinyo bja bokgabo Lefaufau	
Mafoko a matelele/ makopanyi	Kanegelo ya toro: (ditemana tše tharo, go ngwala ga maithomelo, mathomo, gare, mafelelo)	Banyakišiši ba baetalefaufau Tlatša sethalwa	Tshepetšo ya let šatši ya go sepela	Go išhikinyetša mmimo	
Mokgwa wa Papadi	Poledišano gare ga koko le setlogolo	TNI: Tše ntši ka sekolo kgale kgale, ka nako yeo le gona bjale	Foreimi ya 3D ya seswantšho ya dipaterone	Sehlopha se diragatša papadi	

Lenaneo la Tekolo, Kotara 3

Beke 4	Labohlano	Go Ngwala 1: Tšhepetšo	TIRIŠO	PM letl 72
Beke 6	Labobei–Labone	Go Theeletša le Go Bolela 1: Tiragatšo–Selo sa kgale kgale	BOMOLOMO	PM matl 90, 92, 94
	Labobedi	Go Theeletša le Go Bolela 2: Kwešišo ya go theeletša – Dilo tše makgolokhukhu wa ka a mmoditšego tšona	LAB page 115	PM letl 78
	Moš–Labob	Bokgabo bja go Bonwa 1: Bokgabo bja dipaterone tša seAfrika	TIRIŠO	PM matl 89, 91
	Laboraro, Labone	Bokgabo bja go Diragatša 1: Go diragatša ka sehlopha	TIRIŠO	PM matl 93, 95
	Labohlano	Thuto ya Boitšidullo 1: Dipapadi	TIRIŠO	PM letl 97
Beke 7	Labobei–Labone	Go Theeletša le go Bolela 1: Tiragatšo – Selo sa kgale kgale (E tšwela pele)	BOMOLOMO	PM matl 102, 104, 106
	Labobedi	Ditlhaka: Ngwala medumo	PMM letl 134	PM letl 102
	Labobedi	Go Bala 1: Kwešišo ya go bala – Mapula le Ngwedi	PMM letl 140	PM letl 102
	Laboraro	Tsebo ya Go Thoma: Ke nna pholanete e fe?	PMM letl 147	PM letl 105
Beke 8	Mošupologo–Labohlano	Go Bala 2: Go Balela Godimo (GBHS)	BOMOLOMO	PM matl 113, 115, 117, 119, 121
	Labobedi–Labohlano	Thuto ya Boitšhidullo 2: Tekanyetšo	TIRIŠO	PM matl 115, 117, 119, 121
	Laboraro	Tsebo ya Go Thoma 2: Go nyaka dinnete tša leeto la go ya lefaufang	PMM letl 165	PM letl 117
	Labone–Labohlano	Go Ngwala 2: Kanegelo ya Toro	PUKU YA GO NGWALELA	PM letl 118, 120
	Labohlano	Mongwalo 1: Mothikitho wa tlhaka ye nnyane & go kopanya	PMM letl 153	PM letl 120
	Labohlano	Ditlhaka 2: Piletšo	PMM letl 169	PM letl 120

Thuto ye e kopantšwego – Tsela ya Funda Wandé

Lenaneo la Funda Wandé le kgokaganya Litheresi ya Leleme la Gae le Mabokgoni a Bophelo. Le dira se ka go diriša dikgwegwe tša go swana le dipeakanyo tša dithuto tša go kgokagana le tirišo gape ya tlotlontšu e bohlokwa.

Ka lebaka la eng?

- Le kaonafatša le go oketša go teba ga dithuto ka bobedi.
- Le netefatša gore mabokgoni ka moka a ithutwa ka tsela ya maleba ya sererwa sa go sepelelana.
- Le tebiša diteng le kgopolo ya tsebo ya Mabokgoni a Bophelo setee.
- Le godiša, tebiša le go diriša gape tlotlontšu e bohlokwa.
- Kwešišo ya go teba ya dikgopolo le ka mo di amanago ka gona di kaonafatša kwešišo ya go bala le bokgoni ka moka bja thuto.
- Go ithuta ka moka go tebile, go kwagala kudu gape ke ga maleba kudu.

Bjang?

- Morutiši o nyakišiša sererwa se se hlalošitšwego ka go kharikhulamo go netefatša gore go ithuta ga se ga go se tsenelele.
- O kwešiša dikgopolo tše bohlokwa tše di akareditšwego le dipelo goba morero wa sererwa.
- Sererwa se se tsebišitšwe go thuto ya Mabokgoni a Bophelo, ka bomolomo goba ka sengwalwa sa go bala sa nnete.
- Dingwalwa tša go balela godimo, go bala mmogo le go bala o nnoši di kgokagantšhitšwe le sererwa, di filwe go itlwaetša go bala.
- Dithuto tša Mabokgoni a Bophelo gape di hlabolla dikgopolo tše difsa, tlotlontšu e mpsha go kamano ye.
- Mešongwana ya go bala le go ngwala go dithuto tša ka bobedi di diriša.

SAEKELE YA GO ITHUTA GO GO KGOKAGANTŠHITŠWEGO

- 1 Morutiši o tebiša tsebo ya gagwe ya sererwa ka go dira dinyakišišo. →
- 2 Morutiši o latela dipeakanyo tša thuto tše di dirilwego mabapi le sererwa. →
- 3 Ka go dikgopolo tše difsa tša Mabokgoni a Bophelo, bokgoni, le tlotlontšu ye e rutilwego. →
- 4 Ka Litheresi barutwana ba bala dingwalwa tše di kgokantšhitšwego le sererwa. Mošomo ka moka wa polelo o theilwe go dingwalwa tše. →
- 5 Go dithuto ka bobedi dikgopolo tše bohlokwa le tlotlontšu di šomišitšwe gape le go tiišetšwa. →
- 6 Bokgoni go dithuto ka bobedi di a hlabollwa.

Go Ruta Leleme la Gae

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

15 mets

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša bokgoni bja go theeletša
- Tšweletša bokgoni bja go bolela

Bjang?

Ditaba tša mafelelo a beke (**Mošupologo**) →
 Bokgoni bja go Theeletša le go Bolela (**Labobedi**) →
 Bokgoni bja go Theeletša le go Bolela (**Laboraro**) →
 Bokgoni bja go Theeletša le go Bolela (**Labone**) →
 Tshekaseko ya beke (**Labohlano**)

Nagana-Bobedi-Abelana

- Barutwana ba dula mmetseng (go a ratega gore go be bjalo)
- Morutiši o ba botša ka bothata goba mošomo
- **Nagana:** *Nagana ka setu* (1 motsotso)
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago. Theeletša dikgopolo tša gagwe (5 metsotso)
- **Abelana:** Barutwana bao ba kgethilwego ba aba dikgopolo tša bona le phaphoši (5 metsotso)
- **Araba:** Morutiši o laetša barutwana tsela ye botse ya go araba le go kgopela go hlalošetšwa ka tsela ya botho. Barutwana ba ithuta bokgoni bjo.

Diteng

Ka go Beke 1–8 ditaodišo ka ga maitemogelo, kahlaahlo ka ga poledišano ya batho ba bagolo, ditšweletšo ka dilo tša kgale, go anega kanegelo, le go araba dipotšišo tše thata. Ka Beke 9 šedi e tla ba go go theeletša, go tšweletša, go bala tiragatšo le poledišano.

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša tsebo ya tswalano ya ditlhaka le medumo go lebeletšwe mantšu.
- Šomiša tsebo ye go kgomagantšha le go ripagantšha medumo ge o bala le ge o ngwala.
- Ithute go peleta mantšu a 10 beke ye nngwe le ye nngwe.
- Lemoga mantšu a go boeletšwa gantši ka thoko ka go bala ga go beelwa nako.

Kharikhulamo ya Ditlhaka Mphato 3

Go Kotara 3, boeletša medumo yeo e rutilwego go mephato ya go feta.

	Beke 1	Beke 2	Beke 3	Beke 4	Beke 5	Beke 6	Beke 7	Beke 8	Beke 9	Beke 10
Kotara 1	Motheo Pušeletšo	a; e; i; o; u	l; b; n; m	k; t; s; p	r; f; g; d	h; w; j; y	š; s; ts; tš	ng; ny	Pušeletšo	Tiišetšo
Kotara 2	Pušeletšo	hl; kg	th; kh	tl; ph	mm; nn	gw; lw	rw; sw	kw; hw	th; tl	Tiišetšo
Kotara 3	Pušeletšo	n; nt	šw; fs	mp; bj	mpš; tsw	tšw; tlh	kgw; tšh	tsh; khw	tsh; tšh	Tiišetšo
Kotara 4	Pušeletšo	psh; pšh	tlw; thw	nyw; ngw	nts; ntš	ntl; hlw	nth; nkw	ntlw; nkg	Pušeletšo	Tiišetšo

Bjang?**Go lemoga medumo ka pela (E dire matšatši a mabedi metsotso e 2)**

- Maikemišetšo ke go lemoga medumo ya maleba ka lebelo.
- Ka lebelo, laetša dikaratana tša mantšu ao a rutilwego (goba o a šupe lebotong goba letlapeng)
- Barutwana ka bonoši, ka dihlopha goba phaphoši ka moka ba bitša modumo.

Mantšu a go boeletšwa gantši (Ka nako ya GBHS)

- Beakanya lenaneo la mantšu a go tlwaelwa a wo a hwetšwego ka morago ga puku ye.
- Ngwala mantšu a go **boeletša gantši** letlapeng goba go dikaratana tša mantšu.
- Ruta se bjalo ka **mantšu a go felela**.
- Bala gantši, mohlala, go dikarata tša mantšu. Oketša lebelo nako ye nngwe le ye nngwe. Fetola tatelano ka go fapafapana.

Mešomo ya PMM (Tšatši ka tšatši)

- Matlakala a PMM a na le mešomo yeo o ka ithutago ditlhaka tšeo di rutilwego.
- Sepelasepela o thuše. Efa ditaello tše dingwe ka nako ya GBHS ge go hlokagala. Swaya mafoko a barutwana.
- Lekola dikarabo ka phaphošing.

Go bala ga go Beelwa Nako (Fetola matšatši)

- Arola barutwana ka bobedi. Morutwana yo mongwe le yo mongwe o na le sebaka sa go bala mantšu ka motsotso o 1.
- Morutiši o ba beela nako gomme a bolela a re 'Thoma' gomme nako ge e feta a re 'Ema'.
- Barutwana ba thala sediko go mantšu ao ba a badilego.
- Ka morago morutiši o bala mantšu ka moka.
- Barutwana ba lekola mantšu le go balela mantšu a go balwa gabotse.
- Hlohla barutwana gore ba kaonafatše meputso ya bona.

Piletšo (Fetola matšatši)

- Piletšo e hlahloba bokgoni bja barutwana bja go peleta mantšu le go ngwala mafoko.
- Bitša lentšu goba lefoko gabotse ka go iketla. Boeletša gatee feela.
- Efa barutwana nako ya go ngwala, ka mongwalo o mobotse.
- Lekola o be o phošolle: Ngwala mantšu goba mafoko letlapeng gore barutwana ba swaye.
- Ge lentšu le se la peletwa gabotse, barutwana ba ngwala lentšu la maleba ka phentshele.

MONGWALO

15 mets

Ka lebaka la eng?

- Ka Kotara 3, barutwana ba tšwela pele go ithuta le go itlwaetša mongwalo wa mothikitho, šedi e le go lebelo le go ngwala gabotse.
- Ka dithuto tša Mongwalo, šedi e ba go go ngwala mantšu le mafoko a makopana.
- Se se akaretša tiišetšo ya go hlama ditlhaka tše kgolo le tše nnyane gabotse le go kopantšha gabotse ka fase le ka godimo. Sekgoba magareng ga mantšu se ba bohlokwa.
- Barutwana ba ka thoma go šomiša mothikitho go mešomo ka moka ya go ngwala go Kotara 3.

Bjang?

- Go na le letlakala le tee la mongwalo ka go PMM beke ye nngwe le ye nngwe leo le akaretšago thuto ya letšatši le lengwe le le lengwe, leo le bontšhitšwego ka mebala ya go fapafapana.
- Letšatši le lengwe le lengwe, barutwana ba latišiša tlhaka goba paterone ya letšatši ka go PMM gomme ba tšwela pele le go itlwaetša mongwalo go dipuku tša bona tša go ngwalela.

Go itokišetša thuto ya mongwalo

- Thala methaladi ye mene karolong ye nngwe ya letlapa. Se se ka dulela ruri (ka pente) goba se ka ba sa go nyaka go dulela ruri (lokela tšhoko ka gare ga meetse a swikiri).
- Barutwana ba hloka PMM, puku ya go ngwalela ya mongwalo, le phentshele yeo e loditšwego. Selo sa go phumola ga se nyakege!

Tshepetšo ya thuto

Laetša letlapeng

- Barutwana ba lebelela letlapeng go bona taetšo ka morutiši.
- Ngwala lentšu goba lefoko le lengwe le le lengwe methalading ya letlapeng.
- Hlaloša/bolela tsela ya go hlama lentšu: o thoma kae, lefelo mothalading, mehuta ya ditlhakantšho (ka godimo goba ka fase) ditlhakakgolo bj.bj. Bontšha sekgoba magareng ga mantšu.
- Laetša tlhaka ya letšatši gape.
- Laetša o sa emiše tšhoko ge o ngwala mothikitho le ge o ngwala ka thelelo.

Barutwana

- Ba ngwala **ka monwana tesekeng** ge morutiši a laetša.
- Ngwala **ka bonoši ka go PMM**, o latišiša godimo ga tlhaka ya letšatši.
- Ngwala **ka bonoši pukung ya go ngwalela** o kopolle mantšu goba lefoko la letšatši e le go tlaleletša go itlwaetša.

Morutiši

Sepelasepela o fe barutwana dipolelo ka:

- Go swara phentshele le go e bea gabotse: go beakanya menwana ya go e swara gabotse, go thekga seatla letlakaleng, dula gabotse o sa inamišetše hlogo letlakaleng, sejabana se kgona go šikinyega.
- Mongwalo: go gatelela letlakaleng ka maleba, lefelo la go thoma le la go fetša, tlhamo ya ditlhaka, go se emiše phentshele; dikgokagano tše botse.

Barutwana ba kgetha tlhaka ya bona ye kaone mothalading wo mongwe le wo mongwe gomme ba thala sediko gore morutiši a e lebelele. Goba, morutiši a ka swaya tlhaka yeo e hlamilwego gabotse ge a swaya.

Dipuku di swanetše go lekolwa ka mehla go fa dipolelo.

Assessment and remediation
Funda Wande

Feedback on
Cursive
Handwriting

247

NAKO YA TSEPELELO GO GO BALA LE GO NGWALA

2 diiri
15 mets

DITHUTO TŠA GO BALA

Morutiši o balela godimo (**Mošupologo**) →Kwešišo ya Go bala Mmogo (**Beke A Labobedi**)/Thelela (**Beke B Labobedi**) →Tlotlontšu (**Beke A Laborarao**)/Tshekaseko ya tlotlontšu le polelo(**Beke B Laboraro**) →Polelo (**Beke A Labone**)/Go itlwaetša thelelo (**Beke B Labone**) →Tshekaseko ya go bala o Nnoši (**Labohlano**)**Letšatši ka letšatši:** Go bala ka sehlopha le (dihlopha tše 2); Mošomo wa go dirwa o Nnoši**Morutiši o balela godimo (Mošupologo)**

Morutiši o balela kanegelo godimo go akaretša dikanegelo tša go theiwa go dingwalwa le dikanegelo tša go kgokaganywa le Mabokgoni a Bophelo.

- Dikanegelo tše di theilwego go dingwalwa di kgokagantšwe le sengwalwa sa Go Bala ka Bobedi goba le kgwekgwe.
- Dikanegelo tša Mabokgoni Bophelo di tsebagatša kgwekgwe ye mpsha ka tsela ya maleba ya go anega.

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša bokgoni bja go theeletša le go ela šedi.
- Tsebagatša polelo ya go nona go oketša tlotlontšu ya barutwana ya bomolomo.
- Tsebagatša mehuta ya go fapafapana ya dingwalwa goba kgwekgwe ye mpsha ya Mabokgoni a Bophelo.

Bjang?**Pele ga go bala**

- Botšiša barutwana dipotšišo tše 2–3 go kgokaganya maitemogelo goba tsebo yeo ba nago le yona.
- Ba botše ka bohlokwa goba morero wa go theeletša.

Bala kanegelo

- Laetša ka ditiragatšo gore o goge šedi ya barutwana.
- Hlaloša mantšu ao ba sa a tsebego ka boripana ge o bala kanegelo ka ntle le go senya thelelo ya kanegelo.

Ka morago ga go bala

- Efa barutwana motsotso o 1–2 gore ba arabe ka go lokologa.
- Lekola kwešišo o ba theeletše ka go ba botšiša dipotšišo tše 2–3.

Go Bala Mmogo (Labobedi)

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša bokgoni bja go bala le bja polelo ka thekgo ya morutiši ka kamano ya go kwagala.
- Mabokgoni a akaretša: kwešišo, tšweletšo ya tlotlontšu, go hlama lefoko le go bala ka thelelo.

Bjang?

Pele ga go bala

Tlwaetša barutwana sengwalwa ka go šetša tsebo yeo ba šetšego ba na le yona, go bala hlogotaba le go lebelela seswantšho se 1–2. (**LE SE TŠEE METSOTSO YA GO FETA 2–3**).

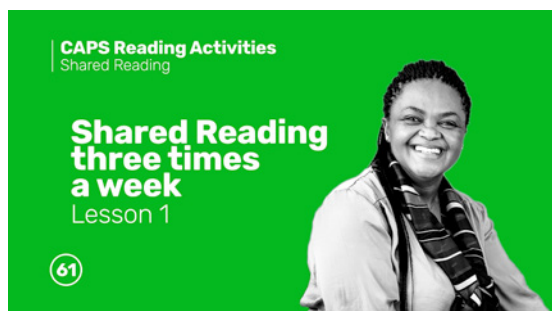
Go Bala Mmogo

- Balela barutwana kanegelo. Barutwana ba a latela, ba tsena mo go kgonegago gomme ba šupa mantšu ka go PMM ya bona ge o bala.
- Bala ka thelelo le ka tšweletšo.
- Ka morago ga go bala ga mmalwa, ge barutwana ba thoma go bala ka mafolofolo, iša lentšu la gago fase. Ge ba kopana le mantšu a mathata, iša lentšu la gago godimo.
- Kgopela barutwana gore ba bale lentšu goba lefoko leo le se go gona kanegelong gore o kgone go bona ge eba ba bala ka nnete e se go go no gopola seo se badilwego.

Ka morago ga go bala

Go kgwekgwe ya go tšea dibeke tše pedi, barutwana ba tla itlwaetša bokgoni bjo bo latelago bja go bala:

- Kwešišo: mokgwa wa go fapana wa kwešišo o tla lebantšhwa le sengwalwa se sengwe le se sengwe seo se tlogo latelwa ka mešongwana ye mebedi ye mekopana ya go ngwalwa ya kwešišo.
- Tlotlontšu: Go tla tsebagatšwa mantšu a mahlano a tlotlontšu ge go balwa.
- Polelo/mošomo wa mafoko: Go ba le lefoko leo le šomišwago go tšweletša tsebo ya melao ya polelo
- Thelelo/lebelo: Thelelo e a laetšwa gomme gwa ba le mošongwana wa go itlwaetša wo o fiwago.

Polelo/thutapolelo

- Mafoko a bohlokwa a laetšwa go sengwalwa sa go Balwa Mmogo go tšweletša tsebo ya thutapolelo.
- Kgwekgwe ye nngwe le ye nngwe e tsepelela go polelo yeo e itšego.
- Dikarolo tše dingwe tša polelo di boeletšwa ka tiragalo.

Ka lebaka la eng?

- Go tšweletša mabokgoni a melao ya polelo ka go laetša bohlokwa bja mantšu/ sehlopha sa mantšu goba karolo ya mantšu lefokong.
- Kgokaganya dibopego tše dingwe tša polelo tša mehuta ye mengwe ya go ngwala, mohlala, ditshepetšo, ditaodišo, go iša tshedimošo go ya go le go tšwa go mmeakanyi wa diswantšho.
- Aga kwešišo ya sebopego sa maleba sa lefoko
- Tšweletša mafolofolo a barutwana a go ngwala.

Bjang?

Tsebagatša lefoko

- Ngwala lefoko leo le kgethilwego letlapeng. Bala le barutwana.
- Barutwana ba laetša lefoko sengwalweng ba le thalelela goba go le gatelela.

Šoma ka mafoko

Hwetša mantšu ao a itšego goba sehlopha sa mantšu. Botšiša dipotšišo tša bomolomo:

- Dipotšišo tša **Mang?** le **Eng?** di thuša barutwana go tseba maina (a batho le dilo).
- Dipotšišo tša **O dira eng?** di thuša barutwana go tseba madiri (ditiro, tšeo batho ba di bolelago le go di kwa).
- Dipotšišo tša **Neng?** di thuša barutwana go tseba nako yeo selo se diragetšego ka yona (lehlathi).
- Dipotšišo tša **Kae?** di thuša barutwana go tseba lefelo goma moo selo se lego gona (lehlathi).
- **Ke ka lebaka la eng?** di thuša barutwana go laetša lebaka la tiragalo. (lehlathi).
- Dipotšišo tša **Bjang?** di thuša barutwana go tseba ka mokgwa woo selo se diragetšego ka gona. (lehlathi).

Ngwala

- Barutwana bjale ba ngwala mafoko a bona goba go tlaleletša mafoko go ya le ka mafoko a bohlokwa.

Tshelela go Seisemane

- Go Beke B, lefoko leo le lego ka Seisemane le ahlaahlwa le barutwana.

Funda Wande
Go Bopa mafoko

Sepedi

Tlotlontšu

Tlotlontšu/dikaratana tša mantšu di hlaolwa go sengwalwa se sengwe le se sengwe sa go balwa mmogo. Barutwana ba tla kwa mantšu le go a bona gomme ba ithuta go a bala le go a ngwala.

Ka lebaka la eng?

- Oketša tlotlontšu ya go bala.

Bjang?

Dikaratamantšu tša tlotlontšu

- Dira dikaratana tša mantšu a mahlano a tlotlontšu. Ka morago ga karatakentšu ngwala lentšu la Seisemane.
- Di bee lebotong la mantšu gomme le a bale letšatši ka letšatši dibekeng tše pedi tša kgwekgwe yeo e itšego
- Šoma ka mantšu: šupa seripa seo se itšego sa lentšu (mohlala, nomoro ya dinoko, modumo wa mathomo, modumo wa mafelelo, bj.bj.); a bee ka tatelano ya dialefabete.

Hwetša mantšu

- Bala kanegelo gape, goba karolo ya kanegelo le barutwana (seo se swanetšego go balwa se bontšhitšwe ka go PM) fetola karatalentšu gore barutwana ba kgone go bona lentšu la Seisemane bjale ka go Bala Mmogo.
- Barutwana ba a hwetša goba ba dikološetša goba ba thalelela mantšu a tlotlontšu sengwalweng.
- Ahlaahlang tlhalošo ya lentšu le lengwe le le lengwe.

Itlwaetše go bala le go ngwala mantšu

- Barutwana ba ngwala mantšu bjalo ka karolo ya mešongwana ya PMM.
- Ba kopollela mantšu ka go Dipukuntšu tša bona.
- Go tlaleletša, ba ka šomiša dikarata tša mantšu bjalo ka ge go hlalošitšwe.

Tshelela go Seisemane

- Beke B, barutwana ba ahlaahla mantšu a tlotlontšu ao a lego ka Seisemane. Fetola karatamantšu gore barutwana ba kgone go bona lentšu la Seisemane.

Go Itlwaetša thelelo

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša bokgoni bja go bala ka lebelo la maleba, ka go nepagala le ka tlhagišo.
- Thelelo ya Go Bala ka Bomolomo **ke tharollo ya go kwešiša**: Ge barutwana ba bala mantšu ka lebelo ka go nepagala, ba tla kgona go ela šedi go tlhalošo ya sengwalwa.
- Go boeletša go itlwaetša ga go bala go tšweletša thelelo.
- Go lekola nomoro ya mantšu ao morutwana a ka a balago temaneng ka motsotso o tee go fa morutiši kwešišo ya bokgoni bja go bala ga morutwana.

Tekanyetšo ya DBE ya Thelelo ya go Bala ka Sepedi

	80	Mafelelo a Mphato 3 Barutwana ka moka ba swanetše go ba ba kgona go bala bonnyane bja MANTŠU a 80 ka motsotso ka go nepagala ge ba bala temana.
	50	Mafelelo a Mphato 2 Barutwana ka moka ba swanetše go ba ba kgona go bala bonnyane bja MANTŠU a 50 ka motsotso ka go nepagala ge ba bala temana.
	40	Mafelelo a Mphato 1 Barutwana ka moka ba swanetše go tseba DITLHAKA-MODUMO gabotse ba bitša medumo ya bonnyane bja ditlhaka tše 40 gabotse ka motsotso.

Bjang?

- Labobedi le lengwe le le lengwe la beke ya bobedi, barutwana ba beelwa nako ge ba bala sengwalwa. Se ke tšwetšopele ya Kanegelo ya Go Balwa Mmogo, yeo e sa thušwego ke diswantšho.
- Dumelela barutwana go itlwaetša ge go swanetše. Poeletšo ya go itlwaetša go bala e oketša lebelo la go bala.
- Labohlano le lengwe le le lengwe la beke ya bobedi barutwana ba beelwa nako ya go bala mantšu a go tla kgafetšakgafetša.

Mokgwa

- Barutwana ba šoma ka bobedi. Morutiši o bea nako ya go bala.
- Morutwana wa mathomo o balela mogwera godimo go tšwa go PMM. Mantšu ao a sa a tsebego o a a feta.
- Morutiši o emiša nako ka morago ga motsotso o tee. Barutwana ba thala sediko go lentšu la mafelelo leo ba le badilego.
- Boeletša le mogwera yo mongwe.
- Morutiši o balela sengwalwa godimo gore barutwana ba kgone go kwa le go lemoga mantšu ao ba se go ba a bala gabotse.
- Barutwana ba hlakantšha nomoro ya mantšu ao ba a badilego, ba sa hlakantšhe le ao ba a sa a tsebego.
- **Boeletša** mošomo wo wa go bala ga go beelwa nako gore barutwana ba kgone go kaonafatša nako ya bona ya go bala le go phošolla diphošo.
- Hlokomela, **se ga se phadišano magareng ga barutwana** efela ke barutwana ba leka go kaonafatša **nako ya bona** ge ba bala gape, bekeng ye nngwe le ye nngwe ya bobedi. Ka morago ga thuto, barutwana ba ka hlohleletšwa go bala sengwalwa goba mantšu gape go ithuta thelelo go ya pele. Se se ka dirwa ka nako ya ge ba sa dire selo, mogwera a balela nako, goba ka gae le maloko a lapa.

Go Bala o Nnoši (Letšatši ka letšatši ka nako ya GBHS)

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša go bala o nnoši go lokišetša barutwana go mephato ya ka godimo.
- Efa go tikhouta ga tšatši ka tšatši le tlwaetšo ya go bala.
- Tšweletša tlhohleletšo ya go bala dingwalwa tša go kgahliša tša makgonthe.
- Tseneletša tsebo ya barutwana ya motheo, ye e thušago gore ba kwešiše.

Bjang?

Dingwalwa tša go bala o Nnoši

- Beke ye nngwe le ye nngwe, go ba le dingwalwa tše hlano tše kopana.
- Sengwalwa sa mathomo se ka mafoko ao a lebanego le go peleta mantšu goba ditlhaka tšeo ba di tsebago. Barutwana ka moka, le bao ba nago le ditlhohlo, ba swanetše go bitša medumo ya ditlhaka gomme ba bale dingwalwa tše.
- Dingwalwa tše di latelago tše nne di tseneletša tsebo ka ga kgwekgwe. Ba šomiša tlotlontšu leboelela go mabaka a go fapafapana. Di na le diswanšho.
- Sengwalwa se sengwe le se sengwe se na le mošongwana/ dipotšišwana go lekola kwešišo ya barutwana le go dira gore ba arabe ka ga sengwalwa.

Hlaloša o laetše ka Beke 2

- Hlaloša gore go bala ka bonoši ke eng. O bala sengwalwa ka bowena, o sa balele mantšu godimo. O leka go tikhouta le kwešišo.
- Hlaloša tše o **sa di dirego** ge o bala o nnoši. Go *bolela, go emelela, go felelwa ke tshepo*
- Hlaloša se o se dirago ge o kopana le lentšu le o sa le kwešišego. *Lebelela diripa tša lentšu, bitša ditlhaka, botšiša mogwera, akanya gore le ka ba le e ra go reng, le bale.*
- Tšeo o di dirago ge o fetša go bala sengwalwa. *Araba dipotšišo.*

Sekaseka ka Labohlano le lengwe le le lengwe

- Ka Labohlano, morutiši o balela barutwana dingwalwa tša beke tša go bala ka bonoši, gwa latela barutwana ka dipukung tša bona.
- Ahlaahlang sengwalwa, arabang dipotšišo ka bomolomo gomme barutwana ba phošolle mošomo wa bona.

Go Bala ka go Hlahlwa Ka Sehlopha (Letšatši le lengwe le le lengwe)

Ka lebaka la eng?

- E fa thuto ya go fapana go dihlophana tše nnyane tša barutwana ba mabokgoni le dinyakwa tša go swana.
- E šomiša dingwalwa tša boemo bja maleba gore barutwana ba kgone go itemogela go bala ka katlego.
- Ke monyetla wa gore o lebelele tšwelopele le go ruta mabokgoni a go bala a mafa.

Bjang?

Go Bala ka Go Hlahlwa ka Dihlopha

- Arola phaphoši ka dihlopha tše hlano tša bokgoni bja go swana.
- Ba bangwe ba tlo ba legatong la mathomo la go Bala, efela ba bantši ba ka be ba šetše ba le Babadi ba Mathomong ba go bala ka Thelelo.
- Bitša sehlopha se sengwe le se sengwe gore šome le wena metsotso ye 15, gabedi ka beke.
- Šomiša sengwalwa sa boemo bja maleba bja go lekana legato la sehlopha. O ka kgetha sengwalwa go tšwa go:
 - Kgoboketšo ya dingwalwa/Diantholotši goba Dipadi tšeo di beakantšwego ka boemo/legato.
 - Sengwalwa sa go balwa mmogo sa beke.
 - Sengwalwa sa go balwa o nnoši.
- Ye ke nako ya gago ya go kgethega le sehlopha se sengwe le se sengwe. Lekola tšwelopele. Šomiša monyetla wa go ruta go tšweleletša mabokgoni a bona a go bala.
- Hwetša barutwana ba go hloka thušo ya tlaleletšo gomme o ba beele nako.
- **Go mešomo ya Legato la Peleng la go Bala, kgotla mo**
- **Go mešomo ya Legato la Peleng la go Bala ka Theleleo, kgotla mo**

Go Namela Llere la Go Bala

Mmadi wa ka pela ka thelelo

5

Naledi ya go bala

Ke kgona go Bala dingwalwa tše di telele

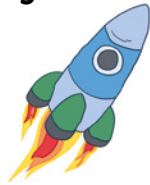
- Bala mafoko a 4 goba go feta
- Balela godimo goba fase
- Lemoga mantšu a go tšwelela gantši
- Bolela medumo ya mantšu a wo a sa tsebjego
- Bala ga bonolo, lemoga maswaodikga
- Araba dipotšišo tše bothata

Ke hloka

- Dilo tše ntši tša go bala.
- Itlwaetše go bala go GBHS le ka bonoši

4

Rokhete ya go bala

Ke kgona go Kwešiša se ke se balago

- Bolelela pele tlhalošo go tšwa leineng la kanegelo/diswantšhong
- Lemoga maswaodikga
- Bala ka go ka go tšweletša maikutlo
- Araba dipotšišo

Ke hloka

- Nthute, hle.
- Itlwaetša go bala go GBHS le ka bonoši

Mmadi wa ka pela

3

Letšatši la go bala

Ke kgona go Balela godimo

- Dira medumo ya mantšu
- Lemoga mantšu a go tšwelela gantši
- Balela godimo mafoko a 1–3 a ma kopana
- Bala ka lebelo le le botse

Ke hloka

- Nthuše go dira modumo.
- Mphe mantšu a bothata.
- Itlwaetša go bala go GBHS.

2

Nthšu ya go bala

Ke kgona go Lemoga ditlhaka

- Bala ditlhaka mantšung
- Bolela gore ke ditlhaka dife tšeo di swanago
- Efa maina a medumo-tlhaka
- Hwetša ditlhakakgolo

Ke hloka

- Nthute, hle.
- Lebelela le nna dialefabete.
- Itlwaetše ka GBHS.

Mmadi yo a tšwelelago

1

Nonyana ya go bala

Ke kgona go Kwa medumo mantšung

- Phaphatha dinoko
- Bala dinoko
- Bolela medumo ya go thoma
- Bolela medumo ya go fetša
- Bala medumo lentšung
- Ya go se tlwaelege ka ntle

Ke hloka

- Nthute, hle.
- Mphe mehlala.
- Itlwaetše GBHS.

DITHUTO TŠA GO NGWALA

Beke A: Kwešišo ya Go Ngwala (**Labobedi**) →
Go Ngwala o Nnoši (**Labohlano**)

Beke B: Kwešišo ya Go Ngwala (**Labobedi**) → Go Ngwala Mmogo/ditokišetšo tša
go ngwala (**Labone**) → GGo Ngwala oNnoši (**Labohlano**)

Go Ngwala o Nnoši

Ka lebaka la eng?

- Go thuša barutwana go ngwala dingwalwa tša nnete le go itlhagiša gabotse ka thelelo.

Bjang?

- Kopolla mošongwana wo mo letlapeng ka mokgwa wo o lego ka gona letšatši ka letšatši.
- Barutwana ba ngwalela ka dipukung tša bona.
- Ka Kotara 3, Go Ngwala o Nnoši ka go šielana magareng a Beke A le nako e tee ya go ngwala, le Beke B le dithuto tše pedi tša go ngwala.

Thuto e tee (**Beke A, Labohlano**)

- Mo o bolelago ka tšeo di dirwago pele ga go ngwala (metsotso e 2-3), tsebiša mošomo
- Barutwana ba ngwala fela ba šeditše mošomo wo ba swanetšego go o dira. Wo ke monyetla wa go se lapiše wa gore barutwana ba kaonafatše go ngwala ga bona ka boitshepho.
- Hlohleletša le go reta dikgopolo le tlotlontšu tše mpsha le tša go kgahliša.
- Hlohleletša barutwana go no ngwala go mopeleto wa mantšu.
- Go swaya:** Efa ditshwayotshwayo legatong la meputso. Se ke tlhohleletšo kudu go feta meputso. Araba o šeditše diteng: Mohlala: *Malome wa gago o kwagala e le motho wa go kgahliša goba Ke duma okare nkabe ke ile ka etela Durban.*

Dithuto tše pedi (**Beke B, Labone le Labohlano**)

- Ye ke thuto ya lenaneo ya go ruta barutwana go ngwala ka tsela ya maleba go lebeletšwe mohuta wo o itšego wa sengwalwa.
- Mo go Kotara 3, mehuta ke ya, go bala ka tatelano, lenaneo la tatelano la go hlaloša selo, kanegelo le poledišano.
- Mohuta o mongwe le o mongwe o nyalantšhwa le sengwalwa sa go bala bjalo ka mohlala. Laetša se:
 - Tšeo di bonagalago sengwalweng go swana le, peakanyo ya ditemana, hlogotaba, dihlogwana tša diteng le peakantšho ya sona.
 - Melao ya go ngwala yeo e sepelelanago le mohuta (mabaka, ke mang a ngwalago, maswaodikga a go ikgetha).
- Lefoko leo le kgethilwego la thuto ya Polelo le lona le sepelelana le mohuta.
- La mathomo mo go thuto tše pedi tša go ngwala, go tlo ba le ditokišetšo (go ngwala mmogo goba go ngwala, go ngwala sengwalwa sa mathomo sa go ithuta).
- Go thuto ya bobedi, barutwana ba tla ngwala sengwalwa sa bona sa mafelelo.

- Mo go kgonegago, e re barutwana ba balele bagwera goba sehlopha tšeo ba di ngwadilego gore ba kgone go bona gore di a kwagala naa le go di rulaganyetša.

- Go swaya: Swaya dingwalwa tše tša go rulaganywa gabotse.

- **Aba 50% ya meputso go diteng**

Lebelela: tlhatlamano ya go ngwala, e se go dikgopolo tša go se kgethe, dikgopolo tša go fapana le mohlala aba, kgetho ya go kgahliša ya mantšu (mahlaodi, mahlathi, aba a go dira go ngwala gore go kgahliše le go feta), ditemana di theilwe go hlogo e tee go ya ka temana le kwešišo ya mohuta wa sengwalwa.

- **Aba 50% ya meputso go polelo le mopeleto**

Lebelela mafoko e se go dikafoko, dibopego tša mafoko tša maleba; maswaodikga a maleba, mopeleto wa maleba, go šomiša lebaka ka go se kgaotše, lebaka la maleba la mohuta wa sengwalwa, mehutahuta ya go fapafapana ya botelele bja mafoko, kalo le peakanyo ya maleba.

Kwešišo ya go Ngwalwa

Go na le kwešišo ye kopana beke ye nngwe le ye nngwe go thuša gore barutwana ba be le boitshepo le go netefatša gore ba ba le moya wo mobotse wa diteko tša kwešišo. Le ge e le gore go na le palo ye nnyane ya dipotšišo go kwešišo ye nngwe le ye nngwe, šedi e go dipotšišo tša go akanya go feta tša go lebanya thwii mo go Kotara 3. Gape go na le dipotšišo tša go nyaka mothopo moo barutwana ba fago nomoro ya letlakala e se go Karabo.

Ka lebaka la eng?

- Go ruta barutwana go hwetša dikarabo sengwalweng (seo se ra gore, go se gopole seo o se badilego empa go bea šedi go tshekaseko le sengwalwa)
- Go tsebiša barutwana ka **mehuta ya dipotšišo** tšeo ba ka lebanago le tšona go ditekolo tša semmušo, mohlala, tša sethalwa sa dikholomo, go kgetha karabo ya maleba go tše dingwe, go tlaleletša mantšu ao a tlogetšwego, mafoko ka botlalo, bj.bj.
- Go tsebiša barutwana mehuta ya **boima bja dipotšišo**, gore ba kgone go bona tswalano magareng ga potšišo, mohuta wa karabo wo o nyakegago, le moo karabo e ka hwetšwago gona. Barutwana ba swanetše go laetša ge e le gore potšišo ke ya **Nyaka o Hwetše** (e hwetšwa go sengwalwa), **Bala o Nagane** (go tšea sephetho) goba dipotšišo **ka bowena** goba (kakanyo ya gago).
- Go tsebiša mekgwa ya kwešišo gore barutwana ba ka e šomiša gore ba bale ka kwešišo. Kotareng ye, tše di akaretša go hwetša dinnete go sengwalwa sa Nnete, go akanya, go lemoga baanegwa, lefelo le kgopolokgolo go dikanegelo go fa kakaretšo ya kanegelo, go fa kgopolo ya kanegelo le go fahlela kgopolo.

Bjang?

Bala dipotšišo tša tekatlhaologanyo

- Hlaloša tšeo di nyakegago ge o araba mehuta ya go fapana ya dipotšišo: **Hlaloša feela mehuta ya dipotšišo tša beke yeo**, mohlala.
 - **Feleletša tafola:** laetša tshedimošo ya go tšwa sengwalweng ka go diriša sethalwa/tafola.
 - **Dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba:** bala dikarabo tšeo di lego gona ka moka gomme o swaye ya maleba.
 - **Nnete goba Maaka:** Bala lefoko o ngwale gore ke nnete (N) goba maaka (M).
 - **Go tlatša sekgoba:** kgetha mantšu a se makae go feleletša lefoko.
 - **Lefoko leo le feletšego:** araba potšišo o šomiša lefoko la go felela ka maswaodikga a maleba.
 - **Tatelano ya ditiragalo:** ngwala ditiragalo go ya ka tatelano ya tšona.
- Gopotša barutwana ka mehuta ya dipotšišo yeo e nyakegago.
 - **Nyaka o Hwetše** – e molaleng: karabo e gona sengwalweng.
 - **Bala o nagane** – ke kakanyo: karabo e ka ba e le gona sengwalweng efela go hlokega gore morutwana a nagane ka yona a be a ngwale ka mantšu a gagwe.
 - **Ka bowena** – kgopolo ya gago: Karabo ga e gona sengwalweng efela e ka hlogong.
- Hlaloša ditsela tša go lebana le kwešišo ya beke ge go kgonega.

Mošomo wa go Ngwalwa

- Barutwana ba feleletša mešomo ya kwešišo ya go ngwalwa ka go PMM.
- Ge nako e dumela, swaya mošomo le phaphoši, o hlaloša gore ke ka lebaka la eng dikarabo tšeo di itšego e le tša maleba goba ke ka lebaka la eng dikarabao tša go fapafapana di loketše dipotšišo tšeo di itšego.

Go Ruta Mabokgoni a Bophelo

Mošupologo le Labobedi:

Tsebo ya Go Thoma/ BLTP; Bokgabo bja Go Bonwa, Thuto ya Boitšhidullo →

Laboraro & Labone:

Tsebo ya Go Thoma/BLTP; Bokgabo bja Go Diragatša; Thuto ya Boitšhidullo →

Labohlano: Tshekaseko ya kgwekgwe, Thuto ya Boitšhidullo

TSEBO YA GO THOMA

Bala dithuto tša go ithuta

Ka lebaka la eng?

- Tšweletša mabokgoni a go ithutela go bala go tla go a šomiša ge o bala dingwalwa tša nnete.
- Tšweletša tsebo ya sebopego sa dingwalwa tša nnete le ditlabele tša bo beakanya go swana le sethalwa/ tafola.
- Tšweletša mabokgoni a go fetišetša tsebo.

Bjang?

Tsebo ya Pele

- Go Bala Mmogo, bala leina la sengwalwa o tšebiše barutwana ka hlogotaba.
- Hwetša gore ba tseba eng ka hlogotaba (ka go bolela).

Tsebo ye mpsha

- Laetša sebopego sa sengwalwa, mohlala, tafola, taekeramo ya Venn, boitekelo, taekeramo ya go ba le maina, papetšo, ditemana tša go ba le dihlogotaba, diswantšho tša go ba le maina bj.bj
- Balela barutwana sengwalwa, o hlaloša mantšu a maswa ka tsela yeo a šomišitšwego ka gona.

Go Ngwala

- Bala mošomo wa go sepelelana le sengwalwa.
- Barutwana ba tlatša mošomo ka go PMM.

Thuto ya TNI

Ka lebaka la eng?

- Thuša barutwana go aga tsebo ka go kopantšha tsebo ye mpsha le seo ba šetšego ba se tseba.
- Ba rute go hlama dipotšišo le go lebelela dikarabo.
- Ba tlwaetše go ngwala.
- Hlohleletša barutwana go nagana ka seo ba ithutilego sona.

Bjang?

Kopolla tšhate ya TNI mo letlapeng (Beke A Mošupologo)

Šomiša tšhate ka go PMM bjale ka ge go bontšhitšwe ka mo fase. Lemoga gore mehlala ke ya tshedimošo ya morutiši fela.

Seo re se Tsebago (Mošupologo wa mathomo wa kgwekgwe ye mpsha)		Ngwala seo barutwana ba se Tsebago. Barutwana ba kgetha ntlha e tee go kopollela ka go ditšhate tša bona ka go PMM.
Seo re Nyakago go se tseba (Mošupologo le Labone)		Ngwala dipotšišo tša barutwana mo. Ba kgetha ntlha e tee ba e kopollela go ditšhate tša bona.
Seo re Ithutilego sona (Labone la mathomo le Labobedi)		Feleletša ka nako ya go fa pego ka Labone. Barutwana ba ngwala ntlha e tee.

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Barutwana ba nnoši ba nagana ka seo ba šetšego ba se tseba ka hlogotaba.
- **Bobedi:** Barutwana ba ahlaahla seo ba se tsebago mmogo.
- **Abelana:** Barutwana ba bangwe ba botša phaphoši (ka moka ba be le sebaka kotareng). Morutiši o ngwala dikgopolo tše dingwe go tšhate ya TNI goba letlapeng.

Go Ngwala

- Botšiša barutwana seo ba ithutilego sona ka hlogotaba. Hlohleletša barutwana ka moka go hlama dipotšišo. Ngwala tše dingwe tša dipotšišo go Mothaladi wa 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee go mothaladi o mongwe le o mongwe gomme ba se ngwalollela go tšhate, goba ba ngwala dikgopolo tša bona.

Nagantšhiša seo barutwana ba ithutilego sona (Beke ya A le B Labone)

- Boela morago go tšhate ya TNI ya Mošupologo.
- Botšiša dipotšišo:
 - Na re ithutile eng mo bekeng ye?
 - Na re hweditše seo re bego re nyaka go se tseba?
 - Na o nyaka go hwetša eng beke ye e tlogo? (Labone la mathomo feela)
- Thuša barutwana go ngwala dikarabo godimo ga tšhate.

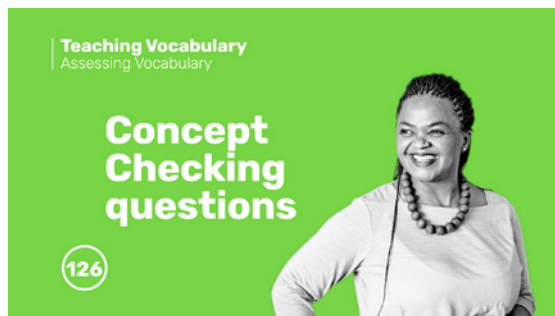
Menwana ya mogogorupa fase/menwana ya mogogorupa godimo (gape di bitšwa Dipotšišo tša go lekola kgopolo)

Ka lebaka la eng?

- Go tseneletša tsebo ya barutwana ya dikgopolokgolo.
- Go lekola kwešišo ya barutwana ya dikgopolokgolo.

Mošomo

- Kgetha dikgopolokgolo tše tharo tšeo di nyalelanago le hlogotaba gomme o di ngwale go karatana ya mantšu.
- Emiša karatana ya mantšu o re barutwana ba e bale.

- Bolela dilo tše tharo tša go nyalelana le kgopolo.
- Kgopela barutwana gore ba iše menwana wa mogogorupa godimo ge e le gore tšeo di bolelwago ke dinnete le go o iša menwana fase ge e le gore ke maaka.
- Boeletša dikgopolo tše dingwe ka moka.

Tshelela go Seisemane

Ka lebaka la eng?

- Go lokišetša barutwana go bala dipuku tša bona ka Seisemane ka go Mphato 4.
- Go tšweletša litheresi yeo barutwana ba e hlokago dithutong tša bona ka Seisemane.

Mošongwana

- Emiša dikarata tša mantšu ka moka tšeo di šomišitšwego ka nako ya go iša Menwana godimo/Menwana fase.
- Botšiša barutwana ge eba ba tseba mantšu ka Seisemane.
- Fetola karalentšu go utulla lentšu la Seisemane. Ba thuše go šomiša mantšu mafokong.
- Bea mantšu a Seisemane lebotong la mantšu.
- Barutwana ba kopollela ka dipukuntšu tša bona goba ka go dipuku tša tlotlontšu.

Mošongwana/Thutwana ya Tshepetšo

Ka lebaka la eng?

Tsebo ya pele

- Tswalano ya go Bala go ya go go lthuta sengwalwa.

Tsebo ye mpsha

- Tšweletša tsebo ya tshepetšo yeo e tswalanago le Tsebo ya go thoma, mohlala, go hlaola dilo, go lekola, go dira tekolo, le tše dingwe.
- Go tšweletša tsebo ya go tlwaelega, tsebo ya tekolo le tsebo yeo e itšego ya go tsenelela ka hlogotaba.
- Tšweletša bokgoni bja go fetiša tsebo.

BOKGABO BJA BOITLHAMELO

Ka lebaka la eng?

- Go ithuta mekgwa ya go fapafapana ya go lebelela lefase.
- Go dira menyetla ya gore go ithutwe le go tšweletša dikgopolo ka molomo le ka ditaetšo.
- Go nošetša boitlhamelo le boikgopolelo.

Bjang?

- Go na le letlakala ka go PMM la Bokgabo bja go Bonwa bekeng ye nngwe le ye nngwe ya bobedi. Tše di fetošwa ka go ruta tlotlontšu ya Bokgabo bja go Bonwa le dikgopolo le kgahlego ya Bokgabo.
- Mešomo ya Bokgabo bja go Bonwa e dirwa ka dithuto tše tharo. Morutiši o swanetše go fa barutwana pampiri, dikherayone, pente, le tše dingwe.
- Laetša mošomo wa go felela ka phaphošing.
- Kgoboketšang dilo tše di ka šomišwago gape le tše di tlo go di šomiša go dira Bokgabo bja 3D
- Bokgabo bja go Bonwa – tšweletša Bokgoni bja go swana le mothladi, mmala. Seswantšho, sethalwa, le kgoboketšo ya diswantšho.
- Bokgabo bja go Diragatša, ke kgopolo ye botse gore phaphoši e be le didirišwa tša go swana le, dikhafo, mengatse, le maekherofounu.

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Mošupologo

Itokiše

- Kgetha mešomo ye mebedi ka go letlakala 25 mo bekeng.
- Lokiša didirišwa tša mešomo.
- Arola phaphoši ka dihlopha tše nne mo bekeng.

Tsebagatša diteišene tša mešomo

- Bontšha ditlabakelo o be o hlaloše mešongwana ya beke.
- Barutwana ba diragatša mešongwana.

Mošomo wa Phaphoši ka moka

- Ralokang papadi, e ka ba, go fošetšana kgwele, go dikologa le swarane ka diatla, sekopi, bj.bj.

Labobedi–Labohlano

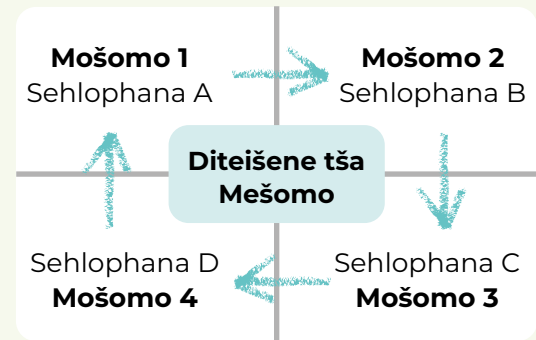
Itokiše

- Kitima ka dinalantlhana bjalo ka modimotsane/ kiba fase bjalo ka lekgema/ thelela bjalo ka lepidibidi.
- Latela ditaelo tša ka: Sepelang ka thoko, eya ka letsogong la ngele, eya ka letsogong la go ja, tsorama, fofela godimo.
- Phaphathang diatla ka modumo wa go swana, le go gata fase ka mošito wa modumo wa go swana, bea barutwana ba go fapana pele.

Diteišeni tša mešongwana

- Dihlopha di dikologa seteišeni sa mešongwana, ba dira mošomo o tee ka letšatši, Labobedi–Labohlano. Lebelela dikakanyo tša mešongwana ka mo fase.
- Morutiši o ya go sehlopha se sengwe le se sengwe a lebelela mošomo wa sona le go se eletša.

Khutšang

- Hemelang godimo.
- Le eme goba le dutše fase le otlollotše ditho tša go fapana tša mmele.
- Tiišang le go lokolla mešifa, go thoma ka menwana ya maoto go ba go namelela hlogong.

Mešomo ya diteišene tša mešomo ya Thuto ya Boitšhidullo

Kgetha mešomo ye mene ka beke, šedi e le go mabokgoni a go fapana.

1 Go sepetša mmele

- Go itšhikinya go swana le go dikologa, go menagana, go kobama, go phuthagana, ka mathoko, pele, morago ka tatelano – ba kopane le go šomišana ka dihlopha
- Go tabogela sekgobeng se segolo o swere selo le go swarana ka diatla le mogwera
- Go taboga o eme ... go foša gabedi le gatee
- Go tshela godimo: go ekišetša, mohlala, kangaroo, phala, mmutla, bj.bj.

2 Temogo ya tshepetšo ya mešifa

- Raga kgwele yeo e kgokologago o lebiše go šele, go selebišwa goba mogwera.
- Go fošetša kgwele godimo le kgole go selebišwa goba magareng ga bagwera ka seatla se tee goba tše pedi.

3 Morethetho: Go tshela kgati

- Mosepelo wa ka godingwana wa go swana le go tshela selo, go tshela kgati gabedi, bj.bj.

4 Tirišano: Bolipolo le tšiminasitiki

- Mešongwana ya Bolipolo: tirišano ya mahlo le seatla
- Tšiminasitiki: Mešongwana ya go fofa ka maoto go mogwera yo a khunamego

5 Go itlwaetša sekgoba: Papadi ya ditšhitišo

- Papadi ya ditšhitišo yeo e akaretšago go abula, go taboga wa wela go selo se setelele, mafolofolo, lebelo, bj.bj.
- Dipapadi tša go swana le “o tee go ba bararo’ go swaya; swara mogwera wa gago ka sa morago.

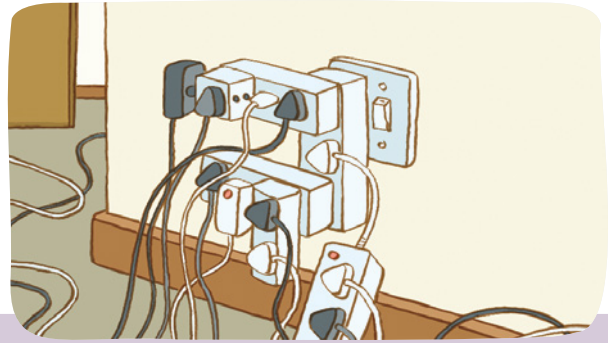
6 Tekanyetšo: Go šikinyega le tšiminasitiki

- Ema o sepele ka dinalantlhana le serethe
- Abula ka diatla le ka dikhuru
- Ikokotlele o sepelela pele le morago
- Go namela moswinki: go swarelela pala gabonolo o sepela ka yona
- Go bofolla didirišwa tše bonolo.
- Tšiminasitiki: Ditiro tša go ikokotlela bjalo ka go ema ka seatla, ka hlogo.
- Boitšhikinyo bja tšiminasitiki bjalo ka go pshikologela pele goba morago, go tshediša diatla, le maotwana a karikana

7 Mahlakore

- Mešomo ya go dirwa le mogwera: Go goga le go kgorometša La go ja/La ngele
- Go bapala ka teku-teku

KAKARETŠO YA BEKE 1

Go dula o bolokegile

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Ithuta ka polokego ya setšhaba, go tsepelela go dikotsi tša motlakase.
- Theeletša le go araba ditsebišo ka polokego ya setšhaba.
- Bala kanegelo ka mošemane le mpša ya gagwe yeo e phološitšego lapa la gabo gore le se tshungwe ke mollo.
- Ithuta go bontšha dika tša kanegelo le go bala mehlala ya taodišo.
- Ngwala kanegelo ka ga letšatši la maikhutšo.
- Kwešiša kgatelelo le phapano ya bokgabo bja go bonwa.
- Diragatša tiragatšo ka go dula o bolokegile.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	bjale	morago ga moo	mafelelong	ka pejana	mogale
	then	after that	finally	soon	hero

Mabokgoni a Bophelo	bolokega	kgokagano	go se be molaong
	safe	connection	illegal

Mafoko

Leina la ka ke Tumi. Ye ke kanegelo ya bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše. Se se diregile ngwageng wa 2020. Ke be ke na le mengwaga ye seswai. Re be re dula Madiba Park.

DIDIRIŠWA

- Puku ya go ngwalela ya polelo, dikarabo tša go bala o nnoši, mongwalo
- Gatiša **ditsebišo tša setšhaba tše** tharo ka polokego ya setšhaba ya go balela godimo ga Go Theeletša le Go Bolela mohlala,
 - <https://www.westerncape.gov.za/general-publication/protecting-children-fires>
 - <https://www.eskom.co.za/about-eskom/about-electricity/public-safety/>
 - <https://www.childsafe.org.za/home-safety.html> (safety tips),
 - <https://www.arrivealive.mobi/road-safety-and-the-child-pedestrian>
 - goba go tšwa go Kgoro ya Polokego ya setšhaba le dinamelwa toropong goba profenseng ya geno
- Pente goba dikherayone

TEKOLO

Tšea o swaye: Go Ngwala o Nnoši (Letšatši la nakong ya maikhutšo) (Labohlano); tlotlontšu (Laboraro); Mafoko (Labone); Mongwalo (Labohlano); dikarabo tša GŠN (Labohlano)

Yeo e se go ya Semmušo: Go bala ga go beelwa nako (Labohlano)

Mathale a go Phela!

Kanegelo ye ke matseno a kgwekgwe ya Mabokgoni a Bophelo a Go dula o Bolokegile. Morutiši o e bala ka Mošupologo (lebelela PM letl 28). E kgokagana le kanegelo ya diswantšho go thuto ya Tsebo ya Go Thoma go PMM letl 16. Barutwana ba ka latela kanegelo ya diswantšho ka go diPMM tša bona ge o bala.

Ge o bala, ekiša maikutlo le ditiro.

Leina la ka ke Vuyo. Ke dula Kapa Bohlabela. Ke na le mengwaga ye senyane.

Mma o ile ga re na le tšhelete yeo e lekanego go ka hwetša motlakase ka gae. Efela ka letšatši le lengwe moagišani o ile a re a ka re hweletša motlakase ge re ka mo lefela R500. O ile a re ga go na le bothata ka gore mmušo o tšile go re fa motlakase ntle le tefo ka le lengwe la matšatši. O be a ithutetše go ba ramotlakase, efela o be a hloka mošomo. O be a itirela mošomo. Mma o ile a mo lefela R500. A tla ka gae

Ke rata go raloka tša sekolo le mogwera wa ka Khwezi. Ka nako ye nngwe barutwana ba rena e ba dipudi. Maabane Khwezi e be e le morutiši. Nna le dipudi re be re le barutwana. Khwezi o be a re ruta go hlakantšha dipalo. O ile a ngwala letlapeng.

gomme a lokela dipolaka lebotong. A kgomagantšha dipolaka ka mathale a matelele. O ile a epa molete o motelele go tloga ntlong ya gešo go ya paleng ya motlakase. O ile a lokela mathale ka moleteng o motelele gomme a a phušetša ka santa. O ile a kopantšha mathale ale le mathale a ESKOM paleng. "Le se ke la tsoga la swara mathale a!" a rialo go rena. Re be re thabile kudu ge re na le mabone bošego go swana le baagišani ba rena.

Pudi ye nngwe e ile ya tloga ka phaphošing. Khwezi a re go lokile e ka no sepela. Pudi e ile ya ya lefelong la go ba le mathale ka fase ga santa. Go ile gwa ba le modumo o mogolo. Pudi e ile ya wela fase. Ra kitimela go yona. Ra bona e kgomilwe ke mathale. Pudi e be e hwile.

Mma o ile a tšwa ka ntlong a kitima. O be a goeletša a re, "Ngwanaka! Ngwanaka!" A kgopela ramotlakase gore a tle a tloše mathale ale. O ile a re ge mathale a kgonne go bolaya pudi, se se šupa gore le rena a ka re bolaya.

MOŠUPOLOGO

THEELETŠA LE GO BOLELA

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega? Na o dirile eng maikhutšong a dikolo? Na go na le letšatši le tee le bohlokwa go fetiša a mangwe?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka letšatši le tee la go kgethega nakong ya gago ya maikhutšo.

Ditaba tša maikhutšong

• Abelana

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhotla tšeo o di lemogago ka pukung ya gago.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo (gore ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego, bj.bj.).

15 mets

DITLHAKA

Feleletša phasele ya mantšu

- Bapetšang medumo ye mebedi ya go gakantšha gabonolo.
- Barutwana ba feleletša phasele ya mantšu.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 9

10 mets

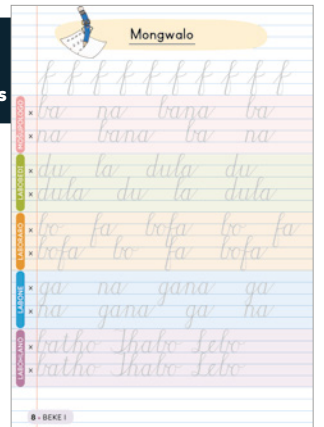
MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 8

10 mets

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Tsebagatša hlogotaba ya polokego. Na ke dilo dife tša kotsi tšeo o di tsebago ka gae? Mebileng? Setšhabeng sa geno?
- Ba botše ka mohola wa go theeletša: Mo kanegelong ye re tlo ithuta ka go dula re bolokegile ge re le kgauswi le motlakase. Theeletša go kwa gore Vuyo o ithutile bjang ka ga kotsi ya go kopantšha mathale a motlakase ga go se be molaong.

Balela barutwana sengwalwa

Ka Morago ga go Bala

- Ke ka lebaka la eng lapa la bo Vuyo le be le nyaka go ba le motlakase ka gae?
- Na ke mang a loketšego motlakase ka gae? O ba lefišitše bokae?
- Na go diragetše eng ge pudi e gata mathale?
- Na o nagana gore ba lapa labo Vuyo ba be ba tseba gore kgomagantšho ya bona ya mathale e kotsi?
- Na o nagana gore go ka be go diragetše eng ge nkabe Vuyo goba Khwezi ba sware mathale?

PM
LETL 27

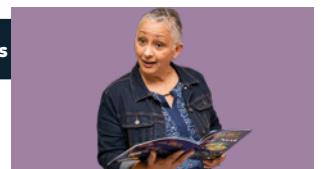
15 mets

EFAL

- Ruta thuto go tšwa lenaneong la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 10
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Bala mafoko

Sekama sa ka se robegile ge ke kama meriri.

Tate ke sefufu, o hlahlwa ke mpša.

Dipheta tše tša mebalabala ke tše botse kudu.

Namela lelere o fegalle lepoi ka wateropang.

Ke ka lebaka la eng tate o hlahlwa ke mpša?

10 - BEKE I - MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Tsebagatša kgopolo

- Na o kile wa dira selo seo se sego sa bolokega? Na ke eng? Na ke mang a go rutilego go dira dilo ka polokego?

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o tseba eng ka go dula o bolokegile? Efa mekgwa yeo o e tsebago ya go dula o bolokegile.
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši

Go dula o bolokegile

Go ngwala mmogo: Tšhate ya TNI

- Ngwala tšeo barutwana ba di filego ka mothalading wa 1 wa tšhate ya TNI letlapeng.
- Botšiša: Na o ka rata go ithuta eng ka go dula o bolokegile bekeng ye? Ngwala ka mothalading wa 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee go tšwa mothalading o mongwe le o mongwe gomme ba se ngwalollela ka go ditšhate tša bona tša TNI.

LETL 11
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go bolokega

Selo ke se Tšhatego

Selo ke Mphahlelo go se tšhate

Selo ke Khutliso go se tšhate

Bake 1

Bake 2

100 STOP

BEKE I - MOŠUPOLOGO - II

BOKGABO BJA GO BONWA

Ka ga seswantšho

- Claude Monet e be e le mopenti yo a belegwego ka 1840. O be a rata go tšwela ka ntle a pente seo a ka se bonago go tlhago. O thomile ka go penta bokagodimo bja ditšhengwana le meetse a šomiša pente ya oli. Diswantšho tša gagwe di be di sa swane le dinepe fela di se tša semmušo. O ile a thoma mokgwa o mofsa wa go penta wo o bego o bitšwa 'impressionism'.
- Seswantšho se 'impressionism': se bontšha boemakepe kgaufsi le gagabo ge letšatši le etla godimo le dikepe le mouwane kua kgolenyana.

Tšeo di šetšwago

Ka Bobedi

- Lebelela seswantšho ka šedi.
- Araba dipotšišo ka go PMM.

Kahlaahlo ya phaphoši

- Ke ka lebaka la eng o lebeletše letšatši seswantšhong?
- Na letšatši le na le mmala o mobjang?
- Na ke mekala efe yeo e lego mo seswantšhong ka moka?
- Re bitša mekala ya go taga gore ke seo se lebeletšwego go seswantšho ka gore ke moo mahlo a gago a yago gona pele.

LETL 12
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tšeo di šetšwago

Na ke eng se se gogaga šedi ya ka?

"Impressionism" ka Claude Monet

1. Na o lebelela karolo efe ya seswantšho gale?

2. Na motšiki o dirile tjang gore mahlo a gago a šetše karolo yeo ya seswantšho?

3. Na o lebelela tjang ge o lebelela seswantšho?

12 - BEKE I - MOŠUPOLOGO

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

30 mets

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- Bala goba o raloke (mogaleng wa gago) tsebišo ya setšhaba ka ga qo dula o bolokeqile.

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o ithutile eng go tšwa go tsebišo?

**Go dula o
bolokegile**

- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka tsela e tee yeo ka moka re ka dulago re bolokegile
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

15 mets

DITLHAKA

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu gabotse

- Dirang temogo ya ka pela ya medumo yeo e rutilwego
- Barutwana ba hlahlamolla ditlhaka ba ngwala mantšu gabotse.
- Lekolang le swave mmogo.

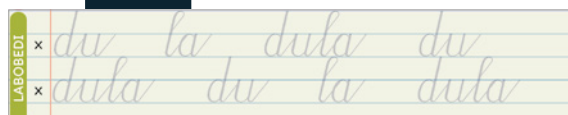
MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 8

10 mets

GO BALA MMOGO

Kwešišo

Pele ga go bala

- Bala o hlaloše hlogo ya kanegelo le diswantšho tša mathomo ka boripana. (O seke wa phutholla letlakala.)
- Ba botše ka mohola wa go bala: O nagana gore go diragetše eng bošeqong biao?

Go bala mmogo

- Bala kanegelo **le** barutwana.
- Ema o hlaloše mantšu a maswa goba dikgopolo, mohlala, o šomiša diswantšho goba mahlalošetšagotee.

- Bala **tafola ya tshedimošo** go letlakala 7 le barutwana.
- Dumelela morutwana o tee go araba **potšišo ya go akanya** mafelelonga a letlakala le lengwe le le lengwe.

Ka morago ga go bala

- Na ke mang a dirilego kakanyo yeo e nepagetšego ka dihlogong tša bona ka nako ya go bala?
- **Hlaloša:** Se se bitšwa kanegelo. E ngwadilwe ke Tumi. O be a laodiša tatelano ya ditiragalo tšeo di mo diragaletšego.

LETL 2-7

15 mets

GO NGWALA

Kwešišo

Bala o ahlaahle dipotšišo

- Ela šedi go leswao.
- Gopotša barutwana gore tše ka moka ke dipotšišo tša **bala o nagana**.
- Ba gopotše gore ba ngwale dikarabo ka mantšu a bona.

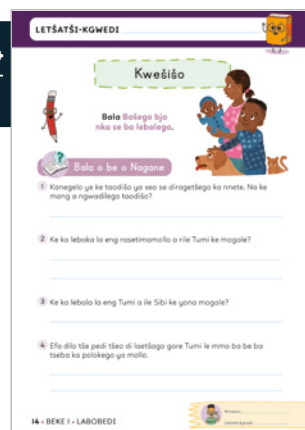
Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o phošolle.

LETL 14

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka Sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** *Letšatši la go kgethega sekolong*
- Hlokomela: Go tloga mo kotareng ye, barutwana ba arabela mešomo ka dipukung tša bona tša go ngwalela.

LETL 15

30 mets

LETSATSI-KGWEDE

Letšatši la sekolo la go kgothega

Letšatši la ka ke Sibusiso. Letšatši la sekolo leo nka se se lebelelo le dinogaele ge ke na le momegwa go lema. Re hudugaele go la Natsato go tseba se se le letšatši la ka ke mothutheo setšeng se setemo. Ge ke na tsema ka phaphaleng le moya. Ke ba ke na le mo le tšetho. Bantšwanelo emela ka le ba emela go kama goema ka mabalele. Moemong o le re re: "Bantšwanelo, yaga go Sibusiso. O tšwa go la Limpopo. Ke muna o se ba ratho go ba moemaga wo gogaele. Re ka ba tse efa gaga se ba le ka o se na go bulelogae. E se re se tse fene! Momegwa yo o bae o dutse ka pe se o se o mamegalele. Le nna ka dithoko ka momegalele. O se o amela o se re. Ya tse ka moemaga wa Sibusiso."

Nka se tsege se lebelelo leba go tsema moemaga se leba go moemaga wo ka wa momele. Letšatši la gogaele ge Theumo, se lefano se se se tsema.

Kgetha o tse. Faleletsa ka phahlo go momele.

1. Ngwaga ka tšatši yo o hwalafetse moemaga ka gona.
2. Ngwaga ka ratho yo se bae re hudugaele tšampong yo mpha.

BEKE • LABOREDE • 15

TSEBO YA GO THOMA

Bala o ahlaahle

- Šomiša kanegelo go thuša barutwana go kwešiša kotsi ya dikgokagantšho tša motlakase tša go se be molaong.
- Ke ka lebaka la eng lapa le le be le se na le motlakase ka ntlong?
- Na ba lefiele bokae gore monna a tle a ba lokelele wona?
- Na o ba lemošitše ka eng?
- Na basetsana ba be ba dira eng ka ntle? Na o kile wa raloka papadi ya mohuta wo?

Mathale a go phela!

- Na pudi e hlaketšwe ke eng?
- Na mma o ile a reng?

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o ka dira eng ge o ka bona mathale a motlakase mo fase? Na o ka botša mang?
- **Bobedi:** Hlalošetša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

Ngwala

- Barutwana ba feleletša mošongwana wa PPM.

LETL 16
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

BOKGABO BJA GO BONWA

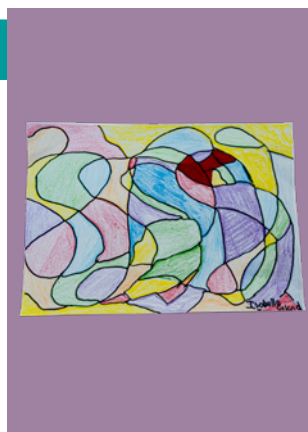

Mošongwana (phentshele pampiring)

- Barutwana ba šomiša phentshele go ngwalangwala seripaneng sa pampiri, ba tlatša letlakala ka moka.
- Ba nyaka diboego le diswantšho ka gare ga paterone yeo e ngwalangwadilwego gomme ba tšea sephetho sa gore ba dire kae tšeo di šeditšwego.
- Ba kgetha lefelo le tee goba a mabedi gomme ba khalaria ka go šomiša mebala ya go taga, mohlala, khubedu goba wa namune.
- Ba feleletša seswanšho ka go khalaria diboego ka moka ka go diriša mebala ya go galoga goba go tsikitletša diboego tše dingwe ka phentshele.

Dira tšeo di šetšwago

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo qo letlakala 24.

25 mets

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go dula o bolokegile

15 mets

- Balang/diragatšang tsebišo ya bobedi ya setšhaba ka go dula o bolokegile.
- Nagana-Bobedi-Anegela**
- Nagana:** Na o ithutile eng go tšwa go tsebišo?
- Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka tsela e tee ya ka moo ka moka re ka phelago re bolokegeile.
- Abelana** le phaphoši
- Šomiša puku ya gago go rekhota tšeo o di lemogilego.

DITLHAKA

Ngwala malatudi a mantšu a:

LETL 17

10 mets

- Bapetšang medumo ye mebedi ya go gakantšha gabonolo.
- Barutwana ba feleletša letlakala ka go PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala malatodi a mantšu a

- Sesi o rata go sepele ka go **nanya**.
Sesi o rata go sepele ka go **phakisa**.
- Bana ba sekola ba a **ema** ge marutši a ruta.
Bana ba sekola ba a **marutši** a ruta.
- Mma o netafetša gore re dule re **ngamile** ka dinako tšahle.
Mma o netafetša gore re dule re **ngamile** ka dinako tšahle.
- Barutwana ba go šoma kudu ba tla **halega** dithuteng tša bona.
Barutwana ba go šoma kudu ba tla **halega** dithuteng tša bona.
- Rakgadi o apara diapara tše di **betšego**.
Rakgadi o apara diapara tše di **betšego**.
- Lesiba ke lesogana le **telele** la go rata batho.
Lesiba ke lesogana le **telele** la go rata batho.

BEKE 1 • LABORARO • 17

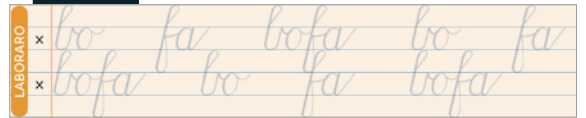
MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

LETL 8

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA MMOGO

Tlotlontšu

LETL 2-7

15 mets

Mantšu a tlotlontšu

- Bala o be o laetše mantšu a tlotlontšu a beke letlapeng goba go dikaratamantšu:

bjale	morago ga moo	mafelelong	ka pejana	mogale
-------	---------------	------------	-----------	--------

Go Bala Mmogo

- Bala sengwalwa gape mmogo **le** barutwana.
- Go nyaka lentšu:** Ge o bala barutwana ba lemoga mantšu a tlotlontšu ka go sengwalwa sa PMM. Ba a thalelela goba go dikološeta lentšu le lengwe le le lengwe. Hlokomela: Mantšu a mangwe a tšwelela gabedi sengwalweng.
- Ahlaahlang tlhalošo ya lentšu le lengwe le le lengwe go ya ka ge le šomišitšwe lefokong goba kanegelong.

Barutwana ba hlopha dikaratamantšu go ya ka tatelano ya dialfabeete.

Bošego bjo nka se bo lebaalego

Ena Sibi

Letlala le ka le Tumi. Na ke kanegela go bošego bjo nka se nangwe. Ke bo lebaale, se se dikologa kgetsweng ya June 2020. Ke ba se na le nangwe go ya sešene. Ke ba se na le dula Modiba Park le banna le banna ba ka ba banna ba banna.

Re le na go matšong a ba le ka peša bodagang tšona. Bodagangwe ke ka ka kama sepele sa go banna sešene. Ke ba le ka kama gomme ka kama gome ka Sibi, mola ya ka. E ba e ngwanagane abele e tšwana sešene go ya ka. Na ke le dikološeta go ya go matšong. Ke gošela gome ka ka lebaale le eng Sibi e matšona. Ke ka lebaale la eng e na robane ka gome go sešene sa phošetšeng? Ka dula matšong gomme ka e ngwanagane abele Sibi go gome go matšona. E ba e le matšona go ya ka. Na ke kama matšona go ya ka.

Na o nangwe gore Tumi o tla dira eng?

2 • BEKE 1

GO NGWALA

Tlotlontšu

LETL 18

15 mets

Bomolomo

- Dira mešongwana ya PMM ka bomolomo.

Ngwala

- Feleletša mešongwana ya PMM ya go ngwala.
- Barutwana ba kopolela mantšu a mahlano a tlotlontšu ka Dipukuntšung tša Bona.

Bontšha dikaratamantšu tša tlotlontšu go Leboto la Mantšu.

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu

gomme morago ga fao
ka peša mafetšong mogale

- Thalelela mantšu a tlotlontšu ma kanegelong. A mangwe a thalelela go feta gome.
- Tlala ka lentšu le tlotlontšu la maleba.

Mafetšo a ka o beke

Ka LaMorena re le na go kenehang g. ra ya le mukenkeleng. Ka m. re le na go gae.

M. re le na go dja tše bosama. K. e ba e letšela e le moka go go robala. E ba e le letšela la letšaba.

- Ngwala lefoko ka mogale wa gago.
Mogale wa ka ke
ka gome
- Ngwala mantšu a tlotlontšu go ya ka tatelano ya ditlaka.
.....
.....

18 • BEKE 1 • LABORARO

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** *Boithabiso bja letšatši la matswalo*

LETL 19
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Boithabiso bja letšatši la matswalo

Letšatši la ka ka Amo. Ka letšatši la ka la matswalo a mangwaga ye lesame ke le ka ba le boithabiso bja nna se ba lebaletse. Mmane a le a go go nnošetša Gautrain. Gautrain ke setšimo sa lebaka leka mono Afrika Borewa.

Mmane a le a tla go nna gomme ne ya setšimo. Ra le ra theolela ka di ekeletša tša tšela tše nne ne eya ka fofofoe. Ra tšela ka setšimeng gomme ra dula ka go letšela ditšong tše tšela.

Ka morago go matšatšo a se mako setšimo se le so foga. Se be se se na le letšela tšela se sepele ka go theolela tšela se be se na le gore se a sepele. Se le so oleretše lebaka ka tšela ye ka bago ka so nagana. Ka nako ye ngwe ka foga go go le leswame kudu ka nako ye ngwe leswame le le ka gošimo. Ka be le kgona go bona dila di feta.

Re le ra fihla boemafurane ka matšatšo ye 12. Gona boemafurane Mmane a le a re rekile dipaka (parker) lebakeng la go rekile dipa. E le e le boithabiso bja letšatši la matswalo le nna se tšepa ke le letšela.

Kgetho e tee. Tšela ka dipukung tše go ngwalela.

1. Tšela seewantšha sa Gautrain. Tšela gore ke ka lebaka la eng a ka rata go se nanela ka letšatši la langwe.

2. Ngwala ka seo a se diraga ka letšatši la gaga la matswalo.

BEKE 1 - LABORARO - IN

TSEBO YA GO THOMA

Polokego ya mollo ka gae

Bala o ahlaahle

- Go setiripi se sengwe le se sengwe sa khomiki ahlaahlang:
 - Na go diragala eng?
 - Ke ka lebaka la eng mollo o thomile?
 - Na batho ba bagolo ba dirile eng gore bana ba bolokege?
 - Na mollo o ka ba o ile wa thibelwa bjang?
- Na o ka nagana ka mekgwa ye mengwe ka moo mollo o ka thomago ka gona ka gae?
- Na re ka thibela mello bjang ka gae?

Go ngwala mmogo

- Thuša barutwana go nyalantšha hlogotaba go setiripi sa khomiki se sengwe le se sengwe.
- Ba hlohleletše go tlaleletša lefoko ka mokgwa wa go thibela mello.

LETL 20
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Polokego ya mollo ka gae

Timo dikereke ka mello, mello le dirutšhi pele go o eya go rabala. Baa dikereke disetšimotšha tše 30 kgole go seto se sengwe le se sengwe seo se ka swaraga mello.

Ngwala lefoko ka go seo se diraga seewantšhang se sengwe le se sengwe.

Ngwala lefoko la go bolala gore o ka dira eng go thibela mollo ka gae.

20 - BEKE 1 - LABORARO

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Tiragatšo

Matseno

- Barutwana ba šoma ka bobedi goba ka dihlopha.
- Ba nagana ka seemo sa kotsi seo ba ithutilego ka ga sona go fihla ga bjale.
- Ba nagana gore ba ka diragatša bjang seemo se.

Go itlwaetša

- Ka bobedi/dihlopha di diragatša seemo.
- Ba itokišetša go tla go diragatša ka phaphošing bosasa.
- Morutiši o sepelasepela a ba hlahla.

30 mets

THUTO YA BOITŠHUDILLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go dula o bolokegile

- Bala tsebišo ya boraro ya setšhaba ka go dula o bolokegile.

Nagana-Bobedi-Abelana

- Nagana:** Na o ithutile eng go tšwa go tsebišo ye?
- Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago ka mokgwa o tee wa gore re dule re bolokegile.
- Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota tšeo o di lemogilego.

15 mets

DITLHAKA

Ngwala mafoko a mabedi ka lentšu le lengwe le le lengwe

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba ngwala mafoko a mabedi ka lentšu le lengwe le le lengwe.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 21

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko

mango

segokgo

posetela

makutana

BEKE 1 • LABONE • 21

MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 8

10 mets

LABONE

x ga na gana ga

x ha gana ga ha

GO BALA MMOGO

Polelo

Tsebagatša mafoko

- Ngwala mafoko a mahlano letlapeng.
- Bala mafoko le barutwana ka go nanya.
- Barutwana ba hwetša mafoko sengwalweng sa letlakala 2.
- Ba thalelela/mmalafatša mafoko.

Šoma ka mafoko

- Laetša *mainaina* (June, Madiba Park, Tumi). Hlaloša lereo.
- Lebelele lefoko le lengwe le le lengwe o botšise gore le go botša eng.

- Lefoko 1: Mongwadi ke **mang**
- Lefoko 2: **Seo** taodišo e lego ka ga sona
- Lefoko 3: Se diragetše **neng**
- Lefoko 4: Mengwaga ya mongwadi
- Lefoko 5: **Moo** e diragetšego gona
- Na ke mafoko afe a mabedi ao a lego ka lebaka la bjale? Ke afe ao a lego ka lebaka leo le fetilego?

15 mets

Leina la ka ke Tumi
Ye ke taodišo ya
bošego bjo nka
se tsogego ke bo
lebetše.
Se se diragetše ka
June ngwageng
wa 2020.
Ke be ke na le
mengwaga ye
seswai.
Re be re dula
Madiba Park.

MONGWALO

Polelo

Lokiša

- Phumola mafoko letlapeng
- Araba dipotšišo tša ka go PMM ka bomolomo.

Ngwala

- Feleletša letlakala ka go PMM.

LETL 22

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Polelo

Bala mafoko.

1. E diragetše ka June 2020.

2. Ke be ke dula Madiba Park.

3. Ye ke taodišo ya bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše.

4. Leina la ka ke Tumi.

5. Ke be ke na le mengwaga ye seswai.

Ngwala polelo ya mafoko ao a go botlago gore ...

- Ke mang ye o ngwalago taodišo
- Mengwaga ya mongwadi
- Taodišo e diragetše neng
- Mongwadi o be o dula kae
- Gore taodišo e ka eng

Ngwalala mafoko a mahlano bjalo ka temana. A ngwale ka tatelano ya go kwagala.

22 • BEKE 1 • LABONE

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- Go bala ka sehlopha: Dihlopha B & C
- Go šoma o nnoši: Leeto

LETL 23
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tšhate ya TNI (letlakala 11)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

bolokega

1. O šireletšegile go selo seo se itšego.
2. O kotsing.
3. Ga o tshwenyega ka gore o ka kwešwa bohloko ke selo goba motho yo mongwe.

Tshekaseko ya kakanyo

Monwana wa mogogorupa godimo/monwana wa mogorupa fase

- Emišetša dikaratamantšū tša maleme a mabedi godimo go lentšū le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

dikgokagantšho

1. Se gantši se ra motlakase.
2. Dikgokagantšho tša motlakase di bolokegile ka mehla.
3. Mathale a kopantšhitšwe go kgokagantšho ya motlakase.

go se be molaong

1. Se se ra gore se kgahlanong le molao.
2. Se se ra gore o dumeletšwe go dira selo seo se itšego.
3. Se se ra gore o ka tsena mathateng le maphodisa ge o ka se dira.

30 mets

Tshelela go Seisemane: bolokega (safe), dikgokagantšho (connection), go se be molaong (illegal)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Diragatša tiragalo ya gago

Diragatša

- Sehlopha se sengwe le se sengwe se tšweletša tiragatšo ka phaphošing.

Sekaseka

- Hlohleletša ditshwayotshwayo tše botse ka morago ga tiragatšo ye nngwe le ye nngwe.
- Swayaswaya ka baanegwa, poledišano le ditiro.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana** ka selo se sebotse ka go ba sekolong gape. Bjale nagana ka seo o tlo beakanyago go se kaonafatša mo kotareng ye.
- **Ka bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši. Thekga kgopolo ye botse go tša sekolo le go mošomo wa sekolo.

DITLHAKA Piletšo

LETL 24

10 mets

- Latela tshepetšo ya Piletšo go letlakala 8.

Mantšu:

1. tlhako
2. legadima

Mafoko:

1. Maabane pula e nele o šoro.
2. Re nyakile go bona kotsi e kgolo ka ga malome.
3. Legadima le bethile godimo ga ntlo, ka mahlatse la se gobatše motho.

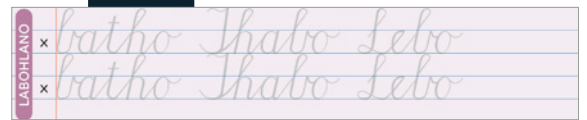
MONGWALO

Mantšu a makopona (mothikitho)

LETL 8

10 mets

- Latela tshepetšo ya dthuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- Balela phaphoši sengwalwa sa beke ye sa go šoma o nnoši godimo. Barutwana ba latela ka dipukung tša bona.
- Dumelela barutwana go abelana karabo e tee le bagwera, mohlala, laetša seswantšho goba o bale karabo.

Ahlaahla sengwalwa

- Na o ratile sengwalwa sefe go fetiša? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutite dintlha tše mpsha? Mantšu a maswa?

Go swaya

- Bala dikarabo gomme o fe ditshwayatshwayo feela. Lemoga yoo a kgonago go araba ka tumelelano.

GO NGWALA KA BONOŠI

Taodišo

15 mets

- Barutwana ba ngwala ditemana tše pedi ka letšatši le tee la maikhutšo a bona.
- Kahlaahlo ya pele ga go ngwala: Na o tlo ngwala ka letšatši lefe? Ke na le kgahlego kudu go seo le se dirago ge le se sekolong.
- Hlaloša tshepetšo ya 'go dira selo' ya go ngwala le go peleta.
- **Lebelela:** Ditemogo tša go kgahliša tša morutwana, tlhalošo ya letšatši ka go kwagala le tatelano.

Letšatši la maikhutšong a ka Temana 1:
Beakanya lefelo la tiragalo: Mang, neng, kae, eng ...
Temana 2: Tatelano ya ditiragalo.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** Akhwariamo

LETL 25
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Akhwariamo

Leina la ka be Maria. Leina leo
le na se le labolelo ka go phapho
ya nna ya Mphato 2 e etse
akhwariamo.

Mma o ile a mpha mphago
gomme a nka sekolong e se le
ka pello. Pele e be e ne le tšela.
Re be re epela dikalo ge re ega
akhwariamo. Ge re fela, baruti
ba ile ba re botšha gore re dule
mmogo re be re swone le
bogwera ka ditšho. Ke ile ka swana Mimi ka sešho.

La mathomo re bone mabokgoni a dithago tše botse di ruha ka
gore go dithago tše kgolo. Re ile na sepele ka gore go thonele mo re
bego re dikotšwe ke dithago. Ka managa ge se na ya lefelong la ka
nte moa ke khutšego ya faga diphelele.

Ge baruti ba ba khutšile seno
re ile na go dithagwele tše seno ka
lefelong la botse na ba na naka ka
dikalo ka nna. Mphatšho e ile na
ya go tšeka ya dikalo mo re bonaga
ge ba di faga. Dikalo di be di na le
mama e mantsi kudu. Ka papana ke ge
e tšela e le naka ya go botšha pswang.
Ke be ke lapile kudu ka swana ke
baruti tšela ya go botšha goe.
E tše tšela leo nna se le labolelo.

Kgetha e tee. Feleletša ka pukung ya go ngwalela.

1. Thala a fa leina la sepele o ka se bonaga ka go
akhwariamo.

2. Ngwalele gore ke ka lebaka la eng o ka nna go ya
akhwariamo ka letšatši le lengwe.

BEKE I - LABOHLANO - 25

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya Puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le go fa dipolelo

- Lebelelang matlakala a Puku ya mošomo ya DBE a beke ya go feta mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša mešongwana go matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo 1 ya Mabokgoni a Bophelo, Letlakala la go šomela 34 matlakala 4 le 5.
- Puku ya Mošomo 1 ya Leleme la Gae – letlakala 9.

30 mets

30 mets

Mphato wa 3

Mabokgoni a Bophelo ka SEPEDI

Puku ya 2
Kakara ya 5 e b

Phapoši

SEPEDI LELEME LA GAE

Puku ya 2
Kakara ya 5 e b

Leina _____ **Phapoši** _____

basic education
Department of Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

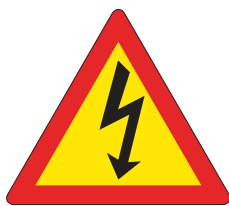
- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipolelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke lebeletše pele bekeng yeo e tlogo go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 2

Go dula o bolokegile

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Lemoga maswao ao a lemošago ka kotsi ba thala/dira leswao la kotsi.
- Ahlaahla dilo tšeo di lego kotsi ge o ka di ja.
- Bolela ka mafelo a go bapalela a go bolokega.
- Theeletša nonwane ya Afrika ka ga Mogolodi wa Korone.
- Bala kgao lo ya kanegelo/taodišo ka ga go timela papading ya kgwele ya maoto.
- Ngwala kanegelo ka ga 'Letšatši le nka se tsogego ke le lebetše'.
- Penta ba šomiša mebala go gatelela.
- Itšhikinye ba opela koša ya Afrika Borwa.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	bjale	morago ga moo	mafelelong	ka pejana	mogale
	then	after that	finally	soon	hero

Mabokgoni a Bophelo	kotsi	dihlare	temošo
	harmful	medicine	warning

Mafoko

Leina la ka ke Tumi. Ye ke kanegelo ya bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše. Se se diragetše ngwageng wa 2020. Ke be ke na le mengwaga ye seswai. Ke be ke dula Madiba Park.

DIDIRIŠWA

- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela
- Pente goba dikherayone le pampiri ya mošomo wa Bokgabo bja go Bonwa
- Didirišwa tša go dira maswao
- Ditlabakelo tšeo di kgethilwego tša Thuto ya Boitšhidullo

TEKOLO

Tšea o swaye: Go ngwala o nnoši (Go tšwa moo nka se go lebalego, Labohlano) Tlotlontšu le mošomo wa polelo (Labone); Mongwalo (Labohlano) Dikarabo tša mošomo wa go dirwa o nnoši (Labone)

Yeo e se go ya Semmušo: Piletšo (Labohlano); Go ithuta thelelo (Labone)

Mogolodi wa Korone

Morutiši o bala kanegelo ye ka Mošupologo (bona PM letl 40).

Matseno: Laetša barutwana seswantšho sa Mogolodi wa Korone.

Hlaloša: Go na le kanegelo ya Afrika ya go tuma kudu yeo e hlalošago ka fao nonyana ye e humanego korone ya mafofa ka gona.

Kgalekgale, Go be go na le kgošigatšana ye nngwe ya Afrika yoo a bego a dula le tatagwe, kgoši. O be a rata diphoofolo tša seAfrika le dinonyana gomme o be a fela a sepela ka sethokgweng a di bogela.

Ka letšatši le lengwe kgošigatšana o ile a ya go lebelela dinonyana. O ile a tloga e sa le mesong gomme a sepela diiri tše ntši. Efela e be le gare ga selemo gomme ge letšatši le eya godimo go be go fiša kudukudu. Khošigatšana o ile a bona gore o swanetše gore a ye gae ka pela.

Kgošigatšana o ile a lebelela kgauswi le yena gomme a lemoga gore o timetše. O be a sa tsebe tsela ya go ya gae. A tšhoga kudu. O be a tseba gore go sa tlo ba le diiri tše ntši tša letšatši, gomme le sa tlo mo tshuma mmele la ba la mo swariša lenyora. A dula fase bjanyeng gomme a thoma go lla.

Go se go ye kae mohlape wa megolodi o ile wa fofa ka godimo ga hlogo ya gagwe. Megolodi e ile ya bona kgošigatšana e lla gomme ya kotama gabotse kgauswi le yena. E be e nyaka go thuša kgošigatšana. Megolodi e ile ya phurolla diphego tša yona, gomme ya ageletša kgošigatšana ka morithi. E ile ya emiša diphego tša yona gabotse ya mo foketša ka moya wa go tonya. Mogolodi o tee o ile wa fofa wa ya go kgoši go mmegela taba ye.

Ge kgoši le balata ba gagwe ba fihla, ba ile ba hwetša kgošigatšana a iketlile ka morithing, a sa tshungwe ke letšatši ebile a sa hlwe a lla. O be a dutše ka morithing wa diphego tša megolodi, gomme a boledišana le dinonyana tše tša go kgahliša.

Kgoši o be a thabile kudu ge a bona morwedi wa gagwe a bolokegile, gomme a nyaka go leboga megolodi. O ile a re go tloga letšatši leo, megolodi e tlo rwala korone ya gauta ya go ba le mafofa dihlong tša yona. A re se se tla gopotša batho gore e phološitše bophelo bja kgošigatšana. O ile a ba e rea dinonyana leina le leswa, a re di tla thoma go bitšwa megolodi ya korone.

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega? Na o dirile eng mafelelong a beke?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago ditaba tša gago. Fetolanang gabotse.

• Abelana:

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhota tšeo o di lemogago ka pukung ya gago.

Lokiša barutwana beke pele ga sekolo (gore ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego, bj.bj.).

DITLHAKA

Nyaka mantšu ka gare ga tafola

- Ithuteng mantšu a modumo wa lehono.
- Barutwana ba nyaka mantšu ka gare ga tafola.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 27

10 mets

LETSAETSI-KWEDI

Nyaka mantšu

gaisangana ghuli gaisalego ngamola
ntlwana utlulela ukangwa hula anaga
dingata emela nyala

m	p	s	a	n	y	o	n	a	u
p	s	h	a	t	l	e	g	a	k
h	l	a	h	l	a	m	a	n	a
u	a	w	w	s	e	m	e	n	
t	a	h	l	a	r	i	o	g	g
i	p	g	n	n	y	a	l	a	w
d	i	n	g	a	k	a	a	w	a
u	t	u	l	i	e	l	a	n	a

BEKE 2 • MOŠUPOLOGO • 27

MONGWALO

Mafoko a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 26

10 mets

Mongwalo

b b b b b b b b b b

he ma hema he ma
hema he ma hema

wena bona se wena
bona se wena bona

rena se ja rena se
a rena he a rena

Mpho o a Mpho o
a Mpho o a Mpho

Moragang Mopetlo
Mpho Mpho

26 • BEKE 2

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Laetša seswantšho sa Mogolodi wa Korone.
- Bala matseno.
- Efa mohola wa go theeletša: Go kwa nonwane.

Balela barutwana sengwalwa

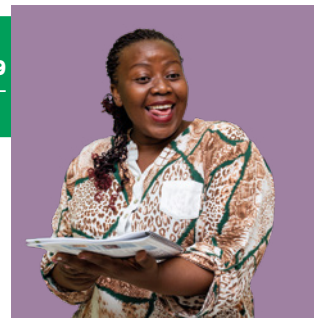
Morago ga go bala

- Na o nagana gore megolodi e be e swanetše go lebogwa? Ke ka lebaka la eng?
- Na dinonwane ke dikanegelo tša nnete? Na ke dinonwane dife tše dingwe tšeo o kilego wa di kwa?

PM

LETL 39

15 mets

EFAL

- Ruta thuto go tšwa go lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 28
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Bala mafoko

Mosima o ngwala ka letsago la go ja.

Seolo se se na le ditšhošane tše ntši.

Mma o ntaetše gare ke se ke ka ya ka sethokgweng ke nnoši.

Koko o apelle nama ka mollo wa dikgang.

Na koko o apelle nama ka eng?

28 - BEKE 2 - MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Didirišwa tša kotsi

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Nagana ka dilo tšeo o ka di metšago goba wa di ja tšeo di lego kotsi.
- **Ka bobedi:** Abelana dikgopolo tša gago le mogwera.
- **Abelana** le phaphoši

Bala o ahlaahle

- Balang letlakala la PMM mmogo.

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na ke mehuta efe ya didirišwa tša kotsi yeo o di bonago? mohlala, dikhemikhale tša go hlwekiša, dihlare, diela tšeo go sa tsebjego maina a tšona go swana le pharafene.
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

Feleletša mošongwana ka go PMM

LETL 29
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Didirišwa tše kotsi

Didirišwa tša kotsi ke dilo tšeo di ka re gobotšaga ge re ka di ja, ra di kgolela goba ka moko ge nngwe le ge re na di swara. Se se abarisa ditšene, ka moko kgolela moko go mogwera goba ge o swarawara, o eja goba o dupa seka seo o sa se tšebaga.

Thala sediko go didirišwa tša go ba kotsi mo seswantšhong.

Ngwala mafoko ka go palokego go ka gae go didirišwa tša kotsi.

BEKE 2 - MOŠUPOLOGO - 29

BOKGABO BJA GO BONWA

Tšeo di šetšwago

Mošongwana (pente goba dikherayone)

- Barutwana ba lebelela seswantšho go PMM letlakala 12.
- Ba lebelela tšeo di šetšwago.
- Ba lokiša le go thala seswantšho sa bona sa tiragalo ya seo se šetšwago, mohlala, mollo, mabone a go taga, bj.bj.

Di bee gabotse le tlo feleletša bosasa.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana wa Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

30 mets

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ahlaahla kanegelo ya go balelwa godimo

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na kgošigatšana o ile a lebagana le dikotsi dife? (go swara ke seterouku sa phišo, go hloka meetse mmeleng, go timela) Na o be a ka dira dilo bjang go fapana le ka moo di bego di le ka gona? (apara mongatse, rwala meetse, go botša motho gore o ya kae).
- **Ka bobedi:** Botša mogwera.
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

15 mets

DITLHAKA

Ngwala mašala sebakeng sa maina

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša mafoko ka go tlatša ka mašala ka gare ga diPMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 30

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mašala sebakeng sa maina

Mohlala: **Masadi** o ja dijo. **Yena** o ja dijo.

- Malome o rena dikgang. Malome o rena _____
- Teyi ke seno se se bese kudu. _____ ke seno se se bese kudu.
- Mma o tšhela letswai ka gare go noma. Mma o tšhela _____ ka gare go noma.
- Koko o loga legagwa ka dipolastiki. Koko o loga _____ ka dipolastiki.
- Merwalo e boima, _____ e boima.

30 • BEKE 2 • LABOBEDI

MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto ya mongwalo go letlakala 9.

LETL 26

10 mets

LABOBEDI

x wena bona je wena

x bona je wena bona

GO BALA MMOGO

Thelelo

Go bala mmogo

- Bala matlakala afe goba afe a mabedi a kanegelo le barutwana.
- Laetša **thelelo le tlhagišo** (hlokomela maswaodikga, kwagatšo ya mantšu, romela molaetša ka tlhagišo, bala ka lebelo la maleba).

Go bala ka bobedi

- Bagwera ba bala letlakala ka go šielana ba itlwaetša go bala ka thelelo le ka tlhagišo.
- Theeletša o be o fe dipoelo ge o dutše o sepela goba o šomiše nako ye go thuša barutwana ka o tee ka o tee.

LETL 2-7

15 mets

Bošego bjo nka se bo lebalogo

Ena Sibi

Letso la ka le Tum. Na ke kanegelo ya bošego bjo nka se bošego ka bo lebalogo. Se se diragane kgwedi ya June 2020. Ke ba se na le thelelo go ya sena. Na ba se na dula Modiba Park le banna le banna. Na ke ba banna le banna.

Na ke na go matšong a na le ka poto bošego bjo. Bošegong na le ka banna na go banna na ka. E be e ngwagane aha e banna na banna na ka. Na banna le banna na go matšong. Na gošaga gošaga na ka lebalogo la eng Sibi e matšong. Na ka lebalogo la eng e na banna na gošaga gošaga na gošaga. Na dula gošaga gošaga na e ngwagane aha Sibi gošaga gošaga. Na ka nako ya moa ka (aga ka kasa matšong na mudi)

Na o naga go Tum a tla dina eng?

2 • BEKE 1

GO NGWALA

Kwešišo

Bala o ahlaahle mošomo (kakaretšo ya taodišo)

- Barutwana ba šomiša mantšu a bona (go dipotšišo tša gago).
- Barutwana ba tlo itlhagiša ka mekgwa ya go fapafapana.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o be o phošolle, o amogele go fapana ga kakaretšo ya kanegelo.

LETL 31

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Bala Bošego bjo nka se bo lebalogo.

O nna!

Šomiša mantšu a gago go akaretša taodišo.

Sa mathomo Tum a taodiše ke _____

Ka morago a dupelela _____

Ka morago a taola _____ gomme a goletša _____

O le a feta banna ba gagwe ba banna _____

Mafatšong yena le morago ba khupetša difahago tša bona ka _____

Ba banna le Sibi ba ba bošegile!

BEKE 2 • LABOBEDI • 31

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Mošomo wa go dirwa o nnoši:** *Letšatši le legolo (Kgaolo 1)*

LETL 32

30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Letšatši le legolo (Kgaolo 1)

Ke nna Sindi. Bašana ke mogwera wa ka. Re dina Mphato 3. Taba e be e tšile go re atela ka koloi ye mpaša. Re be re sa fetsile go abelela koloi ye go go ba le mabotona a mabotoni. E be e na le maswao a go ba fose kudu. Ke le ka kgwedi tate gore a re nontse gomme a homola ganyane. O ba a re go nena a dumela a tla re ša go bogela kgwede ye moana laetšing la Peter Makaba. E be e le papadi ye kgolo ya Boraka FC le Chigga United. Nna le Bašana re be re thabile kudu. Re rata sehlopha sa Boraka FC kudu, ke ka fose re bego re foga re ngaka go ye. Mmo a be o sa ngaka go re dumela gore re ye. Re le ra mo kgwedi. Re le re re. "Re kgwede gore a re dumela re ye hla! Ka kgwede Mmo!" O le a dumela, a re go tate. "Ye kgwede gore a be hlokomela!"

Re le ra sepele ka koloi, ka koloi ye mpaša. Re be re hlofela gore bogwera ba nna ba tla re bona ka koloi ye mpaša.

Ke mantšu afe mo kanelong ao a re batlaga gore tataga Sindi go a dule le yena?

32 - BEKE 2 - LABOBEDI

TSEBO YA GO THOMA

Maswao a polokego

Bala o ahlaahle

- Barutwana ba šoma ka bobedi go bona gore ke maswao afe ao ba a gopolago le gore a hlaloše eng.
- Ahlaahla maswao, le letsee ka le letsee le phapoši o le gare o hlaloša, goba o dumelela barutwana go hlaloša, seo a se hlalošago le gore b aka a bona kae.

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na ke maswao afe a mangwe ao o a tsebago? O ka a hlaloša?
- **Ka bobedi:** Hlalošetša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phapoši.

LETL 33

30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Maswao a polokego

Maswao ka tšela ye nngwe ye e tšabagago batho ka kotsi. Go na le maswao a mantši a go re thula gore re dule re bolokegile.

Na maswao a a re ruta eng?

Maswao a go ba le bolubedu a re batla ka dila tše re sa swanetšego go di dina.

Maswao a go ba le batlalerata a re batla tše re swanetšego go di dina.

Maswao a go ba le batlameraga a fa tshedimošo.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

Maswao a go ba le bosetswana ke a go lemola.

BOKGABO BJA GO BONWA

Tšeo di šetšwago (e tšwela pele)

Feleletša diswantšho

Laetša o ahlaahle

- Barutwana ba hlaloša gore seo se šetšwago go seswantšho se mo kae.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Beke ye o tlo ngwala ka leeto leo o kilego wa le tšea leo o ka se tsogego o le lebetše. E ka ba la sekolo go ba le ba lapa, la go se be la kgale goba la kgale.

Taodišo ka bonoši

- **Ka bobedi:** Mogwera o beakanya lefelo la tiragalo (mang, neng, kae, eng) gomme a anage ka seo se diragetšego. Se se tlo tšwela pele bosasa gore mogwera B le yena a anege kanegelo ya gagwe.
- **Abelana** le phaphoši.

15 mets

DITLHAKA

Ngwala mafoko a mahlano ka mantšu ao a filwego

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba ngwala mafoko a mahlano ba šomiša mantšu a ka mapokisaneng.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 34

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko

Ngwala mafoko a mahlano a šomiša mantšu a ka mapokisaneng. O ka šomiša lentšu le tee goba go feta go lefoko. Ngwala mantšu a wa o a šomišitšego ka phentshele ya mmala.

dimpša ngwala ngwaga
langwala ngweli

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

34 - BEKE 2 - LABORARO

MONGWALO

Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela lenaneo la thuto ya mongwalo go letlakala 9.

LETL 26

10 mets

LABORARO

X rena re ja rena re

X a rena re a rena

GO BALA

Tlotlontšu le tshekaseko ya polelo

Boeletša o lekole mošomo wa beke ya go feta

Tlotlontšu (letlakal 18)

- Bala dikaratamantšu tša beke ya go feta:

bjale	morago ga moo	mafelelong	ka pejana	mogale
-------	---------------	------------	-----------	--------

- A bale gape, o a hlakantšha ebile o bala ka lebelo.
- Barutwana ba lekola mošongwana wa beke ya go feta wa PMM gomme ba a o phošolla.

Polelo (letlakala 22)

- Lekola o be o swaye dikarabo tša dipotšišo.

Bala

- Barutwana ba balela bagwera temana.

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu

gomme mafelelong morago ga feta
ka pelo mogale

1 Thalelela mantšu a tlotlontšu mo kanegelong. A mangwe a tšwelela go feta gotee.

2 Tlontša ka lentšu la tlotlontšu la maleba.

Mafetšo a ka o bala

Ka Lefetšo wa le na go kanegela g. na ye le

LETŠATŠI-KGWEDI

Polelo

Bala mafoko.

1 E diragetše ka June 2020.

2 Ka be ke dula Madiba Park.

3 Ye ke taodišo ya bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše.

4 Leina laka ke Tumi.

5 Ka be ke na le mengwaga ye seswai.

Ngwala pelo ya mafoko ao a go botloga gore ...

• Ke mang ye a nengwaga taodišo.

GO NGWALA

Tshelela go Seisemane

Tlotlontšu

- Bolela ka tsela ya go bolela mantšu a dikaratamantšu ka Seisemane. Bula karatalentšu ye nngwe le ye nngwe gomme o bolele lentšu ka Seisemane:

bjale	morago ga moo	mafelelong
ka pejana	mogale	

Lefoko

- Sehlopha se sengwe le se sengwe se tšea lefoko le tee la le ahlaahla le go le fetolela go Seisemane.

- Ngwala mafoko a sehlopha a Seisemane letlapeng.
- Barutwana ba kopolla/ngwala mafoko a Seisemane:
 - Leina la ka ke Tumi. Ye ke kanegelo ya bošego bjo nka se tsogego ke bo lebetše. Se se diragetše ngwageng wa 2020. Ke be ke na le mengwaga ye seswai. Ke be ke dula Madiba Park.

Ngwala

- Barutwana ba feleetša letlakala ka go PMM.
- Lekolang le swaye dikarabo le phaphoši.

LETL 35

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu le polelo

Tlontša tafola.

Lentšu la tlotlontšu	Lentšu la Seisemane
	then
	after that
	finally
	soon
	here

Bala temana.

Leina la ka ke Tumi. Ye ke taodišo ya bošego bjo nka se bo lebetšo. Se se diragetše ka 2020. Ke be ke na le na le mengwaga ye seswai. Ke be ke dula Madiba Park.

Ngwala mafoko a mabedi ao a tholetšwego ka Seisemane.

BEKE 2 - LABORARO - 35

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** *Letšatši le legolo (Kgaolo 2)*

LETL 36
30 mets

TSEBO YA GO THOMA Dira leswao la polokego

Nyakišiša

- Na ke maswao afe ao re a nyakago sekolong?
- Abelana dikakanyo le mogwera.

Bala o ahlaahle

- Bala dipotšišo le ditaelo.

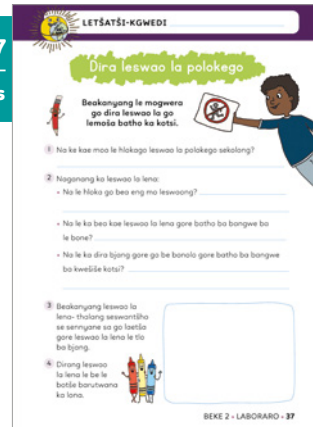
Šomiša mabokgoni a thekenolotši

- Barutwana ba šoma ka bobedi. Ba fe didirišwa tša go dira leswao.
 - **Beakanya** leswao.
 - **Dira** leswao le bonolo o šomiša didirišwa.
 - **Laetša** leswao gomme o bolele ka lona.

Lekola

- Na leswao la gago le na le mohola? Ke ka lebaka la eng?

LETL 37
30 mets

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA Opela koša ya Afrika Borwa

Matseno

- Barutwana ba lokiša mantšu a bona ka go opela ba tswaletše melomo ka medumo ya go fapafapana.
- Gopotša barutwana ka kanegelo yeo ba e badilego ka ga boithabišo bja letšatši la matswalo ka go Gautrain.
- Botšiša ge e le gore go na le yo a tsebago koša ka ga setimela, mohlala. Shosholoza.

Go itlwaetša

- Ka phaphoši, opelang koša ya setimela.
- Opelang ka tlhagišo, le bitša mantšu ka go kwagala.
- Dirang medumo ka mmele, mohlala, ka go phaphatha diatla, go tiba fase, go thwantšha menwana.
- Itlwaetšeng go fihlela barutwana ka moka ba kgona go opela koša ka mafolofolo.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULO Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Taodišo ka bonoši (e tšwela pele)

Nagana-Abelana

- **Ka bobedi:** Mogwera B o beakanya lefelo la tiragalo (mang, neng, kae, eng) gomme o laodiša seo se diragetšego.
- **Abelana** le phaphoši.

15 mets

DITLHAKA Feleletša mafoko

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba šomiša mantšu a maleba go feleletša mafoko.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 38

10 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

mpšanyana, ngwakang, lethaba, dimpša, dijana

1. Matame o kitimšwa ke **mpša**.

2. Buti o fa _____ dija.

3. Bana ba tsena ka _____.

4. Sefahlego sa Makgadi se tletše ka _____.

5. Mosima o hlatwa _____.

6. _____ di kitimša mmutha.

38 • BEKE 2 • LABONE

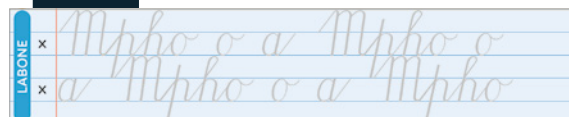

MONGWALO Mantšu a makopana (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya thuto ya Mongwalo go letlakala 9.

LETL 26

10 mets

GO BALA Go itlwaetša thelelo

Go bala ka bobedi

- Barutwana ba šielana go bala sengwalwa.
- Bea nako ya go bala (motsotso o 1). Ngwala palo ya methaladi yeo e badilwego.
- Boeletšang.

Dipoelo

- Bala sengwalwa le barutwana
- Barutwana ba thala sediko go mantšu ao ba a badilego ka go fošagala.
- Ba hlohleletše go itlwaetša go bala dingwalwa ka gae.

LETL 39

15 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi. Na o badile mantšu a makae?

Ke ile ka tsoga mpeteng ka pela gomme ka kitimela phasetšeng. Go be go tletše muli o mošo. Muli o be o e tšwa ka fase ga lemati la phaphoši ya bodulelo. Ke ile ka pisa malomo le dinko ka seatala gore muli o se tsene ka maswafong. Ke ile ka kitima ke phatlala muli ka ya ka phaphošiing ya mma moo a bego a robetše le bana. Nna le Sibi re ile ra tsosa mma. Mma o ile a lentsu 1001 ka pelo. Ke ile ka kitimela lefosetereeng ka goletša gore re hwetše thušo ka lentšu la godimo.

	1	2
Palo ya mantšu ao ke a badilego		
Palo ya mantšu ao ke sego ka a tsaba		

BEKE 2 • LABONE • 39

GO NGWALA MMOGO

Go ngwala taodišo

- Pele ga thuto, ngwala mantšu a a nako letlapeng: la mathomo, bjale, morago ga moo, mafelelong.
- Barutwana ba ahlaahla tšeo ba tlo go ngwala ka tšona ba šomiša **Nagana-Bobedi-Abelana**.
- Ngwala mehlala ya mafoko bjalo ka go ngwala mmogo ka ga 'Abelana'. Mohlala:
 - *Temana 1: Leina la ka ke Sipho. Nka se tsoge ke lebetše leeto la go ya Gold Reef City. Ke be ke na le mengwaga yeo e šupago. Ke be ke ile le ba lapa lešo.*

– *Temana 2: Re fihlile ka iri ya 10 mesong. Re thomile ka go ya go leotwana le legolo la go dikologa. Bjale re ile ra ya dikoloing.*

- **Boeletša dilo tše dingwe tša kanegelo:** tiragalo ya nnete, o bolela ka go šomiša motho wa pele (Ke), e tsebagaditšo ka maleba, ditiragalo di le ka tatelano, go šomišwa le mantšu a nako.
- Barutwana ba thoma go ngwala taodišo ya bona ge go na le nako.

15 mets

Leeto leo nka se tsogego ke le lebetše

Temana 1:
Beakanya lefelo la tiragalo Mang ..., neng ..., kae ..., eng ...

Temana 2: Tatelano ya ditiragalo

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** *Letšatši le legolo (Kgaolo 3)*

LETL 40

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tšhate ya TNI (letlakala 11)

- Thuša barutwana go tlatša mothlaladi wa mafelelo.

Tshekaseko ya kgopolo

Monwana wa mogorupa godimo/fase

- Emiša dikaratanamantšhu tše tharo tša maleme a mabedi a lentšhu le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

30 mets

kotsi

1. Selo seo se ka go kwešago bohloko.
2. Selo seo se go thušago.

dihlare

1. Dihlare tše dingwe di kotsi go bana.
2. Dihlare ka moka di lokile go ka nwewa.

temošo

1. Temošo e go botša ka selo sa kotsi.
2. Temošo e go botša gore selo se bolokegile.

Tshelela go Seisemane: kotsi (harmful), dihlare (medicine), temošo (warning)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Go binela mmimo

30 mets

Matseno

- Opela koša ya setimela ya thuto yeo e fetilego.

Dihlopha

- Arola phaphoši ka dihlopha tše nne.
- Sehlopha se sengwe le se sengwe se bolela le go itlwaetša go binela koša. Go bina mo e ka ba ga go ya le koša goba e ka ba ga go ekišetša mosepelo wa setimela.

Diragatša

- Sehlopha se sengwe le se sengwe se a opela le go binela mmimo ka go šielana.

Sekaseka

- Hlohleletša ditshwayatshwayo tše botse ka morago ga tiragatšo ye nngwe le ye nngwe.
- Efa ditshwayatshwayo ka boitšhikinyo le go latela mmimo, go ba le morethetho le go hlatholla koša.

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

25 mets

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Bolela ka dilo tša go kgahliša tšeo o ithutilego tšona bekeng ye, kudukudu seo o ithutilego sona ka go dula o bolokegile.
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abelana:** Ke eng se se kaone seo o tlo go se dira gore o bolokege bekeng ye e tlogo?

DITLHAKA

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

LETL 41

10 mets

- Latela tsepetšo ya thuto go letlakala 8.

LETŠATSI-KGWEDI

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala matsotso o tee.

mpilanyana	lenti	lebedi	swatlanga	bolwetu
kgemelo	sebetšo	ntamolela	ngwaka	ngwakang
hlapi	dimpša	mpegeta	sekhwama	ntabelela
letswai	nkutano	lerotse	mpolediša	ntamile
ngwana	bolwetu	ngwaga	letsangape	bolela
sehlaga	khunama	dikhuru	sekama	letseka
notete	lefša	khwelishwela	khulu	nkadime
hulafo	ngwana	letsha	bafsa	ngwagala
mangwala	ngwalela	dishila	ngwanengana	lefaga
ngwagala	mangwadi	hame	ngwetši	ngwakwana

Maputso wa godimo, mantšu a: _____

BEKE 2 • LABOHLANO • 41

MONGWALO

Mafoko a makopana (mothikitho)

LETL 26

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LABOHLANO

x	Moranang	Mopitlo
x	Phuphu	Moranang

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- Balela phaphoši godimo dingwalwa tša go šoma o nnoši. Gwa latela barutwana ka dipukung tša bona.
- Dumelela barutwana go abelana ka seo ba se akanyago le bagwera.

Ahlaahla dingwalwa

- Na o ratile dingwalwa dife kudukudu? Ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dintlha dife tše mpsha? Mantšu a maswa?

Go swaya

- Bala dikakanyo gomme o swayaswaye feela. Hlokomela gore ke mang yo a kgonago go akanya ka thelelo.

GO NGWALA O NNOŠI

15 mets

Taodišo: Leeto leo nka se tsogego ke le lebetše

- Ngwala taodišo ya gago ka dipukung tša go ngwalela.
- Ngwala ditemana tše pedi. Šomiša mantšu a go thuša ao a lego letlapeng go go hlahl.
- Šomiša mantšu a nako (a maabane) go laetša tatelano.
- **Nyaka:** Kanegelo ye e anegwa ka motho wa mathomo, mabaka a maleba, tlotlontšu le mantšu a go šomišwa gantši a go peletwa gabotse. Hlogotaba e botse, matseno a beakanya lefelo la tiragalo, ditiragalo di latelana gabotse.

Leeto leo nka se tsogego ke le lebetše

Temana 1: Beakanya lefelo la tirgalo: mang ..., neng ..., kae ..., eng ...

Temana 2: Tatelano ya ditiragalo.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** *Letšatši le legolo (Kgaolo 4)*

LETL 42
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya Puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le go fa dipelo

- Lebelelang matlakala a DBE a beke yeo e fetilego mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba ba a feleletša.

Feleletša Matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo ya Mabokgoni a Bophelo 35, letlakala 6 le 7.
- Puku ya mošomo 1 ya Leleme la Gae – letlakala 11.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke **lebeletše pele bekeng yeo e tlogo** go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 3

Tšhilafatšo

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Ithuta tše ntši ka baemedi ba tikologo
- Sekaseka le go hlopha matlakala mo tikologong
- Theeletša le go araba maitemogelo a bona ka tšhilafatšo
- Bala kanegelo ka Noka ya Umgeni go la KZN
- Ithuta go bala tšhatetatelano
- Ithuta dipaterone le go gatiša

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	mothopo	noka	tšhilafala	matamo	phororo
	source	river	polluted	dams	waterfall

Mabokgoni a Bophelo	tšhilafatšo	tšhilafala	didirišwa
	pollution	litter	materials

Mafoko

Noka ya go hlweka e na le mehuta ya go fapafapana ya dihlapa le diphedi tše nnyane tša go phela ka meetseng.

DIDIRIŠWA

- Puku ya polelo ya go ngwalela, dikarabo tša mošomo wa go bala o nnoši le mongwalo
- Didirišwa tša bokgabo: pente, dikherayone, pampiri, dipampiri tša pholiseterine
- Didirišwa tše di hlokegago tša mešongwana yeo e kgethilwego ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela

TEKOLO

Tšea o Swaye: Go ngwala o nnoši tšhatetatelano), Tlotlontšu; Mafoko; Mongwalo (Labohlano), dikarabo tša go šoma o nnoši.

Yeo e se go ya Semmušo: Go bala ga go beelwa nako (Labohlano)

Bana ba ka tliša phapano go tikologo

Na o a tseba gore tšhilafatšo ke eng? Na ke se sengwe le se sengwe seo se tšhilafatšago lefase goba go dira gore le se lokele maphelo. Tšhilafatšo e ka senya moya, naga le meetse tikologong ya rena, gape tšhilafatšo ye kgolo e hlolewa ke batho!

Profenseng ya Kapa Bodikela go la Khayelitsha go na le bana ba go swana le mogale wa tlhokomelo ya tikologo bjalo ka Yola Mgogwana. Bana ba ba be ba lwantšha tšhilafatšo motseng wa gabobona, dikolong tša gabobona le lefaseng ka bophara.

Ge a be e sa le mosetsananyana, Yola o be a re tikologo e a tlišega ka gore batho ba be ba sa e hlokomele. O ile a re, "Batho ba senya lefase ka go le tšhilafatša. Ka fao ke ba ruta go hlokomela lefase ka go se tšhilafatše meetse, moya le go lahlela matlakala ditseleng."

Mathomong, lapa labo le be le sa kwešiše gore ke ka lebaka la eng a na le šedi ya tikologo, eupša bjale ba a mo thekga. Ba dumelelana le gore batho ba swanetše go fetoša dikgopolo tša bona gomme ba hlokomele lefase. Ba phela ba re, "Sifuna ichange" [Re nyaka phetogo].

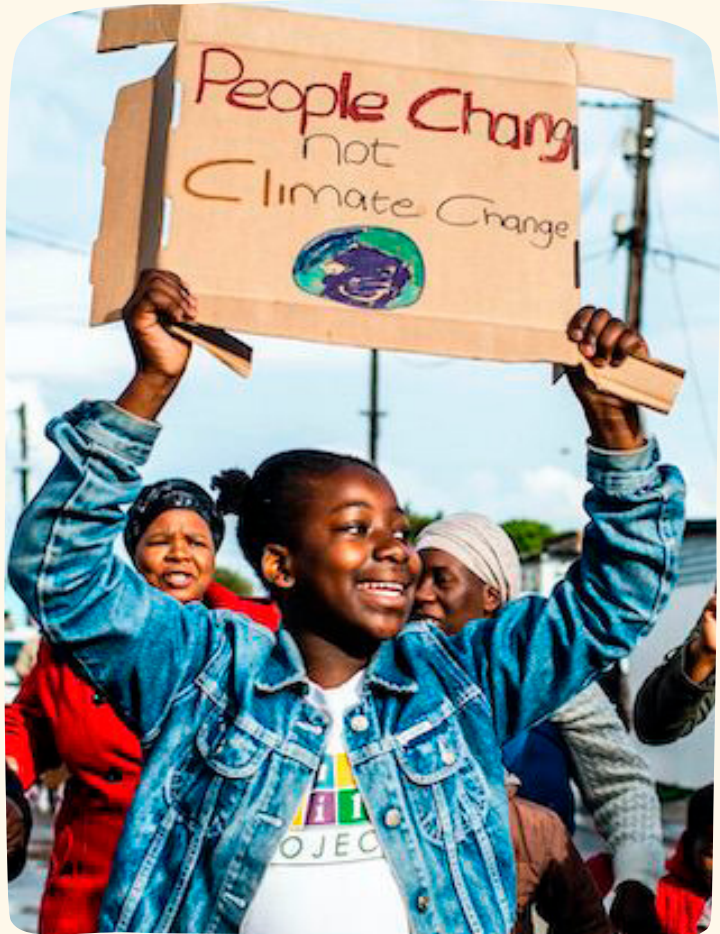
O ile a ikamanya le sehlopha seo se bitšwago Eco Warriors sekolong sa gabo gomme a thoma go ithuta ka tšhilafatšo le phetogo ya tlelaemete. Ke moka a thoma go botša setšhaba sa gabo ka go hlwekiša mebila ya kgauswi le bona, tsela ya go bjala merogo le go šomiša meetse le motlakase gabotse gore batho ka moka ba kgone go di hwetša.

Mesong ye mengwe le ye mengwe ge a eya sekolong, o rwala mokotlana o moso gomme a topa matlakala. O kgoboketša mabotlelo a polasetiki le diphuthelwana tša ditšhipisi le malekere gomme ba di fetoša ditena tša go šireletša tikologo sekolong sa gabo.

Ngwageng wa 2019, ge a na le mengwaga ye 11, o ile a thuša go eta pele mogwanto wa go ipelaetša ka tša tikologo. Yena le makgolokgolo a baswa ba ile ba gwantela meagong ya Palamente go la Kapa. O ile a fa pego yeo e ilego ya hlohla Mopresidente Ramaphosa le mmušo gore ba tšee matsapa a go fediša tšhilafatšo le go fediša phetogo ya tlelaemete. O be a swere phousetara yeo e bego e re, "Batho ba swanetše go fetoga gore ba fediše phetogo ya tlelaemete!"

Yola o nyaka go ba ramolao ge a gola gore a lwele ditokelo tša bahlaki gore ba be le meetse ao a lekanetšego a go hlweka, moya wa go hlweka le naga yeo ba ka dulago go yona.

Mafelelong a beke ye o ka bala ka bagale ba bangwe ba Eco Warriors ba go swana le Yola.

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o dirile eng mafelelong a beke? Na o ikwele bjang ka dilo tšeo o di dirilego?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago ka mafelelo a gago a beke le gore o ikwele bjang.

• Abelana:

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotara ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhotla tšeo o di lemogago ka pukung ya gago.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo (ba tle le eng, mediro ye bohlokwa, bj.bj.)

DITLHAKA

Feleletša phasele ya mantšu

- Barutwana ba ithuta mantšu a modumo **hlw**.
- Ba feleletša feleletša phasele ya mantšu ka gare ga diPMM tša bona.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 51

10 mets

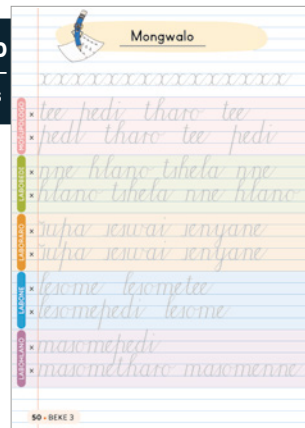
MONGWALO

Dinomoro (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 50

10 mets

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Tsebagatša hlogotaba ya tšhilafalo:
 - Na o a tseba gore tšhilafatšo ke eng? Na o ka fa mehuta ya tšhilafatšo?
 - Na ke mang yoo o naganago gore a ka fediša tšhilafatšo?
- Efa mohola wa go theeletša: Theeletša go tseba ka morutwana wa moswa yo a lekago go fediša tšhilafatšo.

Balela barutwana dingwalwa

Morago ga go bala

- Na gagabo Yola ke kae?
- Na o dira eng go šireletša tikologo?
- Ke ka lebaka la eng a bitšwa Eco Warrior (Mogale go tša tlhokomelo ya tikologo)?
- Na ke eng se bohlokwa seo a se dirilego go fihla gabjale?

PM

LETL 51

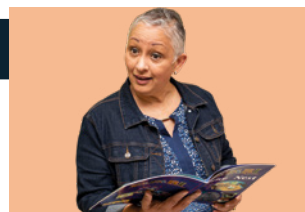
15 mets

EFAL

- Ruta thuto go tšwa go lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 52
30 mets

LETSATSI-KGWEDI

Bala mafoko

Hlokomela o se ke wa metša thapo yeo ya perekisi.

Re kgele ditamati ka serapaneng.

Matome o ya kerekeng ka LaMorena.

Re dirile dintlo tša dikhatepokisi ka phaposing.

Na Matome o ya nang kerekeng?

52 - BEKE 3 - MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Tsebagatša kgopolo

- Na go na le matlakala a mantši moo o dulago gona? Na o nagana gore se se hlohlwa ke eng?

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o tseba eng ka mehuta ya matlakala ao o a bonago moo o dulago gona? A hlotšwe bjang
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

Tšhilafatšo

Go ngwala mmogo: Tšhate ya TNI

- Ngwala tšeo barutwana ba di filego mothalading wa 1 wa tšhate ya TNI letlapeng.
- Botšiša: Na o ka rata go ithuta eng ka ga tšhilafatšo bekeng ye? Ngwala se mothalading wa 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee go tšwa mothalading o mongwe le o mongwe gomme ba se ngwalollela ka go ditšhate tša TNI.

LETL 53
30 mets

LETSATSI-KGWEDI

Tšhilafatšo

Seo ke se Tšhate

Seo ke Nyakago go se tšhate

Seo ke tšhate go se tšhate

Seo ke tšhate go se tšhate

Beke 3

Beke 4

BEKE 3 - MOŠUPOLOGO - 53

BOKGABO BJA GO BONWA

Dipaterone tša tlhago

- Hlaloša gore dipaterone ke methaladi, diboego goba mebala yeo e boeleditšwego gantši go dira selo seo se ka kgahlago mahlo.
- Gopotša barutwana gore ba šomiša dipaterone ge ba ithuta mongwalo.
- Bj.bj Tlhago e tletše ka dipaterone. Kgopela barutwana gore ba nagane ka dipaterone tša tlhago tšeo ba di tsebago, mohlala; dipaterone tša diphego tša serurubele, marontho go podilekgwana.

Go dira dipaterone

Lebelela diswantšho ka šedi

- Tše ka moka ke dipaterone tša tlhago.
- Akanya gore paterone ye nngwe le ye nngwe ke karolo ya eng.
- Na o rata paterone efe kudukudu?

Kahlaahlo ya phaphoši

- Na ke dipaterone dife tšeo di šomišitšego methaladi? Diboego? Mebala?
- Na o nagana ka paterone efe ye nngwe ya tlhago?

Thala dipaterone mo ditšhikeng tša letlakala – tše e ka ba dipaterone dife goba dife tša go boeletšwa mohlala, dithalwa, manyokanyoka, marontho bj.bj.

LETL 54
30 mets

LETSATSI-KGWEDI

Go dira dipaterone

Dipaterone di gahle! Paterone e dirile ka methaladi, diboego goba mebala go go boeletšwa.

Lebelela dipaterone tše tša tlhago gomme o akanye gore ke eng.

Šomiša methaladi, diboego le mebala go dira paterone mo letlakaleng le.

54 - BEKE 3 - MOŠUPOLOGO

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

30 mets

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Moo re ralokago gona

15 mets

Nanaga-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o raloka kae goba o hlwa le bagwera ba gago kae? Na ke lefelo la go hlweka, le bolokegile? Ke ka lebaka la eng?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago ka lefelo leo o ralokago go lona.
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo. Dira temogo ya moo barutwana ba phaphoši ya gago ba ralokelago gona thutong ya bosasa.

DITLHAKA

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu gabotse

LETL 55

10 mets

- Barutwana ba itlwaetša mantšu a modumo **hlw**.
- Ba hlahlamolla ditlhaka ba be ba ngwala mantšu gabotse ka gare ga diPMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETŠATŠI-KGWEDI

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu gabotse

1	tseka	katse
2	šamp	
3	dingwe	
4	leetetšh	
5	hlwrae	
6	kgwalera	
7	khaerew	
8	nyaweid	

BEKE 3 - LABOBEDI - 55

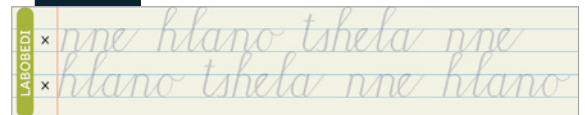
MONGWALO

Dinomoro(mothikitho)

LETL 50

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA MMOGO

Kwešišo

LETL

44-49

15 mets

Pele ga go bala

- Bala le ahlahleng hlogotaba ka boripana.
- Bala temana ya matseno go letlakala 44. Bontšha gore se e tlo ba kanegelo ya nnete (Ya go se be ya maithomelo).
- Ke mang a ilego a ya KZN (kgokagantšha le maitemogelo a barutwana).

Go bala mmogo

- Bala letlakala 44. Hlaloša gore ye ke tšhatetatelano. Yona e akaretša leeto la noka ye le go dira gore e be bonolo. Kanegelo/sengwalwa seo se latelago se tla hlaloša ka botlalo.

- Bala **sengwalwa ka moka** le barutwana. Se kgokagantšhe le diswantšho.
- Ema o hlaloše mantšu a maswa goba dikgopolo ge di le gona, mohlala, o šomiša diswanšho goba mahlalasetšagotee.
- Dumelela morutwana o tee go araba potšišo mafelelong a letlakala.

Morago ga go bala

- Na o ithutile eng ka noka ye e kgolo?
- Na o kile wa bona noka? (Kae le gona neng?)

LETŠATŠI-KGWEDI

Noka ya Umgeni

Dinoko di ela go tšwa dithabeng go ya lewateng. Di ela dikilometa tše dikgethele di feta ditšhomo tše dipolane. Ka dinoko tše dingwe dinoko di e tšhila go di le lewateng la tšhomo go go ya lewateng. Tšhomo ye e tšhila leeto la noka ye nengwe ya Afrika Borwa. Ka noka ye Umgeni go la KwaZulu-Natal.

44 - BEKE 3

MONGWALO

Kwešišo

LETL 56

15 mets

Dipotšišo

- Ela maswao a mararo hloko.
- Hlaloša gore beke ye dipotšišo ka moka di ka arabja ka go lebelela **tšhatetatelano**, ka gore e akaretša goba go nolofatša sengwalwa.

Ngwala

- Feleletša mošomo wa PMM.

Lekola o phošolle

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Bala Leeto la noka ya Umgeni.

Bala a be a Nagana

1. Na kanegelo ye ke ye nnete goba ke ye maithomelo?

Nyaka a Hwetše

2. Na noka ya Umgeni e thoma kae?

3. Na e go ka lewateng lefe?

4. Ngwala leina la diphošoro tše noka ya Umgeni.

5. Ngwala leina la diphošoro a mararo a ka nengeng ya Umgeni.

O rindi

6. Na o ka noka go leka papadi efe go ka meeleng?

56 - BEKE 3 - LABOBEDI

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** Greta Thunberg

LETL 57
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Hlokomela: Ge sekolo sa geno se na le Khiti ya Saentshe, legatong la mošongwana wo go ka ithutwa ka meetse. Šomiša khiti ya Saentshe go ithuta ka sampolo ya meetse a mannyane a go tšwa letangwaneng, goba moeding.

Ahlaahla

- Na tšhilafatšo ke eng? E tšwa kae?
- Na o ka hwetša kae matlakala
- Ke ka lebaka la eng batho ba tšhilafatša?

Bala o dire

- Ahlaahla ka lentšu le **selo** (selo se sengwe le se sengwe seo

Tloša matlakala

se tšeago sekgoba) le **sedirišwa** (dilo tšeo selo se dirwago ka tšona)

- Ahlaahla mehuta ya go fapafapana ya matlakala sekolong.
- Barutwana ba tlo ya ka ntle lepatlelong gomme ba topa matlakala (ka dihlopha) nakong yeo e ka bago metsotso ye 10. Efa sehlopha se sengwe le se sengwe mokotla wa go tšhela matlakala ka go wona le dilo tša go šireletša diatla tša bona.
- Hlaloša gore thali ke eng $+++$.
- Barutwana ba topa matlakala gomme ba swaya tafola ya bona.

LETL 58
30 mets

BOKGABO BJA GO BONWA

Ahlaahla

- Hlaloša gore go dira dikgatišo ke tsela ya ka pejana ya go šomiša dibopego go dira dipaterone.
- Kgatišo ke paterone yeo e boeditšwego yeo e ka dirwago ka go šomiša sedirišwa seo se ennwego ka go pente sa tlotšwa pampiring.

Mošongwana

- Efa barutwana ka moka sedirišwa sa

Go gatiša

tlhago, mohlala, letlakala, letšoba, leswikana, sekgamathi- dibopego tša go kgahliša le ditšhika go dira dikgatišo tša go kgahliša – le pente ye koto go bokagodimo bja phaphathi go swana le ka gare ga therei ya pholiseterine.

- Gatelela selo sa gago ka penteng gore pente e khupetše bokagodimo bja sedirišwa.
- Bea sedirišwa ka thokong ya go ba le pente letlakaleng la go hlweka. Gatelela.
- Emiša sedirišwa pampiring gomme o boeletše.

Laetša o ahlaahle

- Ahlaahla gore go a hlokagala gore o boeletše pente go kgatišo ye nngwe le ye nngwe goba o ka dira 'kgatišo ya morithi' ka pente ye nnyane.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go Šoma o Nnoši:** Ayakha Malithafa

LETL 61
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ayakha Malithafa

Ayakha Malithafa o beletsele go la Eerste River, kgauwile le toropo kgolo ya Kapa. Hmangwe e be e le motlami, feela komelele e ile ya dirisa gore go tlogile dimela go se be bonolo. Ayakha o ile o ngiditšhe gore ke ka lebaka la eng se se diraga. O ile o thutisa gore ke ka lebaka la phetogo ya tlelamele. Phetogo ya tlelamele e be e dirisa gore lefase le tlele.

Ayakha o be o na le mengwaga ye 16 feela eugile a be a nyaka go thutisa go fedišha phetogo ya tlelamele. O ile a tshela mošongwana wa Afrika Borwa wa a bithwaga Africa Climate Alliance. Gona moo o ile a thutisa go rulaganya mošongwana wa tlelamele wa bona ba Afrika Borwa. O ile a tšela thibela lefase le dikuranteng. Ayakha o na, "Ka nyaka gore setšhaba se tšela gore go se bathe bo go be le na bona feela boe ba naga le tšela ka go phetogo ya tlelamele." O ile a hlalosa gore phetogo ya tlelamele e ama kudu batho ba go haka. Go swela le Greta Thunberg o ile a ngiditše gore bona ba gale lefase la go tšela.

1. Na o hweditše eng ka go phetogo ya tlelamele? Ngwala mafoko a 2-3.

2. Mošomo wa gae: Nyakilela go ya pele ka go tlogile merogo.

BEKE 3 - LABORARO • 61

TSEBO YA GO THOMA

Na o hweditše matlakala afe?

Sekaseka o ahlaahle

- Lebelela tafola yeo barutwana ba e thadilego letšatšing la go feta.
- Sekaseka dipelo gomme o dire tafola ka palomoka ya mohuta o mongwe le o mongwe wa didirišwa tšeo di kgobokeditšwego ke phaphoši ka moka.
- Ahlaahla gore didirišwa tše dintši di hweditšwe kae?
- Ahlaahla gore ke ka lebaka la eng didirišwa tše di be di le fase, mohlala, ga go na le ditšhela matlakala, go tšwafa, bj.bj.
- Ahlaahla maano a go thibela tšhilafatšo.

Araba dipotšišo

- Barutwana ba feleletša mošongwana wa PMM.

LETL 62
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Na o hweditše matlakala afe?

Šomiša tafola yeo o e dirilego maabane ga araba dipotšišo.

1. Na le sadirišwa safe seo a se hweditšego gantši? tše dintši? tše nyane?

2. Na o hweditše matlakala a mantši kae?

3. Na o naga gore ke ka lebaka la eng go be go na le matlakala a mantši moo?

4. Na le mathata afe ao a hlalosega ke matlakala ao a lego lefase la borakalelo?

62 • BEKE 3 • LABORARO

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Hlama lefoko la boitšhikinyo

Lokiša

- Ahlaahla mehuta ya go fapafapana ya tšhilafatšo yeo o ithutilego ka yona.
- Ahlaahla gore barutwana ba ikwa bjang ka mohuta o mongwe le o mongwe, mohlala, monkgo wa matlakala, go bona tšhilafatšo ya mabopong, go ikwa o kgangwa ke muši, go sepela tseleng ya ditšhila, bj.bj.

Dihlopha

- Barutwana ba šoma ka dihlophana tše tshela.
- Akanyang: Na o ka itšhikinyo bjang go laetša maikutlo a gago go mehuta ya go fapafapana ya tšhilafatšo?
- Kgethang maikutlo a matee gomme le hlame molokoloko wa boitšhikinyo bja go bontšha gore o ikwa bjang – bonnyane bja mesepelo e tshela ya magato a go fapafapana (godimo, magareng, fase, bj.bj.)
- Barutwana ba lokiša le go itlwaetša tatelano ya boitšhikinyo.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- **Nagana:** Na re ka dira eng gore phaphoši ya rena le moo re ralokelago gona go hlweke le go bolokega?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši: Ahlaahlang go tsenelela le go ngwala dintlha tša dilo tšeo di tlo go dirwa letlapeng, mohlala, go kgopela hlogo ya sekolo mekotla ya go tšhela matlakala le ya tšeo di ka dirišwago gape. Sehlopha se tee ka letšatši se šala metsotso

Go hlwekiša sekolo sa rena

15 mets

- ye 5 ka morago ga nako ya go khutša gomme sa hlwekiša lepatlelo la go ralokela. Sehlopha se sengwe se hlwekiša phaphoši mafelelong a letšatši. Mekotla ya ditšhila e išwa go ditšhelamatlakala letšatši le lengwe le le lengwe. Matlakala a go dirišwa gape a bewa ka mokotleng wa wona, bj.bj.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Ngwala mafoko a mabedi ka lentšu le lengwe le le lengwe

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša mošomo ka gare ga diPMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 63

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko

diarywa

hlwekiša

setimela

hware

BEKE 3 • LABONE • 63

MONGWALO

Dinomoro (mothikitho)

LETL 50

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša mongwalo go letlakala 9.

LABONE

x lesome lesometee

x lesomepedi lesome

GO BALA MMOGO

Tsebagatša lefoko

- Bala lefoko letlapeng.
- Nyaka lebaka (lebaka la bjale la go se be le nako) gomme o hlaloše gore le šomišwa ka dingwalwa tšeo e se go tša maithomelo, tša dintlha tša nnete.
- Barutwana ba hwetša lefoko le go le thalelela sengwalweng ka go PMM letlakala 47.

Polelo

Kopantšha mafoko

- Ikgakolle gore lefoko ke eng. Hlaloša gore makopanyi ke eng, goba mantšu a go kopantšha.
- Ngwala *le*, *efela*, *ka lebaka la* gore letlapeng. Hlaloša phapano ya ditlhalošo.
- Hlaloša gore go šomiša makopanyi go thibela poeletšo, go hlama mafoko a matelele, mohlala, gore o fapantšhe botelele, le go ngwala gabotse ka thelelo.
- Thuša barutwana go kopantšha mafoko ka bomolomo.

15 mets

Noka ya go hlweka e na le mehuta ya go fapafapana ya dihlapa le diphedi tše nnyane.

GO NGWALA

Polelo

Ngwala

- Feleletša letlakala la PMM.
- Barutwana ba bangwe ba balela mafoko a bona godimo.

LETL 64

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Polelo

Kopanya mafoko a mabedi o šomiša lentšu la ka malakoneg. Mantšu a go kotafatiwa o se ke o boeletšwa.

Ditšhila le dikhemikhale di balaya bontši bja dihlapa le diphedi tše nnyane. (lebaka) Ditšhila le dikhemikhale di tšhlaletša noka.

Noka ya go hlweka e na le mehuta ya go fapafapana ya dihlapa le diphedi tše nnyane. (efela) Ditšhila le dikhemikhale di balaya bontši bja dihlapa le diphedi tše nnyane.

Re re noka ya Umgeni ke noka ya go tšhlaletša. (ka lebaka la gore) Noka ya Umgeni e na le ditšhila le dikhemikhale ka gare go yona.

64 • BEKE 3 • LABONE

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** *Robert Mazibuko*

LETŠAŠI-KOMEDI

Robert Mazibuko

Robert Mazibuko a feditha bopheliso bja gogwe bja bontsi o nuta bothe go hlakolana tshegogo ga le Kanzu-Lutshu.

O be o dula polaneng pe e na le melemo yona e ntle e itshika go dimela ka mela le meholo ywe e gale ka thogo. Ka morago go go fedisa o tse a le ja a phelothetse ywa tsa tse. O e nuta go eboloka ka tse a o tshaboga ka dimela le meholo ya Afrika. O e tshoma African Tree Centre gomme a e fika bothe a ipela le meholo le dimela ka rite le tse. O be a hlakolana bothe go ipela meholo gahle mogo go naga le ditshwe, mogo gahle go naga.

O be a hloaba gomme mholo ya mentsi a ka thoga go tshega bhelego ga mabu go go gahle moshomo la ditshaga. Bothe bo be batisa Robert Mazibuko. The Tree Masi.

Robert Mazibuko o le a nuta bothe ka go ipela meholo. O e ba nuta go epe moshomo le go tshega mela le dimela a dula embu go tswa le thogo, metlakala, moko le bhelego le mero go ipela mela le moko le tse, go le gae o o nkololane, se se dula mogo wa go nona wa o tshaboga mero go mela. Robert Mazibuko o be a batisa, mela le moko go naga go tse!

- 1 Ngwaga tse se a tshaboga ka go ipela meholo. Ngwaga molafo a e 23.
- 2 Momo wa go: Ngwaga bhelego bja go ipela meholo.

 BEKE 3 - LABONE - 65

Tshekaseko ya kgopolo

30 mets

Menwana ya mogogorupa godimo/menwana ya mogogorupa fase

- Emišetša karatamantšu ya maleme a mabedi ya lentšu le lengwe le le lengwe godimo gomme o botšiše dipotšišo.

1. Tšhilafatšo ga e hlolwe ke batho.
2. Tšhilafatšo e ntšintši e hlolwa ke batho.
3. Tšhilafatšo e hlola phetogo ya tlelaemete.

1. Matlakala ke ditšhila tšeo di lego mo go sa swanelago.
2. Matlakala a goka magotlo, dintšhi, menang, yeo di hlogago malwetši.
3. Ga go thuše ge re lahlela matlakala mo go gongwe le mo gongwe.

1. Didirišwa ke dilo tšeo o ka di swarago tšeo dilo di dirwago ka tšona.
2. Matlakala a dirilwe ka didirišwa.
3. Ditšhilafatšo ka moka di didirilwe ke didirišwa tšeo o ka di swarago.

Tshelela go Seisemane: tšhilafatšo (pollution), tšhilafala (litter), didirišwa (materials)

Tatelano ya boitšhikinyo (e tšwela pele)

- Ka dihlopha, barutwana ba diragatša tatelano ya bona ya boitšhikinyo.
- Phaphoši e phopholetša gore seemo sa bona sa tšhilafatšo ke sefe.

- Tiišeletša sehlopha se sengwe le se sengwe.

30 mets

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana tša Thuto ya Boitšhidullo qo letlakala 25.

25 mets

LABOHLANO

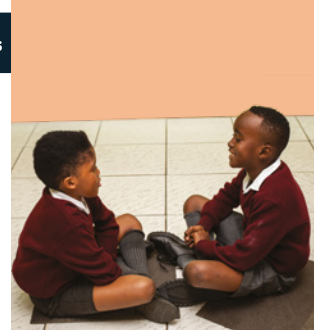
GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o nagana bjang, o ikwa bjang goba o dira eng ge o ithutile ka tšhilafalo bekeng ye?
- **Ka bobedi:** Abelana le mogwera.
- **Abelana** le phaphoši.
- Gatelela gore le ge tšhilafatšo e hlolwa ke dilo tšeo re ka se di laolego (difaporiki, bj.bj.) go na le dilo tšeo ka moka re ka di dirago ka tšhilafatšo, mohlala, go bjala mehlare, go tloša matlakala, go hlalošetša batho ka phetogo ya tlelaemete.

DITLHAKA

Piletšo

- Latela tshepetšo ya Piletšo go letlakala 8.

Mantšu:

1. lehlwa
2. sehlwaseeme

Mafoko:

1. Lehono go kwagala mašata ka sekolong sa rena.
2. Ledile ke moithuti yo hlwahlwa wa go ratega.
3. Mpšanyana ye e a kgahliša, ke e rata kudu.

MONGWALO

Dinomoro (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 66

10 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Piletšo

66 • BEKE 3 • LABOHLANO

LETL 50

10 mets

LABOHLANO

x masomepedi

x masometharo masomenne

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

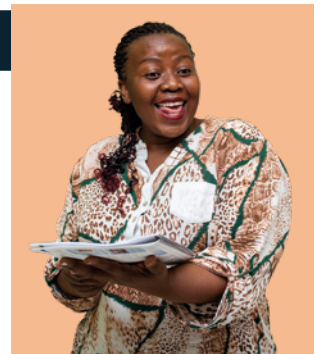
15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- Balela phaphoši sengwalwa sa beke ye sa go šoma o nnoši godimo. Gwa latela barutwana ka dipukung tša bona.
- Tše ka moka di ka ga batho bao ba belaelago ka tikologo.
- Na o ipshinne ka sefe kudukudu? Ke ka lebaka la eng?

Go swaya

- Tšea o ngwale ditlhaka tša mathomo tša leina la gago goba o dire tshwayotshwayo ya kakaretšo go dikarabo tša morutwana.

GO NGWALA O NNOŠI

Tshepetšo

15 mets

- Barutwana ba ngwala ka tshepetšo yeo ba e tlwaetšego.
- **O ka** kgetha tshepetšo, goba barutwana ba ikgethela (Ka moo ke pakago mokotla wa ka wa sekolo; Ka moo ke dirago dijo tša go ja sekolong; Ka moo ke alolago mpote wa ka) O ka kgetha selo seo se kgokagantšhitšwego le mešongwana yeo ba e dirilego bekeng, mohlala, Ka moo ke dirilego paterone ya ka ya bokgabo (e kgokagantšhitšwe le mošomo wa bokgabo; Ka tsela yeo ke hlwekišitšego lefelo leo ke ralokelago go lona (bomolomo).
- **Nyaka:** Tatelano ya go kwešišega, dintlha, temogo ye botse.

Ka moo ke phuthago mokotla wa ka wa sekolo

1. Ke lekola mokotlana wa ka wa diphentshele.
2. Ke lokela mokotlana wa ka wa diphentshele ka mokotleng wa ka.
3. Ke lokela borokgo bja ka bjo bokopana bja Thuto ya Boitšhidullo ka mokotleng wa ka.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** Wangari Maathai

LETL 67
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya Puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le go fa dipoele

- Lebelelang matlakala a Puku ya mošomo ya DBE a beke ya go feta mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Mabokgoni a Bophelo 2 Letlakala la go šomela 36 Tšhilafatšo, matlakala 8–9.
- Puku ya Mošomo ya Leleme la Gae – letlakala 15.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteše tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya ditešene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipoele tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke lebeletše pele bekeng yeo e tlogo go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

Tšhilafatšo

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Keteka letšatši la go bjala mehlare, ba ithuta ka mehlare yeo e hlolegilego Afrika Borwa.
- Bala le go kwešiša bohlokwa bja mehlare go tikologo.
- Ithuta ka tsela ya go bjala mohlare.
- Theeletša nonwane ya seAfrika ya go bolela ka mohlare.
- Dira tšhatetatelano ka sengwalwa.
- Dira poloko ya kgatišo.
- Penta seswantšho sa Letšatši la go bjala mehlare.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	mothopo	noka	tšhilafala	matamo	phororo
	source	river	polluted	dams	waterfall
Mabokgoni a Bophelo	Letšatši la go bjala mehlare		phetogo ya tlelaemete		sethokgwa
	Arbor Day		climate change		forest

Mafoko

Noka ya go hlweka e na le mehuta ya go fapafapana ya dihlapa le diphedi tše nnyane.

DIDIRIŠWA

- Didirišwa tša bokgabo: pente ye koto; ditherei tša pholiseterine, khatepoto ye koto ya go lahlwa, wulu ye koto goba thapo, dikero, diphentshele, pampiri ya A3 le A4 ya go gatiša le go penta
- Ditlabakelo tšeo di nyakegago tša mešongwana ye e kgethilwego ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela

TEKOLO

Tšea o swaye: Mongwalo

Yeo e se go ya Semmušo: Piletšo, kwešišo (tšhatetatelano), nako ya go itlwaetša thelelo, mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo

Mešongwana ya Tekolo ya Semmušo

Labohlammo	Tekolo 1 ya Go Ngwala: Tšhatetatelano	TIRIŠO	PM letl 72
------------	---------------------------------------	--------	------------

Nonwane ya Afrika: Mohlare wa dienywa

Kgalekgale mono Afrika diphoofolo di ile tša kwa ka mohlare wa mehlolo. Di kwele gore mehuta ka moka ya dienywa di ba gona mohlareng wo: phaeneapole, diapole, dinamune, dipanana, le tše dingwe. Di be di tseba gore go enywa mohuta o tee wa dienywa mohlareng o mongwe le o mongwe, ka fao di be di tseba gore wo o na le mehlolo.

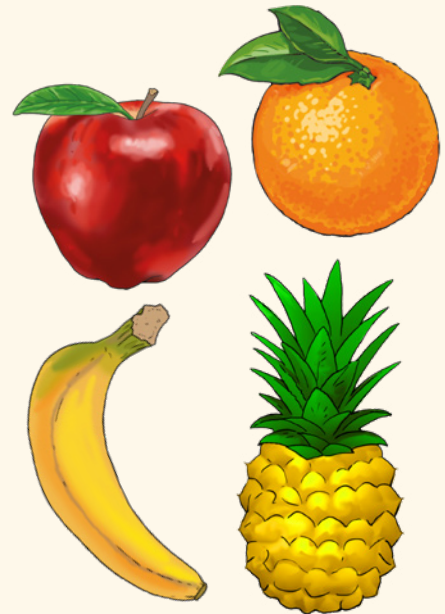
Kgoši Tau o ile a bitša kopano gomme a re, “Ke mang yo a ka yago a nyaka mohlare wo gomme a tle a re iše go wona?” O swanetše go gopola tsela yeo o tšeago ka yona”.

Phukubje ya re, “Ke tla ya, ke na le lebelo.” E ile ya kgatha ka lebelo ka sethokgweng sa Afrika go fihlela e hwetša mohlare. O be o entšwe dienywa. E be e thabile kudu gomme ya ja namune ya thoma go kgatha e boela morago. E ile ya gopola tsela yeo e putlilego ka yona. Efela ... ijoo wena, ge e le kgauswi le go fihla mo go lego kopano ya diphoofolo, e ile ya bona kgabutlane ya ka maswikeng e kitima ka sethokgweng. Ya lebala dilo ka moka, ya kitimiša kgabutlane yela go fihlela e timelela ka mokoting. E ile ya boela lefelong la kopano gomme ya lemoga gore e be e šeditše mmutla moo e lego gore e lebetše le tsela. Diphoofolo di ile tša nyama.

Pitsi ya re, “Nna ke tla ya. Ke na le lebelo go swana le phukubje.” e ile ya tshela ka gare ga sethokgwa sa Afrika gomme mafelelong ya hwetša mohlare. O be o entšwe dienywa. E be e thabile kudu ya ja panana gomme ya boela morago e tshelatshela. E ile ya gopola tsela. Efela ... ijoo. ge e le kgauswi le go fihla mo go lego kopano ya diphoofolo, e ile ya bona bjang bjo botalatala, bjo bobosana. Ya lebala dilo ka moka, ya thoma go fula go fihlela e fetša bjang ka moka. E ile ya boela lefelo la kopano ya diphoofolo gomme ya lemoga gore e be e šeditše bjang moo e lego gore e lebetše tsela. Diphoofolo di ile tša nyama.

Bjale khudu e ile ya bolela. “Ke tla ya, ke a tseba gore ke a nanya efela ke a tshephagala.” E ile ya sepela ka go nanya ka sethokgweng sa Afrika gomme mafelelong ya hwetša mohlare. O be o entšwe dienywa. Ga se ya ka ya ja dienywa eupša ya sokologa ya thoma go sepela. E ile ya gopola tsela. Ga se ya ka ya ema. Ge e fihla lefelong la kopano la diphoofolo, ya botša Kgoši Tau le diphoofolo tše dingwe gore di fihle bjang go mohlare wa mehlolo.

Dipoofolo di ile tša ya ka moka gomme tša ja dienywa tša mehutahuta. Khudu e ile ya thuša kudu.

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega? Na o dirile eng mafelelong a beke?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago ditaba tša gago. Fetolanang ka botho.

• Abelana:

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba le phaphoši
- Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhota tšeo o di lemogago ka pukung ya gago

Lokiša barutwana beke pele ga sekolo (gore ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego, bj.bj.).

DITLHAKA

Nyaka mantšu

- Ithuteng mantšu a modumo wa lehono.
- Barutwana ba nyaka mantšu ka gare ga tafola ya mantšu.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 69

10 mets

BEKE 4 • MOŠUPOLOGO • 69

MONGWALO

Mafelo le matšatši (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 68

10 mets

68 • BEKE 4

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Na nonwane ke eng? (kanegelo yeo e go rutago se sengwe).
- Na o ile wa kwa dinonwane dife?
- Hlaloša mohola wa go theeletša: A re bone gore nonwane ye e tla re ruta eng.

Balela barutwana sengwalwa

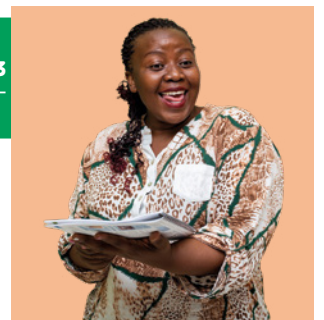
Morago ga go bala

- Na nonwane e lekile go re ruta eng?

PM

LETL 63

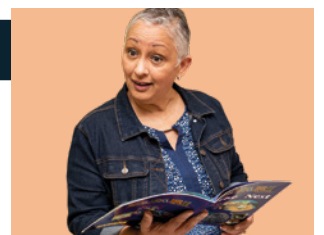
15 mets

EFAL

- Ruta thuto go tšwa go lenaneo la gago la EFAL

15 mets

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 70

30 mets

LETSATSI-KGWEDI

Bala mafoko

Dikatsa e thusa ka go balaya magotlo.

Mpa ya e bonagala e le ye soro kudu.

Makgadi o sepele ka go nanya bjalo ka khudu.

Kivena ke phoofolo ya ka meetseng.

?

Na Makgadi o sepele bjalo ka eng?

70 • BEKE 4 • MOŠUPOLOGO

Letšatši la go bjala mehlare

- **Nagana:** Nagana ka mohlare wo o lego kgauswi le ga geno.
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka mohlare wo- bogolo bja wona, mmala, dienywa, b.bj.
- **Abelana** le phaphoši.

- Botšiša: Ke ka lebaka la eng re swanetše go bjala mehlare?

[illegible]

Seswantšho sa letšatši la go bjala mehlare

- Bolela ka kgatiso yeo o e dirilego bekeng ya go feta o šomiša didirišwa ša tlhago.
- Hlaloša gore go na le mekgwa ye mengwe ya go gatiša, mohlala, kgatiso ya poloko moo dipoloko tše dingwe di tšwelelago ntle mola tše dingwe di le fasana(kimollo).
- Ge go kgonega, laetša seswanšho sa kgatiso ya poloko (<https://artclasscurator.com/making-art-with-kids-block-printing/>)

- Šomiša seripa sa go tia sa khatépote (e kaba 15 cm²) le thapo ye koto goba wulu.

- Tatedša wulu go dikologa karata gore methaladi ya ka pele e lebelelege o ka re ke kutu ya mohlare. Bofa thapo ka morago ka theipi.
 - Tšhela pente ka pele ga poloko o netefatše gore thapo e na le pente e koto.
 - Thoma ka letsogong la nngele la pampiri ya go se be le selo gomme o gatiše dikutu tša mohlare o šomiša poloko.
 - Boeletša go fihlela bogare bja pampiri bo tlala ka dikutu tša mehlare.
-

Di bee gabotse le tlo e feleletša bosasa

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo qo letlakala 25.

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELEA

Go ahlaahla kanegelo

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na kanegelo ye ke e anegilego maabane ke ya nnete? Ke ka lebakala la eng? Na re tseba bjang gore khudu e be e le phoofolo ye bohla? Na nonwane ye e re rutile eng?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Tlatša ka ditlhaka

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša mafoko ka go tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 72

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1. tswana	5. di ... ie
2. sefo ... ane	6. ba ... ofadi
3. ... ogošo	7. mo ... amelo
4. se ... ulo	8. di ... udi

72 • BEKE 4 • TUESDAY

MONGWALO

Mafelo le matšatši (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 68

10 mets

LABOBEDI

x Rapa Bodikela

x Bohlabela Lebowa

GO BALA MMOGO

Kwešišo

Go bala mmogo

- Bala matlakala afe goba afe a mabedi a sengwalwa le barutwana (e se go tšhatetatelano).
- Laetša thelelo le tlhagišo (go lemoga maswaodikga, kwagatšo ya mantšu, le lebelo la maleba, thuša kwešišo).

Go bala ka bobedi

- Bagwera ba bala letlakala ka go šielana ba itlwaetša go bala ka thelelo le ka tlhagišo.
- Theeletša o be o fe dipoelo ge o sepela goba o šomiše nako ye go thuša barutwana ka o tee ka o tee.

LETL

44-49

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Noka ya Umgeni

Dinaka di ela go tšwa dithabeng go ya lewatseng. Di ela dikilometara tšeo dihatelane di tšwa dithabeng le dipolaka. Ka dinaka tšeo dieng dinaka di o tšhufufu ge di le tšweng la tšona la go ya lewatsi. Tšhwa ge e laetša leeto la noka ye nngwe ya Afrika Borwa. Ka noka ya Umgeni go la KwaZulu-Natalu.

Leeto la noka ya Umgeni

44 • BEKE 3

GO NGWALA

Kwešišo

Bala o ahlaahle mošomo

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o be o swaye

LETL 73

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Bala Noka ya Umgeni

Ngwala mafoko a go šielana tšhwa go tatelana.

- Matlakala a go tšwa ka mogang le dithabeng a go ka nngwe.
- Ge noka ya Umgeni e tšwa lewatseng e bo e tšhufufu.
- Dikhamphula tšeo di tšweng di tšona la go ya lewatsi.
- Noka ya Umgeni e tšhwa lewatseng go tšona.
- Dikhamphula tšeo di tšweng di tšona la go ya lewatsi.

Ka tšela go noka ya Umgeni e tšhwa tšhwa go tšona

↓

↓

↓

↓

BEKE 4 • LABOBEDI • 73

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go anega kanegelo

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana** ka kanegelo ya Mohlare wa Maleatlane.
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago kanegelo (mogwera o tee o anega kanegelo lethono, o tee bosasa).
- **Abelana:** Laletša morutwana o tee gore a anegele phaphoši kanegelo.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo tša gago.

DITLHAKA

Ngwala mafoko ka lebaka leo le fetilego

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba ngwala mafoko a mahlano ka lebaka leo le fetilego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 76

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko ao a latelago ka lebaka leo le fetilego.

Mohlala: Mma o logo jesi. Mma o logile jesi.

1. Kaka o roma ngwana lebenkeleng.
2. Puši e fafa legona.
3. Nonyana e bea mae ka sehlageng.
4. Raka ya seso e o kgeiga.
5. Papa o betho mpila.

76 - BEKE 4 - WEDNESDAY

MONGWALO

Mafelo le matšatši (mothikitho)

LETL 68

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša mongwalo go letlakala 9.

LABORARO

X La Morena

X Masomehlano

GO BALA

Tlotlontšu le tshekatseko ya polelo

Tlotlontšu (PMM letlakala 60)

- Bala dikaratamantšu tša beke ya go feta:

mothopo	noka	tšhilafala	matamo	phororo
---------	------	------------	--------	---------

- Barutwana ba lekola mošomo wa beke ya go feta ya ka go LAB gomme ba a o phošolla.

Mošomo wa lefoko (PMM letlakala 64)

- Ngwala mafoko a maleba a go kopantšhwa letlapeng. Barutwana ba a lekola.
- Barutwana ba balela bagwera mafoko a bona.

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu

mothopo matamo tšhilafala noka diphororo

1. Thalela mantšu a tlotlontšu mo kanegelong. A mangwe a tšhelela gantši go feta a mangwe.
2. Tlotlontšu a maleba a tlotlontšu. Lentšu le tee le šomikwe gabedi.

Noka ya Umgeni

wa _____ ya Umgeni a kgawetse le dithaba tša Drakensberg go la KwaZulu-Natala. e alala dikomane tše dikemane go ya ka leswateng. Mo tseleng go na le _____ a marara. tše tšelele le ditloga. Noka e rwala dithaba leswateng le gona gomme ya _____

3. Ngwala mantšu a tlotlontšu ka tatelano ya dithaba.

60 - BEKE 3 - LABORARO

MONGWALO

Tshelela go Seisemane

Tlotlontšu

- Bolela ka moo o ka bolelago mantšu a dikaratana ka Seisemane. Bula karatalentšu ye nngwe le ye nngwe gomme o bolele lentšu ka Seisemane:

mothopo	noka	tšhilafala	matamo	phororo
---------	------	------------	--------	---------

Lefoko

- Ahlaahla ka mo o ka hlagišago lefoko le legolo ka Seisemane.
- Lemoga mantšu a tlotlontšu. Arola lefoko ka diripa tše tharo:
 - Lefoko la Seisemane: A healthy **river** / has a lot of different kinds of fish and tiny animals / living in the water.

Ngwala

- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le phošolle dikarabo le phaphoši.

LETL 77

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu le polelo

Tlotlontšu tafola.

Lentšu la tlotlontšu	Tshalelo	Lentšu la Seisemane
mothopo	Moo noka e thomaga gona	source
noka	Meete o a elaga	river
tšhilafala	Go ba le dithaba	polluted
matamo	Meete o a sa elaga	dams
diphororo	Meete o go eka go tšwa godimo	waterfall

Bala mafoko. Thalela mantšu a go kopantšha ka mmala wa go swano. Thalela mantšu a tlotlontšu ka mmala o mangwe.

Dithaba le dikemahale di bolaga dithaba ka bontsi le diphedi tše mngwe le go tšhilafala noka.

Noka ya go hwelela e na le mahuta ya go kopantšha go dithaba le diphororo efa dithaba le dikemahale di di bolaga ka bontsi.

Re na noka ya Umgeni le noka ya go tšhilafala ka gona e na le dithaba le dikemahale.

BEKE 4 - LABORARO - 77

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** Mehlare ya go dira dihlare

LETL 78
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Mehlare ya mešunkwane

Mehlare e mone e somile go dira dihlare. Diaportori di leka matlaka, medu le dikgamotho tsa mehlare go hwetša ge e ba di ka fofola moletsi. Dikhamphani tsa dihlare di ka dira dipoli goba dihlare ka go somile dikhamphani tsa mehlare.

Dingaka tsa setlo le tšona di somile dikamphani tsa mehlare go dira dihlare. Dingaka di tšona gore le mehlare le matlaka efa yeo e loketšego moletsi a go fapafapana. Go somile mehlare go dira dihlare go inwetšwe go dira ka ledi. Ge a ka tšona sekgamotho se sengole, matlaka o mone goba wa gabatša medu, mehlare o tlo hwa. Ge mehlare e ka hwa ka moka, batho ba go lwala ba ka se hwetše thula.

Afrika Borwa e na le mehlare le dimela tšeo di ka fofolaga moletsi. Semela go sekgamotho se na le dikhamphani tsa di somile go dira dikamphani tsa mehlare go dira dihlare. Dingaka tsa setlo di somile dikamphani tsa mehlare go dira dihlare go inwetšwe go dira ka ledi. Ge a ka tšona sekgamotho se sengole, matlaka o mone goba wa gabatša medu, mehlare o tlo hwa. Ge mehlare e ka hwa ka moka, batho ba go lwala ba ka se hwetše thula.

Mohlareng o mongwe wa moaka-kwena, go hwetšwe gore go na le khemphane ya go fofola. Dingaka tsa setlo di somile dikamphani tsa mehlare go dira dihlare go inwetšwe go dira ka ledi. Ge a ka tšona sekgamotho se sengole, matlaka o mone goba wa gabatša medu, mehlare o tlo hwa. Ge mehlare e ka hwa ka moka, batho ba go lwala ba ka se hwetše thula.

Diaportori di hwetše dikhamphani tsa go fofola ka gare go mehlare wa seboi, matlakaeng, le go seengwa.

No go diraga eng ge o ka sena sekgamotho sa mehlare goba medu?

78 • BEKE 4 • LABORARO

TSEBO YA GO THOMA

Ka moo o ka bjalo go mohlare ka gona

Bala o ahlaahle

- Bala gape tšhatetatelano ka go PMM letlakala 75.
- Barutwana ba hlaloša magato ka mantšu a bona.

Ngwala

- Barutwana ba ngwala tshepetšo ya go bjala mohlare ba šomiša mantšu a bona.

LETL 79
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go bjala mohlare

Bala tšhate ya tatelano yeo o e tšiditšego ka go letlakala 75. Ngwala magato a tšela ya go bjala mohlare.

Se o se hloko

Se o swanetšego go se dina

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

BEKE 4 • LABORARO • 79

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Tatelano ya go ekiša

Lokiša

- Hlaloša gore papadikekiši ke thekeniki ya go diragatša yeo e šišinyago ditiro goba maikutlo ka ntle ga go šomiša mantšu, eupša tatelano ya ditšhupetšo, ditlhagišo le boitšhikinyo feela.
- Diragatša kekišo, mohlala, go hlapa meno ka ditiro tša go feteletša le ditaetšo tša sefahlego.

Dira

- Efa mafelo a kekišo a bonolo, mohlala, go tsoga mpeteng- ka go thaba goba ka go dikadika, go leka tatso ya dijo tše o di ratago goba tše o sa di ratego.
- Barutwana ba ekiša tatelano ya ditiro tša maleba.

Dihlopha

- Ka dihlopha tša ba babedi goba ba bararo, barutwana ba nagana ka kanegelo ye kopana yeo ba ka e ekišago.
- Ba itlwaetša kekišo ka sehlopha.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go anega kanegelo

15 mets

Ka bobedi-Abelana

- Boeletša mošongwana wa maabane le mogwera wa bobedi le anega kanegelo.
- Šomiša puku ya gago ya mešomo go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Feleletša mafoko

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 80
10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

sega, pese, piano, diapara, paesekela, apeela

1. Mosimo o rata go sega kudu.
2. Matome ke moatledi wa _____
3. Manako o rata go letša ka lentšu le bose kudu. _____ a apela
4. Matome o nometše _____ e mpsha.
5. Mokgadi o _____ ba lapa loba ka mela.
6. Mma o hlatswa go hlweka. _____ ka meetse a

80 - BEKE 4 - LABONE

MONGWALO

Mafelo le matšatši (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 68
10 mets

LABONE

X Mōphologo
X Labobedi Laboraro

GO BALA

Itlwaetšo ya thelelo

Ka bobedi ba a bala

- Barutwana ba bala sengwalwa ka go šielana.
- Bea nako ya go bala (motsotso o 1). Ngwala palo ya methaladi yeo e badilwego.
- Boeletša.

Dipoelo

- Bala sengwalwa le barutwana.
- Barutwana ba thala didiko go mantšu ao ba sa a balago gabotse.
- Hlohleletša barutwana go tšwela pele go itlwaetša go bala sengwalwa ka gae.

LETL 81
15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go itlwaetša thelelo

Bala se gabedi. Na o badile mantšu a mae?

Nako ya Umgeni e thoma moeding kgauwi le dithaba tša Drakensburg. Se se bitšwa mothapo wa nako.

Ge nako ya Umgeni e ešela ka lewateng, go na le matamo a mantši tašeng. Matamo a kgobeketše meetse gore a kgone go a hlwekila le go a ita dipomping gore a nweve. Meetse a gape a šomišwa go naletša dimela. Ka dinako tše dingwe matamo a šomišetšwa dipapadi tša ka mešeng.

Letamo la mathoma la nako ya Umgeni ke Midmar. Letamo le le tumile ka lebelo la tša go rutha leo le bitšwaga Midmar Mile. Ngwaga ka ngwaga diketekete tša botho di tšenela phadisoana ya lebelo la go rutha go putaganya letamang le.

	1	2
Palo ya mantšu ao ke a badilego		
Palo ya mantšu ao ke sego ka a tšebela		

81 - BEKE 4 - LABONE

GO NGWALA MMOGO

Tšhatetatelano: Ka moo pampiri e dirwago ka gona

15 mets

- Lebelela mehlala ya ditšhatetatelano (Leeto la go ya nokeng ya Umgeni).
- Na o lemoga eng ka tšhatetatelano? (e bontšha tšwelopele goba tshepetšo. E hlagišitšwe bjalo ka taekeramo. E na le dintlha tše bohlokwa goba dikgato. Mafoko a makopana, dikafoko, goba mantšu feela. E ya ka lehlakoreng le tee.)
- Ke ka lebaka la eng o šomiša tšhatetatelano? (E balega gabonolo, e dira gore dilo di be bonolo le go di kwešiša gabonolo).

- Bala Mehlaire ya pampiri go PMM letlakala 84 le phaphoši.
- Hlaloša gore barutwana ba tla tlatša tšhatetatelano ka ga se bosasa go thuša batho gore ba kwešiše tshepetšo ya go dira pampiri.
- Diboepo tša tšhatetatelano: Tšwelopele goba tshepetšo ya go ba ka tatelano, marungwana le mae magareng ga dikgato, e hlalošwa ka lebaka la bjale la go se be le nako, mafoko a makopana goba mantšu, e kwešišega gabonolo.

Ka moo pampiri e dirwago ka gona

Mehlaire e a rengwa

Dikota di išwa faporiking

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** Mehlare ya dijo

LETL 82

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tšhate ya TNI (letlakala 53)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

Kakaretšo ya kgopolo

Monwana wa mogorupa godimo/monwana wa mogogorupa fase

- Emišetša dikaratamantšu tša maleme a mabedi go lentšu le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

30 mets

Letšatši la go Bjala Mehlar

1. Letšatši la go Bjala Mehlar le ketekwa bekeng ya mathomo ya Setemere.
2. Batho ba bangwe ba bjala mehlare ka Letšatši la go Bjala Mehlar.
3. Letšatši la go Bjala Mehlar ke letšatši la go rema mehlare.

phetogo ya tlelaemete

1. Phetogo ya tlelaemete e direga ge go na le khapone ye ntši moyeng go feta peleng.
2. Phetogo ya tlelaemete ke selo sa go lokela lefase.
3. Phetogo ya tlelaemete ke selo sa go se lokele lefase.

sethokgwa

1. Sethokgwa ke mohlare o tee o nnoši.
2. Mehlar e mentši e bopra sethokgwa.
3. Dithokgwa se thuša go lwantšhana le phetogo ya tlelaemete.

Tshelela go Seisemane: Letšatši la go bjala mehlare (Arbor Day), phetogo ya tlelaemete (climate change), sethokgwa (forest)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Tatelano ya kekišo

Itokiše

- Dira didiko ka manakaila, matheka, dikokoilane, bj.bj. sammaletee.

Diragatša

- Sehlopha se sengwe le se sengwe se diragatša kekišo ya sona ka tatelano ka go šielana.

Lekola

- Hloleletša ditshwayotshwayo tše botse ka morago ga tiragatšo.
- Efa ditshwayotshwayo ka tlhagišo ya sefahlego, boitšhikinyo le go latela mmimo.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo la diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Nagana ka seo o ithutilego sona ka mehlare bekeng ye.
- **Bobedi:** Abelana le mogwera.
- **Abelana** le phaphoši.

DITLHAKA

Go Bala Ga Go Beelwa Nako

- Latela tshepetšo ya thutwana go letlakala 8.

LETL 83
10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala matsotso o tee.

tsela	tselala	thwathwatho	sekwame	tshele
tsapela	tsela	thwala	kgwedi	tshele
tsenela	dikwana	thwala	khawala	tshele
tsela	mpikanyana	thago	khawane	tshele
tsogela	tsela	kgwala	kgwara	tshele
tsela	ntshutshutso	kgwala	kgwadi	tshele
tsela	setlo	setswatwa	dingila	tshele
tsela	tsela	setswa	kgwala	tshele
tsela	tsela	tsela	kgwala	tshele
tsela	tsela	tsela	kgwala	tshele
tsela	tsela	tsela	kgwala	tshele

Moputso wa godimo, mantšu a: _____

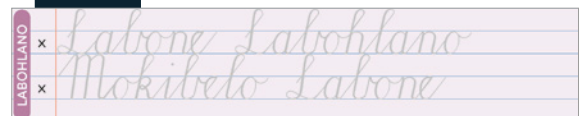
BEKE 4 • LABOHLANO • 83

MONGWADI

Mafelo le matšatšatši

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala la 9.

LETL 68
10 mets

GO BALA

Tshekaseko ya Go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

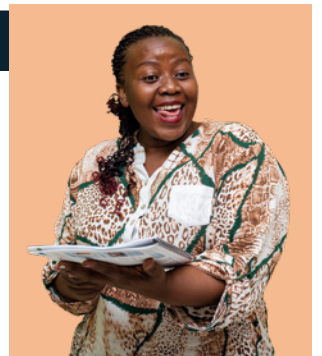
- Balela phaphoši dingwalwa tša go šoma o nnoši tša beke ye godimo. Gwa latela barutwana ka dipukung tša bona.
- Ka morago ga sengwalwa se sengwe le se sengwe, bala di/potšišo. Ka dingwalwa tša Mošupologo go fihla Labone efa dikarabo, barutwana ba itshwayela.

Ahlaahla dingwalwa

- Na o ratile dingwalwa dife kudukudu? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dintlha tše diswa? Mantšu a maswa?

Go swaya

- Ngwala ditlhaka tša mathomo tša leina la gago feela. Hlokomela yo a sa kgonego go bala le go araba dipotšišo.

TEKOLO 1 YA GO NGWALA

15 mets

Tšhatetatelano: Ka moo pampiri e dirwago ka gona

- Hlama tšhatetatelano ka dipukung tša lena tša go ngwalela. Kopolla magato a mabedi letlapeng gomme o feleletše.
- O ka dira magato a mantši ka moo o nyakago ka gona.
- O ka ngwala ka dintlha goba ka mafoko.
- Dintlha tše dingwe tšeo o ka di tlaleletšago.
 - Mafatša a kopantšhwa le dikhemikhale le diela go dira tula.
 - Tula e alwa matlakaleng gore e ome.
 - Pampiri ya makgwakgwa e dirwa gore e be boreledi.
 - Pampiri e dirwa ditšweletšwa.

Go swaya

- **Lebelela:** Thempholeiti ya tšhatetatelano e šomišwa ka maleba, tsela ye botse ya go akaretša dikgato, dikgato di a kwešišega, lebaka la bjale la go se be le nako, tlotlontšu, mantšu a go peletwa ka maleba.

Ka moo pampiri e dirwago ka gona

Mehlare e a rengwa

Dikota di išwa faporiking

Go swaya: Lebelela letl 142
Meputso: 10

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** Mehlaire ya dipampiri

LETL 84
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDE

Mehlaire ya go dira pampiri

Pampiri e dirwa ka mehlare. Mehlaire ya e bjaletsa ka sehlopheng. Ge mehlare e le e mongwe, ba o e nemo gomme dikutu tša gona di itšwa fapokirng ya dipampiri.

Fapokirng dikutu di ripaganywa ka diago tša kgalo tša montšhe. Mehlaire o dikutu o kopanywa le dikhemahale le dikutu go dira tulo. Tulo e ka pampiri ka mela wa mongwe le wa mongwe. Tulo e a diwa gomme go amela go dira pampiri ya mabokgoni. Pampiri ya mabokgoni e dirwa gore e be boreletsi gomme ya phuthwa ya ba nala ya kgalo. Dikutu tša pampiri di dira ditšheletšwa tša go swana le dipuku tša go ngwala, le matlakala a go ngwala.

Pampiri e ka dirwa gore le ka pampiri ya kgale goba khupetšo. Se se bjaletsa gore le go bala gore. Pampiri ya kgale e ka lwa fapokirng gomme ya dirwa pampiri ya mela ya go hloka. Ka mela re swanetše go bala pampiri gore gore re bala mehlare.

Ngwala matlakala a 2 ka gore o ka bala kgang pampiri.

84 • BEKE 4 • LABOHLANO

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya Puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le go fa dipelo

- Lebelelang matlakala a Puku ya mošomo ya DBE a beke ya go feta mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo 2 ya Mabokgoni a Bophelo 38, ditlamorago tša tšhilafatšo, letlakala 14.
- Puku ya mošomo 1 ya Leleme la Gae – letlakala 16 & 17.

30 mets

30 mets

Mphato wa 3

Mabokgoni a Bophelo ka SEPEDI

Puku ya 2
Kotara ya 5, 6, 4

Phapoši:

SEPEDI LELEME LA GAE

Puku ya 2
Kotara ya 5, 6, 4

basic education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

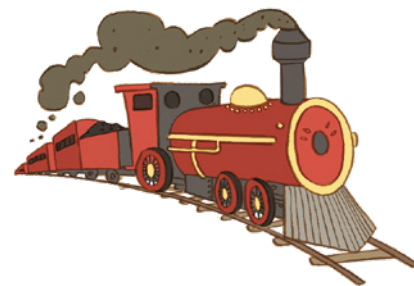
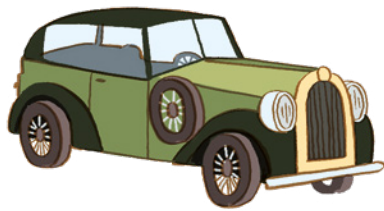
- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke lebeletše pele bekeng yeo e tlogo go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 5

Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Ithuta ka bophelo bja kgale ka go bala le ka go lebelela.
- Ithuta ka go boledišana le motho yo mogolo ka tšeo a di gopolago tša kgale.
- Hlama sehlopha sa go diragatša go ya ka seo ba ithutilego sona.
- Bala nonwane ya setšo ya Yuropa ya kgalekgale.
- Sekaseka le go ithuta ka dilo tša kgale.
- Ithuta ka dipaterone tša bokgabo bja Afrika.
- Ngwala ditaelo ka go dira seeta.
- Kwešiša kudu ka dimusiamo.
- Tšwela pele ka go šoma ka makopanyi le go kopanya/go aroganya mafoko.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	maitirelo	maleatlane	kholofelo	tuma	tlwaelegile
	<i>imaginary</i>	<i>magic</i>	<i>hope</i>	<i>famous</i>	<i>popular</i>
Mabokgoni a Bophelo	musiamo	bontšha	tshedimošo		
	<i>museum</i>	<i>exhibit</i>	<i>information</i>		

Mafoko

O ile a sega mokgopa o moswa a o tlogela tafoleng ya gagwe ya go šomela.

DIDIRIŠWA

- Dipuku tša go ngwalela tša Polelo, diphetolo tša go bala o nnoši le mongwalo
- Khatepote ya maphoto le sekgomaretši sa dipampiri tša thekenolotši
- Didirišwa tša bokgabo
- Didirišwa tša go nyakega tša mešongwana ya go kgethega ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela
- Ditšhupetšo tša ditaodišwana tša ntlo ya bokgabo (PMM letlakala 96):
 - <https://www.1000hillstourism.co.za/2022/woza-moya-dream-of-africa-chair-tutu-foundation/>
 - <https://www.forbes.com/sites/yjeanmundelsalle/2019/06/07/esther-mahlangu-one-of-south-africa-s-most-famous-artists-perpetuates-traditional-ndebele-painting/?sh=2d70f0961501>

TEKOLO

Tšeya o swaye: Go Ngwala o Nnoši (tshepetšo); Tlotlontšu; Mafoko; Mongwalo (Labohlano); dikarabo tša GŠN

Ye e se go ya Semmušo: Go bala ga go beelwa nako

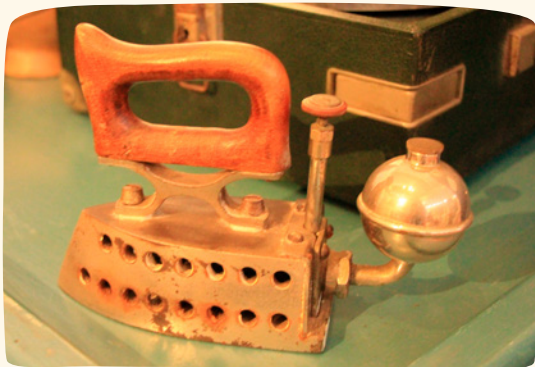
Dilo tša ka musiamong

Kanegelo ye ke matseno a kgwekgwe ya Mabokgoni a bophelo ya ka moo batho ba be go ba phela ka gona kgale. Morutiši o e bala ka Mošupologo (bona letlakala 76). Barutwana ba lebelela diswantšho ka gare ga di PMM gomme ba lemoga dilo tšeo go ahlaahlwago ka tšona.

Morutiši wa mafahlana o išitše barutwana musiamong go ya go bona dilo tšeo batho ba bego ba di šomiša kgalekgale.

O ile a arola barutwana ka dihlopha tše nne. Sehlopha se sengwe le se sengwe se be se lebelela dilo tšeo di itšego. Sehlopha sa Manoko se be se swanetše go lebelela dilo tšeo ba bego ba duma gore ba ka ba le tšona ge motlakase o tšhabile. Sehlopha sa boThabo se be se swanetše go lebelela dilo tšeo re ka di šomišago ge re be re se na le polasetiki.

Sehlopha sa boManoko se ile sa hwetša setofo sa go gotša mollo ka dikgong. Ba ile ba bula lemati le lennyane la setofo gomme ba bona moo go gotšwago mollo gona. "Setofo se se ka thuša ge motlakase o tšhabile," gwa realo Manoko. "Go nyakega dikgong feela".

Ba ile ba hwetša aene ya tshipi ya kgale kudu ya go aena diaparo setofong. "Agaa, ke a bona," gwa realo Manoko, "mollo o dirile gore bogodimo bja setofo bo fiše gomme aene ya thoma go fiša." Ba ile ba hwetša aene ye nngwe ya go bulega. Barutwana ba be ba ipotšiša gore e šoma bjang. Ba ile ba botšiša mosadi wa go šoma ka musiamong. O ile a re ke aene ya malahle. O tšhela magala a malahle ka gare gore aene e fiše gomme e šome. "Koko wa ka a ka rata go ba le e tee ya diaene tše ka gore ge a re o a aena, motlakase o a tšhaba!" gwa bolela o tee wa bašemane.

Ka morago ga nakonyana ba ile ba hwetša sedirišwa se sengwe sa go ba le se seswaro le dirolara. Mosadi

wa ka musiamong o ile a re se bitšwa menkele. Menkele e be e le wa go gamola meetse go diaparo. O ile a ba bontšha ka moo o ka beago diaparo tša go thapa ka gare ga dirolara gomme wa dikološa seswaro ka gona. Bjale dirolara ke tšona di gamolago meetse.

Sehlopha sa boThabo se ile sa bona ka pela gore ka musiamong ga go sedirišwa sa go dirwa ka polasetiki. Se ile sa hwetša legapi la lee la mpšhe leo Barwana ba bego ba le šomiša go tšhela meetse ka go lona. Ba ile ba hwetša disutukheisi tša mokgopa wa go tia kudu. Ba hwetša legapi la leraka leo batho ba bego ba le šomiša go tšhela maswi a madila. Mosadi wa ka musiamong o ile a re legapi leo le bitšwa sego. Ba hwetša gape le meetana ya letsopa yeo e bego e šomišwa go tšhela bjala bja seAfrika. Ba hwetša e tee ya bogolo bjo e ka bago bja komiki ye nnyane. Mosadi wa ka musiamong o ile a sega gomme a ba botša gore batho ba be ba tšhelela baeng ba ba sa ba ratego bjala ka komiking yeo. Barutwana ba ile ba segišwa ke seo.

Morutiši wa bona o ile a bolela ka moo batho ba bego ba hlokomela dilo tše ka moka ka gona, ebile ba sa di šomiše gatee gomme ba di lahla. O ile a botšiša ge ba ka nagana ka sedirišwa se tee se segolo seo se bego se ka tliša phaphano. "Ke a tseba," gwa bolela Thabo, "go be go ka se be le ditšhila." "Ee," gwa realo morutiši. Go be go ka se be le ditšhila. Na seo se be se ka se kgahliše?"

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o dirile eng mafelelong a beke? Na o be o ikwa bjang ka dilo tše o di dirilego?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka mafelelo a beke a gago le gore o be o ikwa bjang.

Abela:

- Barutwana ba se bakae ba abelana le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhota ditemogo ka go puku ya gago.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo

(ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego, bj.bj).

DITLHAKA

Feleletša phasele ya Mantšu

- Barutwana ba ithuta mantšu a modumo **ntl**.
- Ba feleletša feleletša phasele ya mantšu ka gare ga diPMM tša bona.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 93

10 mets

MONGWALO

Dikgwedi (Mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 92

10 mets

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Tsebagatša morero wa **didirišwa tša kgalekgale**.
 - Na o kile wa ya musiamong? Na o bone eng gona moo?
- Botša barutwana ka mohola wa go theeletša: Theeletša go tseba ka botlalo dilo tša kgale tše o ka di bonago musiamong.

Balela barutwana sengwalwa

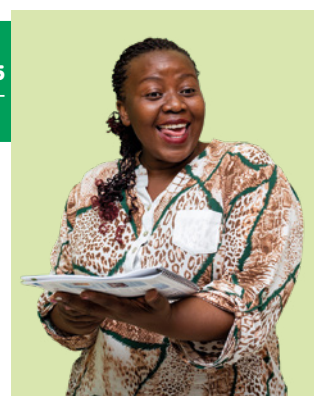
Ka morago ga go bala

- Na sehlopha sa boManoko se be se nyaka eng?
- Na sehlopha sa boThabo se be se nyaka eng?
- Ke ka lebaka la eng tikologo ya rena e be e na le ditšhila (matlakala) a mannyane kgale?
- Hlaloša: Dilo tše di lego musiamong di bitšwa dilo tša go *bontšha*.

PM

LETL 75

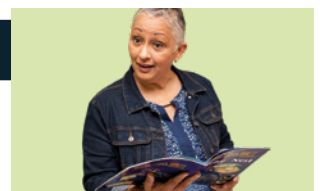
15 mets

EFAL

- Ruta thuto go ya ka babadi ba ditlhaka.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 94
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Bala mafoko

Tate o lema mašema ka terekere ya gagwe.

Apola e tala e na le phepo.

Le se ke la bapala kgaufsi le pala ya motlakase, e kotsi kudu.

Mahlako ga a rate rako ye mma a mo reketshego yona.

Ke ka letlako la eng re swanetše go ja dipalo ke tso?

94 • BEKE 5 • MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Tsebagatša kgopolo

- Na o kile wa bona dilo tša go tšwa difešeneng tša kgalekgale? Ke dilo mang tša kgale tšeo o ka fago maina a tšona?

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o tseba eng ka batho bao ba bego ba phela kgalekgale?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale

Go Ngwala Mmogo: Tšhate ya TNI

- Ngwala dikakanyo tša barutwana mothaling 1 wa tšhate ya gago ya TNI letlapeng.
- Botšiša: Na o ka rata go ithuta eng ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgalekgale? Ngwala go mothaledi 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee mothaling o mongwe le o mongwe ba kopollela go ditšhate tša bona tša TNI.

LETL 95
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgalekgale

Seo ke sa Tsabago

Seo ke Ntshagaga go sa Tsabaga

Seo ke Ekhuthego sono

Beke 5

Beke 6

BEKE 5 • MOŠUPOLOGO • 95

BOKGABO BJA GO BONWA

Ithute ka dipaterone tša Afrika

Bokgabo bja Afrika ka nako ye ntši bo theilwe godimo ga dipaterone. Ka dinako tše dingwe dipaterone di dirilwe ka dikarolo tša go lekana; ka dinako tše dingwe go na le tšeo di šetšwago. Gantši di na le mebala ya go taga. Di emela ditšo le bohwa bja batho bao ba di dirago.

Hlaloša gore bokgabo bjo bongwe ga bo dirwe ka go penta goba lešela la khokhorotho goba pampiri. Bokgabo bo ka pentwa go meago goba dilo tše dingwe. Bo ka dirwa ka letsopa go swana le dipitša tša letsopa tšeo ba ithutilego go Kotara 1. Goba bo ka dirwa ka dilo tša go fapafapana go swana le dipheta.

Ntlo ya bokgabo: Dipaterone tša Afrika

Diswantšho le sengwalwa

- Lebelela dikarolo tše pedi tša bokgabo ka kelohloko go letlakala 96.
- Bala ditaodišwana ka BMW le Setulo sa Ditoro.

Kahlaahlo ya phaphoši

- Na bokgabo gantši bo bonwa go dilo tša go swana le dikoloi goba ditulo?
- Na ke karolo efe ya bokgabo yeo o e ratago kudukudu? Koloj goba setulo? Ke ka lebaka la eng?
- Na o kile wa bona seswantšho sa go pentwa sa Matebele goba bokgabo bja dipheta bja maZulu? Kae?
- Na o ka rata go dira dipaterone tša mohuta wo?

LETL 96
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Dipaterone tša Afrika

Bokgabo bja Afrika bo bonwa dipaterone tša go kgahlela le meano go kgahlela dilo tše bonolo go di dira tše bonolo.

Ngaka Esther Mphahlele o dirile gore dipaterone tša Sankarane di tšebetse lefaseng ka bophara go penta mekgantšho ya gagwe go lelela le khokhorotho le go meago.

Ka ngwaga wa 1992 o ile a kgapetwa go penta sefatamaga sa Simel go keneke go Montaple wa naga Ntshagaga o lokolwa kgalekgale.

Mooding wa Thousand Hills go le KwaZulu-Natal sehlopha sa go bina baratsho go se leza Phaya se dira dikgahlela ka go bonwa dipheta tša saZulu.

Ka ngwaga wa 2010, bašuma-ka-dipheta ka moka ba ile ba šoma ka phofolele ya go kgahlela setulo sa kgale. Ya mongwe le ya.

Setulo se ile sa laetšwa Afrika-Borwa ka bophara le lefaseng ka bophara. Mokgalekgale setulo se ile sa rekilewa ka R400 000 gomme sa New Desmond and Leah Tuta Foundation. O ka etela kantaro ya bona tarapang ya Cape Town.

96 • BEKE 5 • MOŠUPOLOGO

THUTO YA BOITŠHIDULLO

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

Matseno

30 mets

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Dipoledišano

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na poledišano ke eng? Na o kile wa bona poledišano thelebišeneng? Go be go direga eng?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.
- **Hlaloša:** Beke ye o tlo ba le poledišano le motho yo mogolo ka gae go nyakišiša gore bophelo kgalekgale bo be bo le bjang. Ka Labohlano re tla bolela ka seo o se hweditšego.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu gabotse

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba hlahlamolla ditlhaka ba ngwala mantšu gabotse.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 97

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu gabotse

1	tielpo	_____
2	ophahp	_____
3	sikirepe	_____
4	tširuthes	_____
5	pogale	_____
6	lton	_____
7	rereteke	_____
8	konapašuse	_____

BEKE 5 - LABOBEDI - 97

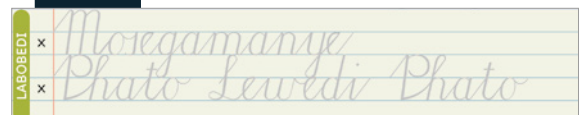
MONGWALO

Dikgwedi (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya thuto ya Mongwalo go letlakala 9.

LETL 92

10 mets

GO BALA MMOGO

Kwešišo

Pele ga go bala

- Bala o ahlaahle ka bokopana ka hlogotaba.
- Na dieta tša gago tša mamoratwa ke tša mohuta mang?

Go Bala Mmogo

- Bala tšhatetatelano go letlakala 86.
- Bala kanegelo le barutwana. Kgokagantšha go diswantšho.
- Ema go hlaloša mantšu goba dikgopolo, mohlala go šomiša diswantšho goba mahlalasetšagotee.
- Dumelela morutwana o tee go araba potšišo mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe.

Morago ga go bala

- Na kanegelo e fedile ka lethabo? Go diregile eng?

LETL 86-91

15 mets

Mokgwa wa go dira dieta

1. Šomiša potšišo ya seeta le seripa sa mkgopolo.
2. Segoa mkgopolo.
3. Rikaganya diripa tša mkgopolo.
4. Segoa dišala tša dieta.
5. Kgomaganya bokagadimo tša seeta le šala.
6. Bja le o na le seeta!

86 - BEKE 5

GO NGWALA

Kwešišo

Dipotšišo

- Gogela šedi go maswao.
- Barutwana ba tla swanela go lebelela kanegelo go hwetša dikarabo (e se go tšhatetatelano).

Go Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o phošolle.

LETL 98

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Bala Moraki wa dieta.

Bala o tlo a Nagana

1. Na ye ke ntwane? Ka ka lebaka la eng o nagana bjalo?
2. Boanegwa ka moka ke ba boithamelo afele boanegwa ba babedi ke ba maelane. Ka bonang?
3. Na ba eng seo se go bontšha gore moraki wa dieta le mosadi wa gagwe e be e le batho ba batho le go leboga?
4. Na kanegelo ye e na le moletšho o lethabo? Bolela gore ke ka lebaka la eng moletšho e bile o lethabo.

98 - BEKE 5 - LABOBEDI

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** *Dieta tša kgale le tša gona bjale*

LETL 99
30 mets

LETSATSI-KGWEDI

Dieta tša kgale le tša gona bjale

Lehono, go na le mehuta ya go fapafapana ya dieta tšeo o ka kgethago go tšona. Botšo ba ka nwa dieta tše botše go ba nwa mošomong, sekolong goba kerekeng, dimphalane ga go fika, le dipatše ga go tšona. Botšo ba rona go nwa dieta tše dipatše mo gahle, le go ba sa bapale papadi.

Kgethekane go ba go diwa gahle e tee ya dieta ka nako e tee. Bokagadima ba ba diwa ka lebelo gomme le kgabisa ka dikongwe le dirione. Otshe di ba di diwa ka lebelo ka nako ya nngwe.

Karolo ye thuto ya go dira dieta e ba e le go kgomaganya bokagadima le tshele. Seo se le se fetolela le kgomaga go bafwa Jan Matzinger. O ba o šoma fapafana ya dieta. O le o šoma mošomone wa o šoma o kgoma go kgomaganya bokagadima ba seeta le tshele. Matzinger woa o le wa dira gore fapafana e kgoma go dira dipatše tše nši tše dieta ka lebelo. Ka ka lebelo la gore go le gwa ba bonolo go dira dieta, gomme thoko ya tšona ya owa fese.

Jan Matzinger o gapelela setšeng.

1. Thuto o ba e fa mamo o dieta tšeo o ka ratago go di nwa.
2. Mamo wa gae: Botšho mamo ya mogale ya o mo tšebago ka dikolo tše kgale.

BEKE 5 - LABOBEDI - 99

TSEBO YA GO THOMA

Bala o ahlaahle

- Hlaloša gore didirišwa tšeo di lego seswantšhong di swana le dilo tša go bontšhwa tšeo o ka di bonago musiamong. Ahlaahla ka seo barutwana ba šetšego ba se tseba ka ga seo o ka se hwetšago musiamong.
- Hlaloša gore dimusiamo tše ntši di na le histori ya tlhago le dilo tša histori, efela ka go thuto ye re lebelela dilo tša kgalekgale.

Leeto la go ya musiamong

LETL 100
30 mets

- Gopotša barutwana ka kanegelo ya leeto la phaphoši la go ya musiamong.
- Lemoga gore ke dilo dife tšeo di ka šomišwago ge motlakase o tšhabile le gore ke dife di ka šomišwago sebakeng sa polasetiki.
- Barutwana ba bolela ka dilo tša kgale tšeo ba ka naganago ka tšona.

Go Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

LETSATSI-KGWEDI

Leeto la go ya Musiamong

Lebelela dilo diwantšhong. Naganagore di be di šomišwago go dira eng.

Swaga ka bokhubedi kgauwe le didirišwa tšeo di ka boga le mehuta ge motlakase o tšhabile.

Swaga ka bokhubedi kgauwe le didirišwa tšeo o ba di šomišwago ge o se na le polasetiki.

100 - BEKE 5 - LABOBEDI

BOKGABO BJA GO BONWA

Matseno

- Gopotša barutwana ka diswantšho tšeo ba di bonego tša dipaterone tša bokgabo bja Afrika (PMM letlakala 96)
- Laetša barutwana diswantšho tša tlaleletšo tša bokgabo bja dipheta, lešela la Afrika, mengwako ya Matebele ya go pentwa bj.bj. Ge o ka kgona o ba laetše dilo tša nnete.
- Laetša gore paterone e boeletša bjang, mohlala, dielemente tša paterone tša go swana (mmala goba diboego) di bonagala gape le gape.
- Lebelela: https://www.ckjs.org.uk/Home_Learning/Year_3/Summer_Term/Week_6_1st_June/Art_Presentation.pdf

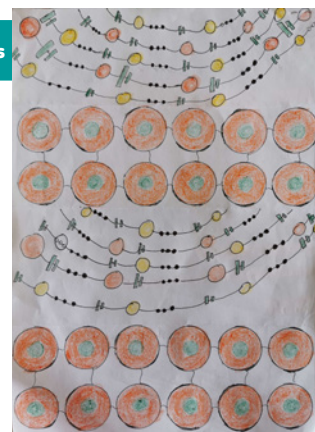
Dira paterone ya go boeletša

Mošongwana (phentshele le letlakala)

- Phutha letlakala la A4 ka mameno a mane a go rapama.
- Ka go šomiša phentshele le rula, dira teko ka go thala paterone ya go boeletša ka go poloko ye nngwe le ye nngwe.
- Poloko ye nngwe le ye nngwe e swanetše go ba le paterone ya go fapana.
- Barutwana ba kgetha paterone yeo ba e ratago kudukudu gomme ba e khalara ka go šomiša dikhokhi goba dikherayone tša go loutšwa.

Di bee gabotse le tlo di šomiša beke yeo e latelago.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

Diteišene tša mešongwana

25 mets

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

15 mets

Batho ba bagolo ba o ba tsebago

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na motho yo mogolo yo o mo tsebago ke mang? Na o ka mmotšiša eng ka poledišano ya lena ka bophelo bja kgale?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Ngwala malatodi a mantšu

LETL 101

10 mets

- Barutwana ba boeletša go ithuta mantšu a modumo **nkw.**
- Barutwana ba feleletša mafoko ka mantšu a modumo wa go swana.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala malatodi a mantšu a

- Malame a bea sekotelo **godime** ga tafola.
Malame a bea sekotelo _____ ga tafola.
- Mapeke a rekile borakgo tjo **bese** maabane.
Mapeke a rekile borakgo tjo _____ maabane.
- Kitima** a ye mo ke go ramilego gona.
_____ a ye mo ke go ramilego gona.
- Lehono ke bana a ka re kaka a **a lewale**.
Lehono ke bana a ka re kaka a _____.
- Bana ba **namela** mahlane wa morula.
Bana ba _____ mahlane wa morula.
- Sesi a rekile koloi e **kgale** kudu.
Sesi a rekile koloi e _____ kudu.

BEKE 5 - LABORARO - 101

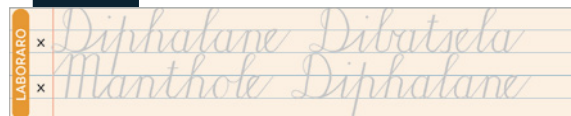
MONGWALO

Dikgwedi (mothikitho)

LETL 92

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA MMOGO

Tlotlontšu

LETL 86-91

15 mets

Mantšu a tlotlontšu

- Laetša o bale mantšu a beke a tlotlontšu letlapeng goba go dikaratamantšu:

maithomelo maleatlane kholofelo tuma tlwaelegile

Go Bala Mmogo

- Bala kanegelo gape **le** barutwana.
- **Go nyaka lentšu:** Ge o bala barutwana ba lemoga mantšu a tlotlontšu go sengwalwa sa PMM.
- Ba thala mothaladi goba go thala sediko go lentšu le lengwe le le lengwe le leswa.
- **Barutwana ba hlopha dikaratamantšu** ka tatelano ya alfabete.

Mokgwa wa go dira dieta

- Šomiša potlone ya seeta le seeta sa mokgapa.
- Sego mokgapa.
- Rokaganya diriga tša mokgapa.
- Sego diula tša dieta.
- Kgomaganya bokagadimo tjo seeta le sala.
- Bjale o na le seeta!

86 - BEKE 5

GO NGWALA

Tlotlontšu

LETL 102

15 mets

Bomolomo

- Dirang mešongwana ya ka go PMM ka bomolomo.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa go ngwala ka go PMM. Lekolang le phošolle.
- Barutwana ba kopollela mantšu a mahlano a tlotlontšu ka go Dipukuntšu tša bona.

Laetša dikaratamantšu tša tlotlontšu go Leboto la Mantšu.

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlotlontšu

maithomelo kholofelo maleatlane tuma

- Thalela mantšu a tlotlontšu ka kanegelong.
- Tlatisa ka lentšu la maleba la tlotlontšu.

Ka go kanegelo ya maithomelo, baonegwa ka moka ke ba

Banna ba barutwana e be le ba barutwana bjalo ka menwana bjale re re ke dipedi tša _____ le _____

Batho ba go naka dipapadi ka bokgwari ba ka _____

Dieta tše dingwe di _____ go feta tše dingwe vabvu batho ba moka ba a di rekile.

Re _____ gore re fite ba le ngwaga o mabotse ngwaga wa _____

Ngwala mantšu a tlotlontšu ka tatelano ya alfabete.

102 - BEKE 5 - LABORARO

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** *Difatanaga tša kgale le tša gona bjale*

LETL 103

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Dieta tša kgalekgale

Bala o ahlaahle

- Bala tshedimošo le diswantšho.
- Ahlaahla ka mehuta ya go fapafapana ya dieta tšeo o di laetšwago.

Go Ngwala

- Barutwana ba feleletša mošongwana wa PMM.
- Ba nyalantšha mapokisi a tshedimošo le diswantšho tša maleba.

LETL 104

30 mets

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

**Lokišetša
tiragatšo**

Lokiša

- Sekaseka dipoledišano tšeo barutwana ba di swerego le batho ba bagolo.
- Phaphoši ka moka, barutwana ba fa maina a batho bao ba bilego le dipoledišano le bona le gore ba ba boditše eng.

Dihlopha

- Barutwana ba šoma ka dihlopha tša ba tshela.

- Ba ahlaahla dipoledišano tša bona ebile ba kgetha mošongwana o tee wo ba kwelego ka ga wona, mohlala, go be go le bjang go namela setimela goba go ya mabenkeleng kgalekgale.
- Barutwana ba kgetha kgopolo yeo ba ka e diragatsago (thuša ge go hlokega).

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB qo letlakala 25.

25 mets

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go ba le poledišano le motho yo mogolo

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o laetša botho bjang le tlhompho ge o eba le poledišano le motho yo mogolo?
- **Bobedi:** Šielanang sebaka sa go botšiša motho yo mogolo dipotšišo tša poledišano le mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši (ka sehlopha se tee goba sa ka bobedi).
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

15 mets

DITLHAKA

Ngwala mafoko

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba ngwala mafoko ka mantšu a wo a filwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 105

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko

ditaba

bakgeboipuku

šompati

makutla

BEKE 5 - LABONE - 105

MONGWALO

Dinomoro (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 92

10 mets

LABONE

x Masomešupa

x Masomesetwai

GO BALA MMOGO

Polelo

Tsebagatša lefoko

- Bala mafoko letlapeng.
- Barutwana ba hwetša le go thalelela lefoko go sengwalwa go letlakala 86–91.

Kopanya mafoko

- Lemoga o be o thalelele maina (*mokgopa, tafola ya go šomela*) le mašala (*yena, yona*) go mafoko.
- Ikgakolleng gore **lekopanyi** goba lentšu la go kopanya ke eng.

- Ikgakolleng gore ke ka lebaka la eng re šomiša makopanyi (go efoga go boeletša, go ngwala mafoko a matelele, le go dira gore mafoko a balege ka thelelo).
- Ahlaahla gore ke ka lebaka la eng nako ye nngwe re šomiša mafoko a go tlogelana, a makopana (a balega gabonolo, a a kwešišega).
- Šomiša PMM go thuša barutwana go hlakantšha mehlala ya mafoko (go a nyalantšha) gomme ba a ripagantšhe.

15 mets

O ile a sega
mokgopa
o moswa
a o tlogela
tafoleng ya
gagwe ya go
šomela.

GO NGWALA

Polelo

Ngwala

- Feleletša letlakala la PMM.

LETL 106

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Polelo

Nyalantšha mathomo, makopanyi le mafela a mafoko a:

Ka nagana gore go ba na le dišwana tše botele	eupša	a o tlogetše tafoleng ya go šomela.
O segile mokgopa a moswa	ka gore	moradi wa dišwa le mosadi wa gagwe ba be ba sa tshwenyega.
Go tloga ka nako yeo go se ba ba gagwe	ebile	ba apara marantho faula.

Arola mafokantši a gore e be mafoko a mabedi a go sepelela a nniši

O ile a sega mokgopa a moswa go dira dišwana tše pedi tše dišwa, ebele a di tlogela tafoleng ya gagwe ya go šomela.

Lefoko 1:

Lefoko 2:

Go tloga ka nako yeo go se nka ba ba gagwe eupša moradi wa dišwa le mosadi wa gagwe ba be ba sa tshwenyega.

Lefoko 1:

Lefoko 2:

106 - BEKE 5 - LABONE

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** *Diaparo tša kgale le tša gonabjale*

LETL 107
30 mets

TSEBO YA GO THOMA Tshekaseko ya kgopolo

30 mets

Tšhate ya TNI (PMM letlakala 95)

- Thuša barutwana go feleletša mothaladi wa mafelelo.

Monwana wa mogogorupa godimo/monwana wa mogogorupa fase

- Emiša dikaratamantšu tša maleme a mabedi go lentšu le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

musiamo

1. Dilo tša kgale kgale di ka hwetšwa musiamong.
2. Dimusiamo tše dingwe di na le dilo tša go swana le dimela, diphoofolo le dikhunkhwane.
3. Dimusiamo ka moka di a swana.

dilo tša go bontšha

1. Dilo tša go laetšwa musiamong di bitšwa dilo tša go bontšha.
2. Dilo tša go bontšha e ka ba dilo tša nnete goba diswantšho.
3. Dilo tša go bontšha ka moka di a swana.

tshedimošo

1. Tshedimošo ka dinako tše dingwe ke dinnete ka ga motho goba sedirišwa se sengwe.
2. Batho ba ka go botša tshedimošo.
3. Tshedimošo e ka ngwalwa fase.

Tshelela go Seisemane: musiamo (museum), bontšha (exhibit), tshedimošo (information)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Lokiša lefelo la tiragatšo

30 mets

Matseno

- Gopotša barutwana ka mošongwana wo ba o ahlaahlilego letšatši leo le fetilego.

Itlwaetša

- Ka dihlopha, barutwana ba itokišetša lefelo la tiragatšo:
 - Kgetha baanegwa
 - Ngwala poledišano
 - Hwetša goba o dire ditlabakelo
 - Itlwaetše tiragatšo.
- Barutwana ba tla diragatša tiragatšo go tekolo go Beke 6.

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

25 mets

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana tša TB go letlakala 25.

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na selo sa go thabiša kudu se o se hweditšego go poledišano ya gago le motho yo mogolo?
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

DITLHAKA

Piletšo

LETL 108

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Piletšo go letlakala 8.

Mantšu:

1. dieta
2. morutiši

Mafoko:

1. Lesiba ke moswaramarapo wa hlhlwa medirong.
2. Lephodisa le ile la hwamolla sethunya gomme mahodu a tšhaba.
3. Setsentsere se dira lešata bošego.

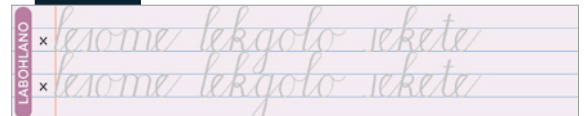
MONGWALO

Dinomoro (mothikitho)

LETL 92

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

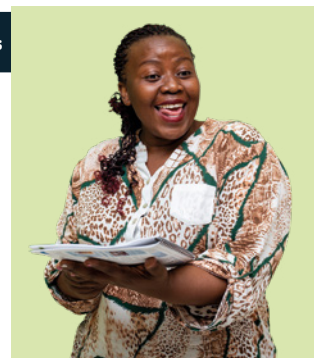
15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- Balela barutwana dingwalwa tša go šoma o nnoši tša beke godimo. Barutwana ba latela ka dipukung tša bona.
- Na o ipshinne ka efe kudukudu? Ke ka lebaka la eng?

Go swaya

- Tšea gomme o ngwale ditlhaka tša mathomo tša leina la gago feela goba o dire ditshwayatshwayo tša kakaretšo ka dikarabo tša barutwana.

GO NGWALA O NNOŠI

Go roka dieta

15 mets

- Barutwana ba ngwala temana ka ditaelo tša ka moo dieta di rokwago ka gona.
- Ba šomiša tšhatetatelano go letlakala 86 la PMM bjalo ka tlhahlo ya tlotlontšu le tshepetšo.
- Mafoko a mabedi a mathomo a filwe.
- Emiša barutwana pele ga ge metsotso e 5 e fela.
- Barutwana ba balela bagwera seo ba se ngwadilego.
- Ahlaahla: Na ke eng seo o se kwešišago gabonolo? Taekeramo goba sengwalwa? (Ga go na le karabo ya maleba)
- **Lebelele:** Ditaello tša go hlalošwa ka botlalo le go kwagala. Ditaello tša go feta mafoko ka go tšhatetatelano.

Go roka dieta

Sa mathomo ge o roka dieta o swanetše go sega mokgopa. Šomiša paterone le thipa ye bogale. Ke moka ...

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** *Go fehla motlakase – kgale le gonabjale*

LETL 109

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya mošongwana wa DBE

Go lekola le dipelo

- Lebelelang matlakala a Puku ya mošomo ya DBE a beke yeo e fetilego mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo 1 ya Mabokgoni a Bophelo Letlakala la mošomo 2 le 39. Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgalekgale, letlakala 14 le 15.
- Puku ya mošongwana ya Leleme la Gae – letlakala 19.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke **lebeletše pele bekeng yeo e tlogo** go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 6

Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Bala ka mehuta ya go fapafapana ya dilo tša bokgabo tša Afrika tša kgale le go kwešiša seo di re botšago sona.
- Theeletša kanegelo ya Makgolo ka bophelo bja Afrika Borwa kgalekgale.
- Nagana le go bolela ka sedirišwa sa kgalekgale sa go ba gona ka malapeng a bobona.
- Akanya ka seo motho yo mogolo a re boditšego sona.
- Ngwala kanegelo ya gago ka se sengwe sa kgale.
- Tšwela pele ka go šoma ka makopanyi le go kopantšha mafoko.
- Šomiša tshepetšo ya thekenolotši go roka phere ya dieta.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	maitirelo	maleatlane	kholofelo	tuma	tlwaelegile
	<i>imaginary</i>	<i>magic</i>	<i>hope</i>	<i>famous</i>	<i>popular</i>
Mabokgoni a Bophelo	nyakišiša	hlama	lekola		
	<i>investigate</i>	<i>design</i>	<i>test</i>		

Mafoko

O ile a sega mokgopa o moswa a o tlogela tafoleng ya gagwe ya go šomela.

DIDIRIŠWA

- Mapokisi a khatepote (khatepote ya maphoto) a go roka dieta
- Dikero, sekgomaretši, pente bj.bj.
- Didirišwa tša go nyakega tša mešongwana ya go kgethega ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela

TEKOLO

Ye e sego ya Semmušo: Piletšo, Go Ngwala ka Bonoši (Se sengwe sa kgale), Mongwalo, Dinako tša go itlwaetša go bala ka thelelo, mešongwana ya TT.

Mešongwana ya Tekolo ya Semmušo

Labobedi–Labone	Go Theeletša le Go Bolela 1: Go hlagiša – Se sengwe sa kgalekgale	BOMOLOMO	PM matl 90, 92, 94
Labobedi	Go Theeletša le Go Bolela 2: Kwešišo ya go Theeletša-Dilo tše makgolokhukhu wa ka a mmoditšego tšona	PMM letl 115	PM letl 90
Mošupologo–Labobedi	Bokgabo bja go Bonwa: Bokgabo bja paterone ya Afrika	TIRIŠO	PM matl 89, 91
Labone	Bokgabo bja go Diragatša 1: Tiragatšo ka sehlopha	TIRIŠO	PM matl 93, 95
Labohlano	Thuto ya Boitšhidullo 1: Dipapadi	TIRIŠO	PM letl 97

Dilo tšeo Makgolokhukhu a mmoditšego tšona

Morutiši o bala kanegelo ye ka Mošupologo (bona PM letl 88).

Makgolo o mpotša dilo tšeo makgolwagwe a mmoditšego tšona. Ke rata go mo theeletša kudu ge a bolela dilo tše.

Makgolo o re ge makgolw'agwe e sa le yo monnyane, ba be ba sa dule ka mengwakong ya ditena. Ba be ba dula ka mengwakong ye mebotsana ya dirantabola ya go rulelwa ka bjang. Ka seZulu, mengwakana ye e bitšwa amaqhugwana. Ka mengwakwaneng ye go be go dulega ka boiketlo. Ge go fiša, yona e be tonya ka gare. Ge go be go tonya, yona e be e le borutho ka gare.

Go aga mengwakwana ye batho ba be ba thoma ka go hloma foreimi ya kota. Ge ba fetša ba tlaletša ka go rulela ka dikota tše koto le bjang godimo ga foreimi. Lapa le lengwe le le lengwe le be le na le mengwakwana e se mekae ya bjang. Ngwakwana wo mongwe le wo mongwe o be o na le lematiana. Batho ba be ba swanetše go khukhuna ge ba tsena ka gare.

Makgolokhukhu wa ka o ile a gopola gape ka dikgomo tša lapa la BaNguni. Dikgomo tša BaNguni di fapana le dikgomo tšeo di tlwaelegilego. Ke dikgomo tše botsebotse lefaseng. Mmala wa tšona o hlakane le bošweu le botshotho, gomme kgomo ye nngwe le ye nngwe e na le paterone ya go fapana mmeleng wa yona. Rakgolo wa makgolo o be a na le dikgomo tše ntši, ebile o be a tseba kgomo ye nngwe le ye nngwe ka mmala. O be a rata go di bona ge di tsena ka lešakeng ge di boa madišong. Dikgomo di be di robala ka lešakeng bošego.

Ka fase ga lešaka go be go na le molete wo o khurumetšwego moo mafela a go omelela a bego a lotwa gona. Molete wo o be o bolokegile bošego.

Makgolokhukhu o ile a gopola gape gore mmagwe o be a apea bjala bja seZulu ka dipitša tša go bopša ka letsopa gore batho ba kgone go bo nwa. Eupša bjala bja siZulu bo be bo na le mohola wo mongwe gape. Theeletša ka tlhokomelo gore o kwešiše.

Makeke ke dikhunkhwane tša go lebelelega bjalo ka ditšhošwane tše kgolo efela a ja matlakala a mehlare le diphatana mola ditšhošwane di eja dijo tša go swana le tšeo di jewago ke batho. Ka nako ye nngwe makeke a be a hlasela lešaka. A be a nyaka go ja mafela a go omelela ka moleteng le bjang bjo bo ruletšego mengwako. Bjale batho ba be ba swanetše go hwetša mekgwa ya go dira gore makeke a se batamele moo.

Go dira gore makeke a se je mafela a go omelela, molete o be o na le sekhurumelo sa go khurumela ka go tiiša kudu. Moya o be o sa tsene ka moleteng. Ge makeke a tsene ka gare, a be a ehwa ka gore a be a sa kgone go hema.

Go dira gore makeke a se je mengwako ya bjang, basadi ba be ba tšhela mašaledi a bjala bja seZulu go dikologa ngwako wa bjang. Ditšhošwane di be di etla go ja swikiri ya ka gare ga bjala. Ditšhošwane di be di sa dumelele mohlwa gore o fete. Bjale makeke a be a sa kgone go fihlelela mengwako ya bjang.

Makgolo o re batho ba be ba le bohlale kudu nako yela ya kgale!

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o boletše goba o feditše nako le motho yo mogolo mafelelong a beke ye? Na o ithutile eng go yena?
- **Ka bobedi:** Botša mogwera wa gago. Fetolanang ka botho.
- **Abelana:**
 - Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba tša bona le phaphoši.
 - Netefatša gore barutwana ka moka ba a šielana kotara ye nngwe le ye nngwe.

- Rekhota ditemogo ka go puku ya gago.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo (ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego bj.bj.).

Gape lokišetša barutwana tekolo ya go Theeletša le go Bolela bosasa. Ba ka bolela le motho yo mogolo goba ba hwetše sedirišwa sa kgalekgale ka gabobona.

DITLHAKA

Nyaka mantšu

LETL 111

10 mets

- Barutwana ba boeletša go ithuta modumo le mantšu a **nth**.
- Barutwana ba feleetša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

MONGWALO

Mafoko (mothikitho)

LETL 110

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Na makgolwago o kile a go botša ka dilo tšeo makgolwagwe a mmoditšego tšona kgale?
- Theeletša seo makgolo a mpoditšego sona ka bophelo bja kgalekgale.

Ka morago ga go bala

- Ke ka lebaka la eng makgolo a re batho ba be ba le bohlale kudu mehleng yeo?

PM

LETL 87

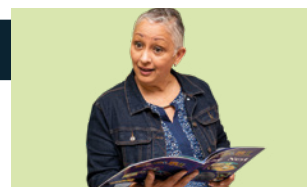
15 mets

EFAL

- Ruta thuto ya go tšwa go lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA LE MOŠONGWANA WA GO NGWALWA KA BONOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 112
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Bala mafoko

Basotho ba rata go apara mapai a mebalabala.

Mma o na le lebenkele la go rekisa diapara.

Dieta tša malome di botse kudu.

Re swanetše go ja merogo letšatši le lengwe le le lengwe.

Ke bo mang ba ratago mapai a mebalabala?

112 - BEKE 6 - MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Go dira dieta

Nyakišiša

- Botša barutwana gore ba tlo tšea karolo go tshepetšo ya thekenolotši ya go roka dieta. Se se thoma ka go **nyakišiša** moo ba hwetšago tshedimošo ka bontši ka moo ba ka kgonago.
- Ka dihlophana, barutwana ba nagana ka bohlokwa bja dieta, dika tša tšona le ditlabakelo tšeo di kgonegago.
- Barutwana ba feleletša mošongwana wa PMM.

Go hlama

- Kgato yeo e latelago ya tshepetšo ya thekenolotši ke gore barutwana ba hlame seeta.
- Ba šoma ba nnoši go thala seeta.

LETL 113
30 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go dira dieta

Nyakišiša

1. Na ke dika dife tša phere go dira tše di lego bohlakwa? Swaga mantlha ka moka go o dumelašano le swaga.

☐ mebalabala ☐ bokketo ☐ fedane

☐ e dira gore maoto a be barutha ☐ go tša ☐ tšona

2. Ke diraga dife tše seeta di lego bohlakwa? Ngwala lenaneo.

Hlamo

Thala phere go dira tše a ke ratago go di dira. Ngwala maoto a diraga tše go fapafapana ka moka.

BEKE 6 - MOŠUPOLOGO - 113

TEKOLO 1 YA BOKGABO BJA GO BONWA

Dipaterone tša go boeletšwa tša Afrika

Lokiša

- Bolela ka dilo tše pedi tša go ba le dipaterone tšeo le badilego ka tšona Beke 5 – setulo le BMW.
- Gopotša barutwana ka paterone ya go boeletšwa yeo ba e dirilego bekeng yeo e fetilego.

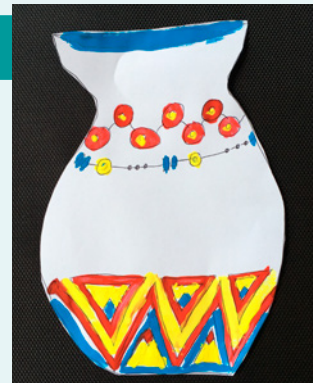
Mošongwana (thala)

- Barutwana ba kgetha sedirišwa seo ba naganago gore se ka lebelelega gabotse ge se na le paterone ya go boeletšwa go sona.

- Efa dikakanyo, mohlala ngwako, sekotlelo, pitša, jeke, bj.bj.
- Barutwana ba thala thulaganyo ya sedirišwa go letlakala la go se be le selo. Sethalwa se swanetše go tla bogolo bja letlakala.
- Ba thala paterone ya bona ya go boeletšwa go sedirišwa ka phentshele.

Bea ka polokego go šomiša bosasa.

30 mets

Go swaya: Lebelela letl 147
Meputso: 5

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

30 mets

LABOBEDI

TEKOLO 1 YA GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Sedirišwa sa kgale

15 mets

Sedirišwa sa kgalekgale ka ngwakong wešo ... goba Makgolo/ rakgolo o mpoeditše ka ...

Go swaya:
Lebelela letl 138
Meputso: 10

Ngwala dithomamafoke letlapeng. Di tlogele letlapeng beke ye le beke yeo e latelago (Beke 7). Leka go ba le barutwana ba 5–6 gore ba tšweletše polelo ya bona letšatši le lengwe le le lengwe.

Tsebagatša mošongwana wa tekolo

- Go tloga bosasa, morutwana yo mongwe le yo mongwe o tlo bolela gannyane ka ga tekolo ya Kotara 3.
- Bala dithomamafoke o hlaloše gore ke barutwana bafe bao ba

kgethago hlogo efe. O ka fa mehlala go ye nngwe le ye nngwe.

Nagana-Bobedi

- Nagana** ka seo o tla go bolela ka sona.
- Ka bobedi:** Itlwaetšeng tšweletšo ya lena ya polelo. Botša mogwera wa gago seo o tlo go bolela ka sona le gore o tlo reng.

Hlaloša gore o tla be o lebelela eng

- Tšweletšo ye botse
- Matseno a mabotse (*Ke tlo bolela ka ...*)
- Hlogo ya go kgahliša, mohlala, tlhalošo ye botse ya sedirišwa seo/ gore se be se šomišwa go dira eng.
- Polelo ya bomolomo ye botse (thutapolelo)
- Mantšu a go kgahliša (tlotlontšu)

DITLHAKA

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša ka go tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

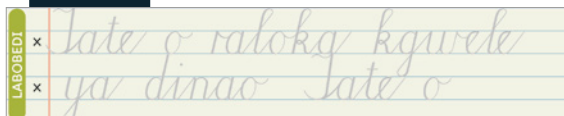
MONGWALO

Mafoko (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 110

10 mets

LETL 114

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1 mo emane	5 aka
2 ma agane	6 sego o
3 di omo	7 se o
4 okolo	8 ma eretla

114 • BEKE 6 • LABOBEDI

GO BALA MMOGO LE GO BALELA GODIMO

Kanegelo ya go balelwa godimo

- Bala kanegelo ya go balelwa godimo gape, Dilo tšeo Makgolokhukhu a mmoditšego tšona.
- O se ke wa tlogela go hlaloša goba go botšiša dipotšišo.

15 mets

Mokgwa wa go dira dieta

1. Sumela potlone ya seeta le seripa sa makgapa.
2. Sega makgapa.
3. Rakaganya diripa tša makgapa.
4. Sega disala tša dieta.
5. Kgomaganya bakagadimo tša seeta le sala.
6. Ebele o na le seeta!

06 • BEKE 5

TEKOLO 2 YA GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Kwešišo ya go theeletša

Ngwala

- Barutwana ba feleletša mošongwana wa Tekolo ka go PMM.

LETL 115

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Theeletša Dilo tšeo makgolokhukhu wa ka a mmoditšego tšona.

1. Kgalekale, mengwaka ya KwaZulu Natal e be e dirilwe ka
2. Na ke mofuta efe wa dikgomo woa makgolokhukhu wa tate a bago a a nna?
3. Na ke eng seo se be go se balakwa ka fase ka lelakeng la dikgomo?
4. Na ke dikhunkwane dife tšeo di jago tjang le diphatso?
5. Na koka a balle eng go dikologa mengwaka go koka dikhunkwane?

06 • BEKE 6 • LABOBEDI • 115

Go swaya:
Lebelela
letl 138
Meputso: 5

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** *Lengwalo la kgale – sekhutšišahlogo*

LETSATSI-KGWEDE

Lengwala la kgale-sekhutaišhlogo

Dikhotso tše dingwe tše kgale di swana le lengwala la kgale. Di re botšha gore boqephe bo be bo tšhomo kgolekgolego.

Kgolekgole ekaaroteng tše ntlhi tšila, Botšha bo be bo sa šomile mešomo go tše robatšha. Tše bo tše šomile dikhutaišhlogo go diwra dwe ka kgale. Dikhutaišhlogo tše bo tše di be di fentšetšile banyaga ka botšhatšha ba bone. Botšha bo be bo tšhomo sekhutaišhlogo o tše lora ditoro tše badimo bone. Dikhutaišhlogo tše ntlhi go tšhe di ka diwamešomo.

Na dikhutaišhlogo tše di re botšha eng ka botšha bo kgale?

Di re ntlhi gore go tše bo na le mabanyaga go mentsi ka gore dikhutaišhlogo di be di dwe ka kgale. Go tšhefwe go dikhutaišhlogo go re botšha gore botšha bo be bo na le dikhutaišhlogo tše bogale tše go botšha. Ka gore dikhutaišhlogo go rotšhatšha mešomo go tšhefwe gore, di re botšha gore botšha bo be bo na mešomo tšhefwe tše bona di dwe padimo go tše robatšha. Se a ka le go tšhefwe bo be bo sa nyake gore dikhutaišhlogo bo sa tšhamešwe.

Na o ka neta go robatšha logole go tšhefwe o mameše sekhutaišhlogo? Botšha gore ka lebotšha la eng o neta logole ka le botšha la eng o neta.

116 · BEKE 6 · LAOBEDI

Lokiša

- Gopotša barutwana gore ba šoma ka tshepetšo go dira dieta ka dilo tša go šomišwa gape: Ba **nyakišišitše**, ba **beakanya**, bjale ba tla **roka** dieta.

- Ka bobedi, barutwana ba bala tshepetšo ya go roka dieta ka lepokisi la khatepote.
- Ka bonoši ba thoma go roka dieta tša bona.
- Ba dumelele gore ba be le maithomelo le go itlwaetša tshepetšo ya go sepedišana le tlhamo ya dieta le ditlabakelo tša go ba gona.

LETL 117
30 mets

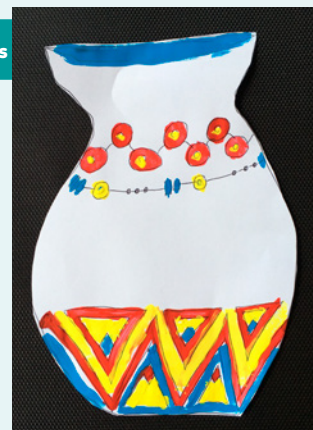

Paterone ya go boeletšwa (e tšwela pele)

- Barutwana ba khalara paterone letlakaleng la bona, ka go šomiša dikherayone tša go taga goba ba a penta.
- Ba ripa dilo tša bona ba kgomaretša go bokamorago bja go se be le selo bja mmala wa go tiba, goba ba khalara bokamorago ka mmala wa go tiba gore dipaterone di bonagale.

- Barutwana ba hlaloša gore paterone e dira sedirišwa gore se be se sebotse le go ba le mohola.

30 mets

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB qo letlakala 24.

25 mets

LABORARO

TEKOLO 1 YA GO THEELETŠA LE GO BOLELA

15 mets

Sedirišwa sa kgale (e tšwela pele)

Ditšweletšo

- Lekola barutwana ba bangwe lehono.
- Thoma ka barutwana ba go itshepha pele.

Go swaya:

Lebelela

letl 138

Meputso: 10

DITLHAKA

Ngwala mafoko o šomiša mantšu a ka mapokisaneng

- Barutwana ba ithuta ka modumo le mantšu a **nkg**.
- Barutwana ba ngwala mafoko a mahlano ka mantšu ao a filwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 118

10 mets

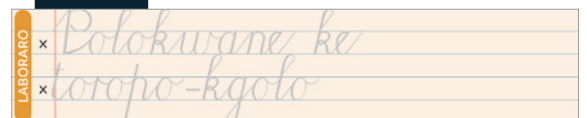
MONGWALO

Mafoko (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 110

10 mets

GO BALA

Tlotlontšu le tshekaseko ya polelo

Tlotlontšu (PMM letlakala 102)

- Bala dikaratamantšu tša beke yeo e fetilego:

maithomelo maletlane tshepha tuma tlwaelegile

- Barutwana ba lekola mošongwana wa beke yeo e fetilego wa tlotlontšu ka go PMM ebile ba a phašolla.

Mošomo wa lefoko (PMM letlakala 106)

- Ngwala lefoko la maleba la go kopantšha letlapeng.
- Barutwana ba a lekola.
- Barutwana ba balela bagwera mafoko a bona.

15 mets

GO NGWALA

Tshelela go Seisemane

Tlotlontšu

- Bolela ka moo o swanetšego go bolela mantšu a dikaratana ka Seisemane. Bula karalentšu ye nngwe le ye nngwe o bolele lentšu ka Seisemane:

maithomelo maletlane tshepha tuma tlwaelegile

Lefoko

- Ahlaahla ka go hlogiša lefoko le bohlokwa ka Seisemane.
- Efa mantšu a mkgopa le tafola ya go šomela.
- Arola lefoko ka diripa tše pedi. Ruta lentšu **le** (keep and in English) – Seisemane: He cut out the new leather **and** left it on his worktable.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.
- Lekola le phošolle dikarabo bjalo ka phaphoši.

LETL 119

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SHELOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** *Lengwalo la kgale – Merodi ya Benin*

LETL 120
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Na dieta tša gago di šomile?

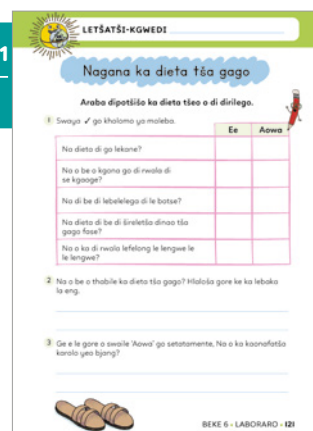
Bala o ahlahlwe

- Gopotša barutwana ka dikgato tša tshepetšo ya thekenolotši. Hlaloša gore ba tlo dira **teko**, **lekodišiša** le go **boledišana** ka dieta tša bona.
- Bala seripa sa go lekola dieta (Potšišo 1).
- Bala seripa sa go lekanyetša tshepetšo (Potšišo 2 le 3).
- Bala seripa sa go bolela ka tshepetšo (Mošongwana 4).

Ngwala

- Barutwana ba araba dipotšišo ka go PMM.

LETL 121
30 mets

TEKOLO 1 YA BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Lokiša tiragatšo ya kgale-kgale

Diragatša

- Seripagare sa dihlopha se diragatša papadi ya bona go phaphoši.

Lekanyetša

- Hlohleletša ditshwayotshwayo tša maleba ka morago ga tiragatšo ye nngwe le ye nngwe.
- Efa ditshwayotshwayo go baanegwa, poledišano, ditlabakelo, le tiragatšo.

Go swaya:
Lebelela
letl 148
Meputso: 5

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

25 mets

LABONE

TEKOLO 1 YA GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Sedirišwa sa kgale (e tšwela pele)

Ditšweletšo

- Lekola sehlopha seo se latelago sa barutwana.

Go swaya:

Lebelela

letl 138

Meputso: 10

15 mets

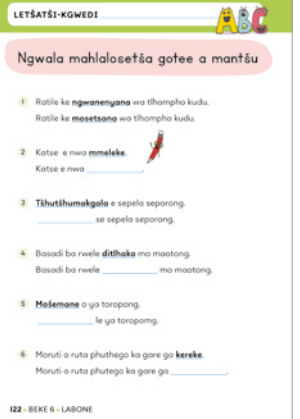
DITLHAKA

Ngwala mahlalasetša-gotee a mantšu

- Dirang temogo ya ka pela ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 122

10 mets

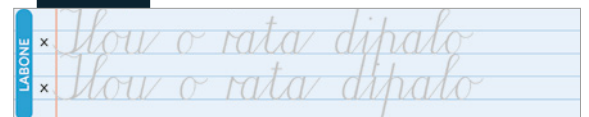
MONGWALO

Mafoko (mothikitho)

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 110

10 mets

GO BALA

Go itlwaetša thelelo

Go bala ka bobedi

- Barutwana ba bala sengwalwa ka go šielana.
- Bea nako ya go bala (motsotso o 1 go yo mongwe le yo mongwe). Ngwala palo ya methaladi ye e badilwego).
- Boeletša.

Ditshwayatshwayo

- Bala sengwalwa le barutwana.
- Barutwana ba dikološetša mantšu ao ba sa kgonago go a bala gabotse.
- Ba hlohleletše go tšwela pele go itlwaetša go bala sengwalwa ka gae.

LETL 123

15 mets

GO NGWALA MMOGO

Selo sa kgalekgale

- Bolela ka ditšweletšo tša bomolomo tšeo phaphoši e di kwelego bekeng ye.
- Dira lenaneo la dilo tšeo barutwana ba boletšego ka tšona go fihla ga bjale.
- Kgetha se tee o ngwale ka ga sona bjalo ka go ngwalwa mmogo le phaphoši.
- Dibopego tšeo o ka di gatelelago:** Go šomiša mafoko a go kopana le makopanyi (kgokagantšho ya polelo), lebaka

leo le šomišitšwego gantši, polelo ya pego (ge o ngwala ka seo makgolo a se boletšego), lehlaodi la maleba (tlhalašo ya sedirišwa sa kgalekgale), dinthla tša go kgahliša tša go dira gore mongwalo e be wa gago (difouno e be e le tše ntsho gomme di na le dinomoro tšeo o di kgotlago go leletša yo mongwe).

15 mets

Selo sa kgalekgale
Sedirišwa sa kgalekgale ka gae goba
Seo ... wa ka a mpoditšego sona ka bophelo bja kgalekgale.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** *Lengwalo la kgalekgale – mošomo wa dipheta wa kgale*

LETL 124
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tshekaseko ya kgopolo

30 mets

Tšhate ya TNI (letlakala 95)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

Monwana wa mogogorupa godimo/ monwana wa mogogorupa fase

- Swara dikaratamantšu tša maleme a mabedi go lentšu le lengwe le le lengwe o botšiše dipotšišo.

nyakišiša

1. Go hwetša tshedimošo ka se sengwe.
2. O nyakišiša ka se sengwe ka lebaka la gore o tseba dilo ka moka ka sona.
3. O nyakišiša ka se sengwe ge o nyaka tshedimošo ka sona ka botlalo.

Hlama

1. Go dira se sengwe ke go se tlošalanya.
2. Tsela ya go dira selo ke go thoma ka go thala seswantšho sa selo seo o se nyakago.
3. Tsela ye nngwe ya go dira selo ke go dira mmotlolo wa seo o se nyakago.

Go dira teko

1. Go leka go bona gore se a šoma goba ga se šome.
2. Go leka se sengwe ke go dira teko ka se sengwe.
3. Re leka se sengwe go hwetšwa meputso.

Tshelela go Seisemane: nyakišiša (investigate), hlama (design), lekola (test)

TEKOLO 1 YA BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Diragatša tiragalo ya kgalekgale (e tšwela pele)

Diragatša

- Seripagare sa dihlopha se diragatša papadi ya bona go phaphoši.

Go lekanyetša

- Hlohleletša ditshwayotshwayo tša maleba ka morago ga tiragatšo ye nngwe le ye nngwe.
- Efa ditshwayotshwayo go baanegwa, poledišano, ditlabakelo, le tiragatšo.

30 mets

Go swaya:
Lebelela
letl 148
Meputso: 5

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

25 mets

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abela

- **Nagana:** Na o ithutile eng ka bophelo bja kgalekgale bekeng ye?
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abela:** Na o tlo dira eng sa go fapana ge o bolela le motho yo mogolo beke yeo e latelago?

DITLHAKA

Go Bala Mantšu Ga Go Beelwa Nako

LETL 125

10 mets

- Latela tshepetšo ya thutwana go letlakala 8.

LETŠATŠI-KGWEDI

Go Bala Mantšu ga Go Beelwa Nako

Bala motsotso o tee.

nkgala	tlabego	ntlakgethwa	sekatlela	nthutle
tlhago	dikgabo	ntlo	nthibela	hwekila
nkwe	nthama	ngarametla	ntwaneng	diriku
sekatlong	moaki	ditshala	ngahla	leporaga
digagaga	hweka	nkwešilo	nthata	bagabe
nku	ngwete	ngakala	ntha	nthule
swahla	mošwana	perakisi	ditlou	kwena
hwekilega	barotha	ntsepelela	komki	mošwang
diuku	khunkhwane	dimpla	swahlela	mpilanyane
phatlega	dišaha	phikagaga	barutši	nthwan- thwešilo

Maputso wa godimo, mantšu a: _____

BEKE 6 • LABOHLANO • 125

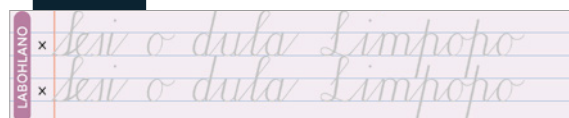
MONGWALO

Mafoko (mothikitho)

LETL 110

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- **Balela** barutwana dingwalwa ka moka tša GŠN tša beke godimo. Gwa latela barutwana ka dipukung tša bona.
- Ka morago ga sengwalwa se sengwe le se sengwe, bala di/potšišo. Barutwana ba bala goba go lebelela diphetolo tša bona.

Ahlaahla sengwalwa

- Na o ratile sengwalwa sefe bokaone? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dinnete tše mpsha? Mantšu a maswa ona?

Go swaya

- Ngwala ditlhaka tša mathomo tša leina la gago feela. Hlokomela yo a sa kgonego go bala le go feleletša mošomo. Efa ditshwayatshwayo ka mošomo wo mobotse wa bokgabo.

GO NGWALA KA BONOŠI

Selo sa kgalekgale

15 mets

- Barutwana ba ngwala ka selo se sengwe sa kgalekgale.
- Gopotša barutwana ka go kopantšha mafoko moo se se dirago gore go ngwala go kwagale bokaone.
- **Lebelela** (go ya ka hlogo yeo e kgethilwego): Lebaka leo le fetilego le šomišitšwe ka maleba, polelo ya pego (seo makgolo a se boletšego), lehlaodi (tlhalošo ya sedirišwa), mafoko a go kopantšhwa + dintlha tša go kgahliša, kgetho ya maleba ya go kgetha hlogo, go ngwala ka go kwagala.

Selo sa kgalekgale
Selo sa kgalekgale ka gešo goba Seo ... wa ka a mpoditšego sona ka bophelo bja kgalekgale.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** *Lengwalo la kgale – dipitša tša letsopa*

LETL 126
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le dipoelo

- Lebelelang matlakala a Puku ya mošomo ya DBE a beke ya go feta mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba ba feleletša.

Feleletša matlakala a Puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo ya Mabokgoni a Bophelo Letlakala 41 la mošomo. Na go be go le bose go ba ngwana dinakong tša kgalekgale? Letlakala 18 le 19.
- Puku ya mošomo ya Leleme la Gae 1 – letlakala 21.

30 mets

TEKOLO 1 YA THUTO YA BOITŠHIDULLO

Papadi

25 mets

- Beakanya sehlopha sa papadi ka melao ya go kwagala, mohlala, kgwele ya maoto ya bana ba bannyane, kgwele ya diatla – go ya ka didirišwa tša go ba gona.
- Hlaloša melao ya papadi.
- Arola phapoši ka dihlopha tše pedi.
- Ralokang papadi. Lebelela o rekhote.

Go swaya:
Lebelela
letl 149
Meputso: 5

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipoelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke **lebeletše pele bekeng yeo e tlogo** go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

Lefaufau

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Theeletša tshedimošo ka lefaufau le tshepetšo ya letšatši.
- Bala le go kwešiša kanegelo ya mosetsana wa go ya ngweding.
- Bala le go araba mongwalo ka bonoši ka ga diphoofole, batho, disathelaete le ditšhila lefaufaung.
- Ngwala ka toro.
- Hlopha dibopego tša dipholanete.
- Tšwela pele ka go šoma ka makopanyi le mafoko a mafokofokwana.
- Aga tshepetšo ya rena ya letšatši ya go thetha.
- Hlama mosepelo wa mafoko ka kgwekgwe ya lefaufau.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	Lefase	phaphamala	lenala	itiriša	totšhe
	<i>Earth</i>	<i>floating</i>	<i>crescent</i>	<i>pretend</i>	<i>torch</i>
Mabokgoni a Bophelo	Lefaufau	tshepetšo ya rena ya letšatši		dipholanete	
	<i>space</i>	<i>solar system</i>		<i>planets</i>	

Mafoko

O ile a bolela gore Lefase la rena le lona le swana le leswika la kgwele ye kgolo ya go phaphamala lefaufaung, efela ke le legolo go feta ngwedi.

DIDIRIŠWA

- Ditlabakelo tša go thetha – lepokisi la khatepote la kgale, dikero, dibopego tša go thala, pente/ dikherayone, thapo ye tshesane goba naelone ya go thea dihlapa, morutwana yo mongwe le yo mongwe o swanetše go tla le lekala le lennyane goba phata ye kgolo ya go šomišetšwa go thetha.
- Didirišwa tša go nyakega tša mešongwana ye e kgethilwego ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša go ngwalela tša barutwana
- Tshedimošo ka botlalo ka Dibopego tša bokgabo: <https://lilliangray.co.za/7-elements-of-art-shape/>

TEKOLO

Tšea o swaye: Tlotlontšu, Polelo, Go Ngwala (kanegelo ya go boitlhamelo)

Yeo e se go ya semmušo: Go bala mantšu ga go beelwa nako

Mešongwana ya Tekolo ya Semmušo

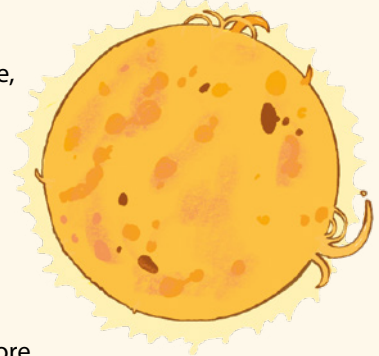
Labobedi–Labone (e tšwela pele go Beke 6)	Go Theeletša le Go Bolela 1 Tšweletšo: Sedirišwa sa kgalekgale	BOMOLOMO	PM matl 102, 104, 106
Labobedi	Ditlhaka 1: Ngwala medumo	PMM letl 139	TG letl 102
Labobedi	Go Bala 1: Kwešišo	PMM letl 140	TG letl 102
Laboraro	Tsebo ya go Thoma 1: Na ke nna pholanete efe?	PMM letl 147	TG letl 105

Lefaufaung

Dumelang bahlohletši ba Mphato 3!

Na le be le tseba gore lefaufau ke se sengwe le se sengwe se lego godimodimo go atemosefere ya lefase? Ke sebaka se segolo sa go ba le dinaledi, ngwedi, dipholanete, dikhometse le tše dingwe tše ntši! Bjale nagana, lefaufau ke le legolo kudu mo e lego gore boramahlale le lehono ba sa utolla dilo tše mpsha letšatši ka letšatši.

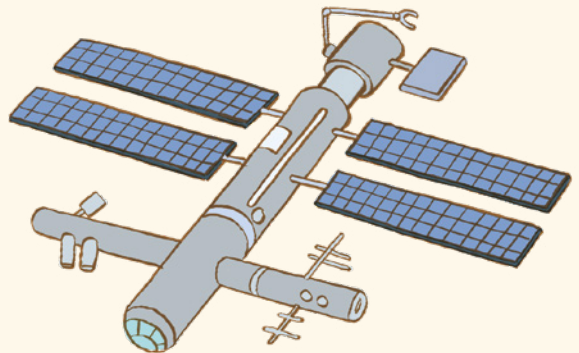
Bogaregare bja tshepešo ya rena ke letšatši. Ke kgwele ye kgolokgolo ya go ba le dikgase tša go fiša tša go fa dipholanete tše di le dikologago seetša le borutho.

Pholanete ya rena, e lego Lefase, ke e tee ya dipholanete tše, gomme re dula go yona. Lefase le kgethegile ka lebaka la gore le na le moya, meetse, le naga- dilo tša go netefatša gore bophelo bo be gona!

Ngwedi o dikologa Lefase. Re bona ngwedi gantši leratadimeng bošego. Ngwedi wa rena o na le seabe se segolo pholaneteng ya rena, ka gore maatlakgogedi a hlola maphotho ka mawatleng.

Go na le dipholanete tše seswai go tšhepetšo ya rena ya letšatši. Mekhuri, Benase, Lefase, Mase, Jupitha, Sathene, Yuranase le Neputšhune. Pholanete ye nngwe le ye nngwe e fapana le ye nngwe ebile e a itshwana. Mohlala, Jupitha ke pholanete ye kgolo go di feta ka moka ebile e na le mengwedi ye mentši kudu, mola Benase yona e tsebega bjalo ka pholanete ya go fiša kudukudu ka lebaka la lefaufau le lekoto la go ba le dibolekheni.

Na o kile le wa bona khomete? Khomete ke kgwele ye kgolo ya aese, lerole le kgase ya go sepela lefaufau. Ge e fihla kgauswi le letšatši, aese e a tologa gomme ya dira mosela wa letago wa go bonagala Lefaseng. Dikhomete di ka swana le naledi ya go taga ya mosela wo motelele ka morago ga yona, ebile ka dinako tše ntši di bitšwa “dikgwele tša aese tša ditšhila”. Di kgona go ba tše botse kudu ebile di re thuša go ithuta kudu ka bophara wa lefase.

Na o kile le wa ipotšiša gore go ka ba bjang go etela lefaufau? Baetalefaufau ke batho ba go etela ngweding ebile ba šomiša dinamelwa tša go kgethega tša go bitšwa diphatšamaru. Ba apara disutu tša go kgethega tša go bitšwa disutu tša lefaufau, gomme di ba šireletša dikotsing tša lefaufau, go swana le go se be le moya le go fiša kudu le dithempheretšha tša go tonya kudu.

Lefaufau go tletše dilo tša go makatša tše batho ba di hwetšago le go nyakišiša ka tšona. Tšwela pele o ithute ka tša lefaufau, go tseba mang? Ka letšatši le lengwe le wena o ka ba moetalefaufau?

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega? O dirile eng mafelelong a beke?
- **Bobedi:** Botša mogwera ditaba tša gago. Fetolanang ka botho.

• Abelana:

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba tša bona le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba ba le sebaka mo kotareng.
- Rekhotla ditemogo ka go pukwana ya gago.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo (ba tle le eng/go ithutela tekolo bj. bj.)

DITLHAKA

Feleletša phasele

- Barutwana ba ithuta mantšu a modumo **mph**.
- Ba feleletša feleletša phasele ya mantšu ka gare ga diPMM tša bona.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 135

10 mets

BEKE 7 • MOŠUPOLOGO • 135

MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 134

10 mets

134 • BEKE 7

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Na re bona eng leratadimeng mosegare? Bošego gona?
- Na le ka mpotša gore ke ka lebaka la eng go na le seetša mosegare le leswiswi bošego?
- Na le gopola ka mokgwa wo Lefase le sepelago ka go dikologa letšatši? Na se re se bitša eng? (dikologa)
- Na le ka gopola ka mokgwa wo ngwedi o sepelago ka go rarela Lefase? Se re se bitša eng? (rarela)

Balela barutwana sengwalwa

Ka morago ga go bala

- Na lefaufau ke kae?
- Na tshepetšo ya rena ya lefase ke lefaufau ka moka?
- Na re na le dipholanete tše kae go tshepetšo ya rena ya lefase?
- Na o ka rata go ya lefaufau?

PM
LETL 99

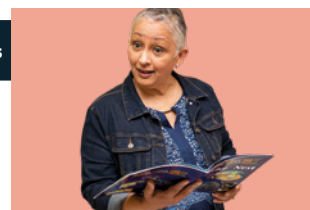
15 mets

EFAL

- Ruta thuto ya lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Mafoko

LETL 136
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Bala mafoko

Terekere e khubedu e nale maotwana a maseralwana.

Malame o nametše sethuthuthu se se khubedu.

Bana ba raloka ka hula hupu.

Lori e tamarago e nvele mervala.

Na malame o nametše eng?

136 • BEKE 7 • MOŠUPOLOGO

TSEBO YA GO THOMA

Lefaufau

Tsebagatša kgopolo

- Na o ipshina ka go ithuta ka dilo tša kgolekgole – go swana le lefaufau? Ke ka lebaka la eng?

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o tseba eng ka lefaufau?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

Go Ngwala Mmogo: Tšhate ya TNI

- Ngwala dikakanyo tša barutwana mothlalading 1 wa tšhate ya gago ya TNI letlapeng.
- Botšiša: Na le ka rata go ithuta eng ka lefaufau bekeng ye? Ngwala se go mothlaladi 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee mothlalading wo mongwe le wo mongwe go kopolela ditšhateng tša bona ya TNI.

LETL 137
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Lefaufau

Selo se se Tšhato

Selo se Ntšhato go se tšhato

Selo se Tšhato go se tšhato

Beke 7

Beke 8

137 • BEKE 7 • MOŠUPOLOGO

BOKGABO BJA GO BONWA

Tshekaseko

- Gopotša barutwana ka dielemente tša bokgabo tšeo ba ithutilego tšona go fihla gonabjale; bogare, lekalekanyetša, tšeo di šetšwago, mmala.

Ithute ka sebopego

- Sebopego ke se sengwe sa dielemente tša bokgabo.
- Sebopego ke mothlaladi wa go kopantšha mo o thomilego gona.
- Gantši dibopego ke tša tšeometheri goba ke tša tlhago.
- Dibopego ke tša phaphati goba mahlakorepedi. Borabotaki ba di dira gore di bonagale o ka re ke tša nnete ka go tlaleletša ka mmala le morithi.

Dibopego tša bokgabo

Ka Bobedi

- Lebelela ka šedi go seswantšho ka go PMM gomme o lemoge dibopego.

Kahlaahlo ya phaphoši

- Bala letlakala ka moka le phaphoši.
- Ahlaahla dibopego tša go fapafapana tšeo ba ka di bonago lefaufau le gore ke dibopego tša tšeometheri goba tša tlhago.

Dira

- Barutwana ba thalathala dibopego tšeo ba ka di bonago lefaufau, mohlala, dinaledi, didiko, manalana, manyokanyoka bj.bj.

LETL 138
30 mets

LETŠATSI-KGWEDI

Dibopego tša bokgabo

Selo se sengwe le se sengwe seo se re dikonekilego se dirile ka dibopego.

Mahuta ya mabedi ya dibopego tša bokgabo ke dibopego tša tšeometheri le dibopego tša tlhago (tša go ikemo).

Dibopego tša tšeometheri: ka nako ye imago di dirile ka boitho.

Dibopego tša tlhago: gantši ke dilo tša tlhago.

1. Na ka dibopego tša mahuta mang tšeo o naganago gore re tša di bona gantši lefaufau?

2. Tšeo dibopego tšeo re naganago ka tšona ge re bolelela lefaufau.

138 • BEKE 7 • MOŠUPOLOGO

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya mešongwana ya TB go letlakala 25.

30 mets

LABOBEDI

TEKOLO 1 GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Selo se sengwe sa kgale (e tšwetšwa pele)

Ditšweletšo

- O ka nyaka go ngwala ditlhaka tša go thoma lefoko gape letlapeng.
- Gopotša barutwana ka lenaneo la go swaya.
- Lekola sehlopha seo se latelago sa barutwana.

15 mets

Go swaya:

Lebelela
letl 138

Meputso: 10

TEKOLO 1 YA DITLHAKA

Ngwala ditlhaka

Ngwala medumo

- Bitša medumo ye mehlano gomme barutwana ba ngwale ditlhaka tša yona:

Ditlhaka: hlw mpš ntl khw tšh

- Barutwana ba ngwala ditlhaka ka gare ga sekgoba sa maleba ka go PMM.

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

- Barutwana ba feleletša mantšu ka go tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego.

Mohlala: _o = ntl

- se_ama
- _okoletse
- se_aseeme
- di_anyana
- _okgethwa

LETL 139

10 mets

Go swaya:

Lebelela
letl 139

Meputso: 10

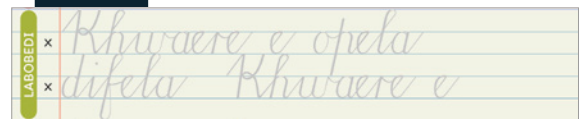
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 134

10 mets

GO BALA MMOGO

Kwešišo

Pele ga go bala

- Bala o ahlahle ka bokopana ka hlogotaba
- Efa mohola wa go bala: Mapula ke leina la mosetsana. A re boneng gore go diregile eng go Mapula.

Go Bala Mmogo

- Bala kanegelo le barutwana.
- Tlogela go hlaloša mantšu goba dikakanyo tše mpsha.

- Ema ka morago ga letlakala le lengwe le le lengwe gomme o bale dipotšišo tša kahlaahlo. Kgetha barutwana ba se bakae go araba (motsotso o 1 go potšišo).

Ka morago ga go bala

- Na o nagana gore kanegelo ya *Leeto la Mapula* e be e le toro? Ke ka lebaka la eng?

LETL 86-91

15 mets

TEKOLO 1 YA GO BALA

Kwešišo

Dipotšišo

- Bala dipotšišo gatee.
- Boeletša sebopego sa dipotšišo tša Nnete goba Maaka.
- Botša barutwana gore wo ke mošongwana wa tekolo.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

LETL 140

10 mets

Go swaya:

Lebelela
letl 140

Meputso: 10

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** *Diphoofole tša lefaufaug*

LETL 141
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tshepetšo ya rena ya letšatši

Bala o ahlahle

- Balela barutwana mongwalo o be o bale le bona.
- Ahaahla ka seo ba šetšego ba se tseba ka dipholanete.
- Lebelela diswantšho tša pholanete ye nngwe le ye nngwe ka tlhokomelo ka ge ba tlo swanelwa ke go šomiša tsebo ye ka Bokgabo bja Go Bonwa.

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o nagana gore batho ba ka phela go dipholanete tše dingwe? Ke ka lebaka la eng?
- **Ka bobedi:** Hlalošetša mogwera wa gago.
- **Abelana** le phaphoši.

LETL 142-143
30 mets

BOKGABO BJA GO BONWA

Dira tshepetšo ya Letšatši (solar-system) ya go thetha

Ka Bobedi

- Botša barutwana gore dipholanete ka moka ke tša tšeometheri, ga se tša tlhago.
- Barutwana ba lebelela go matlakala 142-143 ka go PMM gomme ba ahlahla ka dipholanete le kakanyo ya bogolo bja tšona. Mohlala, Mekhuri ke pholanete ye nnyane gomme Jupitha ke pholanete ye kgolokgolo go di feta ka moka.

Mošongwana (phentshele go letlakala)

- Barutwana ba thala didiko godimo ga lepokisi go emela pholanete ye nngwe le ye nngwe, šomiša

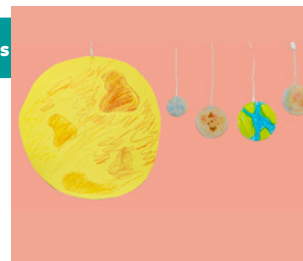
khamphase, thala go dikologa dipoleiti le dikhurumelo tša mabotlolelo goba o thale fela ka letsogo la gago.

- Mekhuri e swanetše go ba 3 cm ka diametara gomme Jupitha yona e be 15 cm ka diametara.
- Ripa didiko khatepoteng.

Di bee gabotse le tla feleletša bekeng yeo e latelago.

NB: Kgopela barutwana go hwetša le go tla le lekala le le nnyane goba phata yeo ba tlo fegago dipholanete tša bona go dira tshepedišo ya letšatši ya go thetha.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

- Latela tshepetšo ya mešongwana ya TB go letlakala 25.

Diteišene tša mešongwana

25 mets

LABORARO

TEKOLO 1 GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Selo se sengwe sa kgale (e tšwetšwa pele)

Ditšweletšo

- Lekola sehlopha se sengwe sa barutwana.

15 mets

Go swaya:

Lebelela

letl 138

Meputso: 10

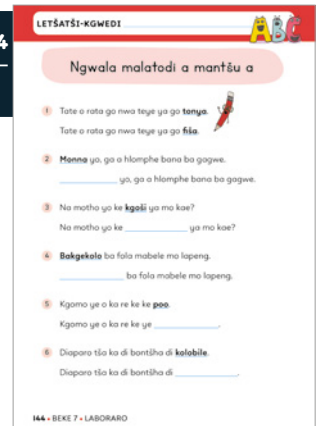
DITLHAKA

Ngwala malatodi

- Barutwana ba boeletša go ithuta mantšu a modumo ntlw.
- Barutwana ba ngwala malatodi a mantšu ao a filwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 144

10 mets

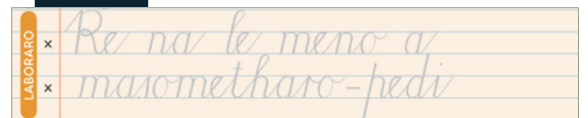
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 134

10 mets

GO BALA MMOGO

Tlotlontšu

Mantšu a tlotlontšu

- Laetša o bale mantšu a beke a tlotlontšu letlapeng goba godimo ga dikaratana:

Lefase	phaphamala	lenalana	itiriša	totšhe
--------	------------	----------	---------	--------

Go bala mmogo

- Bala sengwalwa gape le barutwana.
- Go nyaka lentšu:** Ge o bala, barutwana ba lemoga mantšu a tlotlontšu go sengwalwa sa PMM. Ba a thalelela goba ba thala sediko go lentšu le lengwe le le lengwe le leswa.
- Ahlaahla tlhalošo ya lentšu le lengwe le le lengwe.
- Ahlaahla mantšu afe goba afe ao barutwana ba se nago bonnete ka ona.
- Efa lentšu le tee go mothaladi o mongwe le o mongwe. Barutwana ka mothalading ba nagana ka lefoko la bomolomo ka go šomiša lentšu. Theeletša morutwana o tee go tšwa mothalading.

Barutwana ba hlopha dikaratamantšu ka tatelano ya dialfabeto.

LETL 128-133

15 mets

GO NGWALA

Tlotlontšu

Bomolomo

- Dirang mešongwana ya ka go PMM ka bomolomo.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa go ngwala wa PMM. Lekola o phošolle.
- Balela mogwera lefoko la gago.
- Barutwana ba kopolla mafoko a mahlano a tlotlontšu ka go Dipukuntšu tša bona

Laetša dikaratana tša tlotlontšu go Leboto la Mantšu.

LETL 145

15 mets

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** *Batho lefaufaug*

Na ke pholanete efe?

- Ahlaahla sebopego sa dipotšišo:
 - Tlatša sekgoba
 - Efa lenaneo ka tatelano
 - Dikakanyo tša gago.

- Barutwana ba araba dipotšišo ka go PMM.

Hlama mafoko ka go šikinyega: lefaufau

- Gopotša barutwana ka seo ba se tsebago ka ga mmele kua lefaufaung, mohlala, ga go na le maatlakgogedi, ga go na le boima.

- Anegela barutwana kanegelo ya *Leeto la go ya Lefaufaung*, gomme ba šikinyege ka mokgwa wa maleba. Akaretša ka mesepelo ye: go thekesela, go dikologa, go tloatlola, go taboga, go katakata, bj.bj.
- Mohlala: Etšwa ka lebelo ka sephatšamaru (koba dikhuru gomme o taboge ka go bala dinomoro o re 10-9-8-7-6-5-4-3-2-1-Etšwa ka lebelo); ke moka o role helemete gomme o sepele ka go hloka maatlakgogedi- o

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya mešongwana ya TB qo letlakala 25.

LETSAŦSI-KOWEDI

Batho lefaufoang

Motho yo a hlahileswa ke ga tsoa leeto la go ya lefaufoang. Ntšhele mostefaufaufoang yo ile bo ya lefaufoang. Batho ba bangwe ba sefaufoang ka nako ya bo phele ka gare go sephelamotswa.

Motho wa mosthoma wa go ya lefaufoang ngangengwa yo tšhele ke Yuri Gagarin, Moraga ngangengwa wa mo Alun Shepard o ile a ya o nollola go dikologa lefase. Se wa bitšoga go dikologa lefase. Mengwaga ye mebedi ka morago ka 1963, moatšhele wa mathoma wa go ya lefaufoang eble Valentin Tereshkova a ile a dikologa lefase. Mengwaga ye 60 go ya, baatsefaufoang ba ile lefaufoang ka dikopula tsa mathoma go phele go ya kapaqangano. Mengwaga ye e tšuwile pele baatsefaufoang ba feditše nako ye tšhele le lefaufoang eble wa sebelwa gomo le go tšhele. Ngangengwa yo tšhele, baatsefaufoang ba ile ba sepele ngangengwa le mathoma.

Go ba gomo go ya lefaufoang, eupile go botse go boma lefalele le dinatšhele go e le gona.

Nā a ka rata go ba mostefaufaufoang? Ngawela temano o nollola mebuso a gona.

I46 • BEKE 7 • LABORARO

LETŠATSI-KGWEDI

Na eke nna pholanete efe?

Mekhuu Senene Mase Lafatsa Jugutsa
Sathene Nqutshutshi Yumane

1. Ka pholanete ya boraro ga tloga go letlanti. Butho le diphofiso di dula go nna gommago le dighedi.
Ke nna _____
2. Ka pholanete ya kgaiswagaiswase le letlanti, eble ke ya momeyane kudu. Ke nna _____
3. Ka bebelelega ke le ya matlapalana kudu. Ka nna pholanete ya kgogolege le letlanti. Ka nna le ngwedwi ye ik.
Ke nna _____
4. Ka bebelega kgolo ka "Pholanete ya Khubedi". Ke nna pholanete ya bone go tloga go letlanti. Ke nna _____
5. Ka tonyo kufukudu. Ka bebelega ka go ba "Lethlwa le Legalo".
Ke nna _____
6. Ka tonyo kudu. Ka go fela kufukudu eble ke na le bolekane le ditshwa tse nni. Ke nna _____
7. Ka pholanete ya kgogolege go tshetshetso ya letlanti. Ke pholanete ya moya wa go tshutso kudu. Ke nna _____
8. Ka pholanete ya kgolo kudu ya go ba le dikilo tse botse.
Ke nna _____

BEKE 7 • LABORARO • 147

Go swaya:
Lebelele
letl 146
Meputso: 15

phaphamale, tšea
magato a magolo a go
taboga ka go nanya
gomme o dire mošomo
ka seteišeneng sa
lefaufaung, o sepela
ka go nanya, patlama
gore o robale gomme
o tšwele pele ka go
phaphamala, bj.bj.

- Barutwana ba a budulala gomme ba akanya gore Lefase le lebelelega bjang ge o le lefaufaug. Ka go bolelela fase botša moqwera wa qago.

LABONE

TEKOLO 1 GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Selo se sengwe sa kgale (e tšwela pele)

Ditšweletšo

- Lekola sehlopha se sengwe sa barutwana.

15 mets

Go swaya:

Lebelela

letl 138

Meputso: 10

DITLHAKA

Ngwala mafoko a mabedi ka lentšu le lengwe le le lengwe

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 148

10 mets

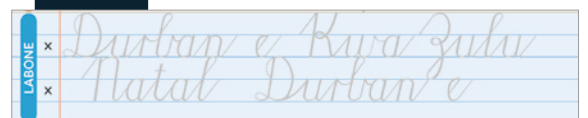
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 134

10 mets

GO BALA MMOGO

Polelo

Tsebagatša lefoko

- Ngwala lefoko letlapeng.
- Bala mafoko ka go nanya le barutwana.
- Barutwana ba hwetša lefoko ka kanegelong.
- Ba thalelela/mmalafatša lefoko.

Šoma ka lefoko

- Lemoga maina go lefoko. (kgwele, Lefase, lefaufau, ngwedi)
- Na ke lehlaodi lefe leo le re botšago tše ntši ka 'kgwele'?
- Na leinaina ke lefe? Na o tseba bjang?

- Na se ke setatamente goba potšišo? (setatamente).
- Lemoga **lekopanyi** (efela).
- Na mošomo wa **lekopanyi** ke eng? (Go kopantšha mafoko a makopana go dira gore lefoko le be le le telele).
- Ge o ka arogantšha lefoko le ka mafoko a mabedi, na e tlo ba eng le eng?
- Hwetša **mafoko a mangwe a mabedi** a go ba le makopanyi a go fapana ka go PMM letlakala 128 (letlakala la mathomo ka kanegelo).
- Ke **mantšu afe a mabedi a tlotlontšu** ao o ka a hwetšago go lefoko? (lefase, phaphamala)

15 mets

O ile a re lefase le lona le swana le leswika la kgwele ya makgwakgwa ya go phaphamala lefaufau, efela ke le legolo go feta ngwedi.

GO NGWALA

Polelo

Ngwala

- Ka bobedi, hlama mafokofokwana ka go šomiša tafola. Dira se ka bomolomo.
- Barutwana ba bangwe ba bolela mafoko a bona go phaphoši.

Bonoši

- Feleletša letlakala la PMM.
- Barutwana ba bangwe ba balela bagwera mafoko a bona godimo.

LETL 149

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** Disathelaete lefaufau

LETL 150
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tšhate ya TNI (PMM letlakala 137)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

Tshekaseko ya kgopolo

30 mets

Monwana wa mogogorupa godimo/monwana wa mogogorupa fase

- Emiša dikaratana tša maleme a mabedi tša lentšu le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

lefaufau

1. Lefaufau ke selo se sengwe le se sengwe seo se lego ka godimo ga atemosefere ya lefase.
2. Boramahlale ba tseba dilo ka moka tšeo ba swanetšego go di tseba ka lefaufau.
3. O ka ya lefaufau ka sefofane sa go tlwaelega.

tshepetšo ya letšatši

1. Tsepetšo ya rena ya letšatši e na le letšatši le dipholanete tše seswai.
2. Baetalefaufau ba nyakišiša diripa tša tshepetšo ya rena ya letšatši.
3. Go na le tshepetšo ya letšatši e tee feela lefaufau.

pholanete

1. Dipholanete ke dinaledi.
2. Dipholanete ga se dinaledi.
3. Tshepetšo ya letšatši ya rena e na le dipholanete tše seswai.

Tshelela go Seisemane: Lefaufau (space), tshepetšo ya rena ya letšatši (solar system), dipholanete (planet)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Dira mafoko a mosepelo: lefaufau (e tšwela pele)

Matseno

- Sekaseka kanegelo ya mosepelo ya letšatši leo le fetilego.

Mošomo wa sehlopha

- Dihlopha di beakanya le go itlwaetša kanegelo ye kopana ka go tšea leeto la go ya lefaufau.
- Kanegelo ya bona e swanetše go akaretša

tatelano ya mesepelo ya bonnyane bja mesepelo ye e ka bago ye mene.

Diragatša

- Dihlopha di diragatša tatelano ya mesepelo ya bona go phaphoši ka moka.

Lekalekanyetša

- Dira tshwayotshwayo ya mesepelo ya sehlopha se sengwe le se sengwe.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.

25 mets

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Bolela ka selo se tee sa go kgahliša seo o ithutilego sona ka lefaufau bekeng ye.
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abelana:** Na o letetše eng beke yeo e latelago?

DITLHAKA

Piletšo

LETL 151

15 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Piletšo go letlakala 8.

Mantšu:

1. molalatladi
2. legapu

Mafoko:

1. Hunadi ke mosadi wa go phela a hlwekiša legae la gagwe.
2. Mahlogonolo o hlahlale dikgomo ka lešakeng.
3. Malesela o hlapa diatla ka mehla pele a e ja.

BEKE 7 • LABOHLANO • 151

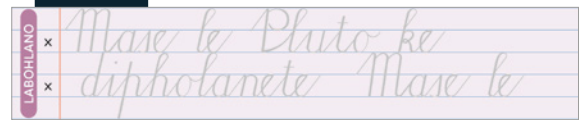
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

LETL 134

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

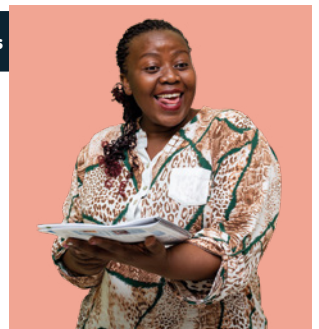
- **Balela** barutwana dingwalwa tša GŠN tša beke godimo. Barutwana ba latela ka dipukung tša bona.
- Ka morago ga sengwalwa se sengwe le se sengwe, bala di/potšišo. Efa dikarabo go dingwalwa tša Mošupologo go fihla Labone, barutwana ba swaya mešongwana ya bona.

Ahlaahla dingwalwa

- Na o ratile sengwalwa sefe kudukudu? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dinnete tše mpsha? Mantšu a maswa ona?

Go swaya

- Ngwala ditlhaka tša leina la gago feela. Hlokomela yo a sa kgonego go bala le go araba dipotšišo.

GO NGWALA

Toro ya ka

15 mets

- Bala hlogo le dithomamafoke letlapeng.
- Dumelela barutwana ba se bakae go bolela seo ba tlo go se ngwala.
- Ba ka ngwala ka toro yeo ba bilego le yona goba ba ithomela.
- Se ke mongwalo wa bonoši. Ba a ingwalela.
- **Lebelela:** Lebaka le le fetilego, boitlhamelo, ditaodišo tša go segiša goba go kgahliša ka ditoro tša bona, tlotlontšu yeo e nabilego.

Toro ya ka
Maabane bošego
ke lorile ...

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** *Ditšhila lefaufaug*

LETL 152
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le dipelo

- Lebelelang matlakala a puku ya mošomo ya DBE a beke ya go feta mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša matlakala a puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya Mošomo ya Mabokgoni a Bophelo 2, Letlakala la mošomo 45: Lefase ka moo le bonwago go tšwa ngwedding letlakala 26 le 27.
- Puku ya mošomo ya Leleme la Gae – letlakala 23.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB letlakala 25.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

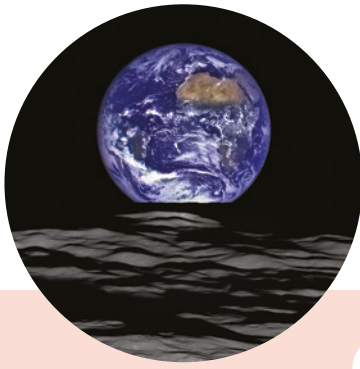
- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke **lebeletše pele bekeng yeo e tlogo** go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 8

Lefaufau

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Theeletša kanegelo ka mošemane wa go fofela kgwauswi kudu le letšatši.
- Bala, lebelela le go fetola mošomo wa bokgabo le diswantšho ka bošego bja dinaledi.
- Ithuta kudu ka bahlohleletši ba ngweding.
- Beakanya le go ngwala kanegelo ka toro go kanegelo ya go bala mmogo.
- Tšwela pele go šoma ka makopanyi.
- Sepelasepela go ya ka mmimo wa morero wa ngweding.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	Lefase	phaphamala	lenalana	itiriša	totšhe
	Earth	floating	crescent	pretend	torch
Mabokgoni a Bophelo	dikologa	khomete	moetalefaufau		
	orbit	comet	astronaut		

Mafoko

O ile a re Lefase le lona le swana le leswika la kgwele ya makgwakgwa ya go phaphamala lefaufau, efela ke le legolo go feta ngwedi.

DIDIRIŠWA

- Didirišwa tša bokgabo
- Didirišwa tša go nyakega tša mešongwana yeo e kgethilwego ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša go ngwalela tša barutwana

TEKOLO

Tšea o swaye: Tlotlontšu le Polelo

Yeo e sego ya Semmušo: Go itlwaetša thelelo

Mešongwana ya Tekolo ya Semmušo

Mošupologo– Labohlano	Go bala 2: Go Balela Godimo ka Bomolomo*	BOMOLOMO	PM matl 113, 115, 117, 119, 121
Labobedi– Labohlano	Thuto ya Boitšhidullo 2: Go lekalekanyetša	TIRIŠO	PM matl 115, 117, 119, 121
Laboraro	Tsebo ya go Thoma 2: Go nyaka dinnete tša leeto la go ya lefaufau	PMM letl 165	PM letl 117
Labone– Labohlano	Go Ngwala 2: Kanegelo ya toro	Puku ya go ngwalela	PM letl 118, 120
Labohlano	Mongwalo 1: Mothikitho wa ditlhaka tše nnyane le makopanyi	PMM letl 153	PM letl 120
Labohlano	Ditlhaka 2: Piletšo	PMM letl 169	PM letl 120

*Tekolo ya go bala ka bonoši e tlo direga ka nako ya Go Bala ka Go Hlahlwa ka Sehlophana. Sehlopha se sengwe le se sengwe se tlo ba le thutwana ya metsotso ye 30.

Go fofela kgauswikgauswi le letšatši

Kgalekgale go be go na le rabotaki, yo a bego a bitšwa Daedalus, le morwa wa gagwe, e lego Icarus. Bona ba be ba dula ba nnoši sehlakahlakeng sa go raretšwa ke lewatle. Ba be ba nyaka go huduga sehlakahlakeng, eupša e be e le kgole ba ka se kgone go rutha ba ya nageng ye nngwe.

Ka letšatši le lengwe Daedalus o be a sepela a le godimo ga legaga a lebeletše fase ga lewatle, gomme a bona dinonyana di fofa di tshela lewatle. O ile a nagana a re, “ge nkabe re na le diphego re be re tlo fofa ra tshela lewatle, gomme ra ya nageng ye nngwe. Ke tlo hlama ka dira diphego tša rena re le ba babedi.

O ile a botša morwa wa gagwe, Icarus ka kgopolo ya gagwe. “Re swanetše go nyaka mafafa a mohuta ofe goba ofe mo sehlakahlakeng ao a ka bego a wele go dinonyana tša lewatle. Ke tlo šomiša bolepa go a kgomagantšha gomme ka dira diphego.” Bjale ba ile ba nyaka mafafa sehlakahlakeng ka moka gomme mafelelong ke ge ba na le mafafa ao a lekanetšego go hlama diphego tše nne.

Daedalus o ile a šomiša bolepa ka tlhokomelo go kgomagantšha mafafa gore e be diphego. O ile a hlomela diphego tše pedi go Icarus gomme tše mangwe a itlhomela ka tšona. Icarus o be a thabile kudu efela Daedalus a mo lemoša, “O se ke wa fofela godimo kudu ka diphego tše. Di kgomareditšwe ka bolepa ebile bolepa bo kgona go tologa ge o ka ba letšatšing kudu.”

Bjale, ge ba fetša go hlomela diphego, ka bobedi ba ile ba namela legaga la godimodimo gomme ba fofa, ba phurrolotše diphego ba phaphasela. Diphego di be di šoma gabotse ebile ka bonako ke ge ba fofa ka godimo ga lewatle mmogo. Icarus o be a thabile kudu a thoma go leka mahlajana lefaufaug. “Ke nyaka go fofela godimo letšatšing,” a goeletša. O ile a lebala temošo ya rragwe.

“Ema! O se ke wa fofela godimo go feta moo!” gwa goeletša Daedalus. Icarus o ile a se theeletše. O be a ipshina gomme a fofela godimodimo. Bjale, o ka nagana gore go diragetše eng. Bolepa bjola bo kgomareditšego diphego tša gagwe bo ile bja thoma go tologa gomme diphego tša tshwamoga tša wela fase. “Thušang,” gwa goeletša Icarus ka letšhogo. Ka pejana Icarus o be a sa hlwe a kgona go fofa gomme a wela fasefase ka gare ga lewatle. Daedalus o be a mo lebeletše a sa kgone go mo thuša.

Bjale Icarus o ile a rutha a lebile sehlakahlakeng a dula gona a nnoši mola Daedalus yena a ile a fofela nageng ye mpsha.

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditaba

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega? O dirile eng mafelelong a beke?
- **Bobedi:** Botša mogwera ditaba tša gago. Fetolanang ka botho.

• Abelana:

- Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba tša bona le phaphoši.
- Netefatša gore barutwana ka moka ba ba le sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.
- Rekhota ditemogo ka moka ka go pukwana ya gago.

Lokišetša barutwana go tla sekolong beke yeo e latelago (*kudu ka ditekolo*)

DITLHAKA

Nyaka mantšu

- Barutwana ba boeletša go ithuta modumo le mantšu a **nngw**.
- Barutwana ba feleetša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 154

10 mets

LETSATSI-KGWEDI

Nyaka mantšu

ngwalala ngwala **ngwalele** ngwadi, ntwana, ngwapa ntu gale, neena beta

n	n	g	w	a	l	e	l	a	n
n	n	g	w	a	d	i	l	e	t
g	g	g	o	l	a	m	e	n	i
w	w	n	w	b	e	l	i	e	w
a	a	t	e	a	a	a	a	m	a
i	p	i	n	y	i	l	u	n	n
a	a	a	a	m	g	a	a	u	a
n	n	g	w	a	l	o	i	l	a

154 • BEKE 8 • MOŠUPOLOGO

MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 153

10 mets

Mongwalo

- Letlatle la ka la matl-
- walo le ka Mokibelo
- Mahlako o dula
- tshogo Mahlako o
- tjo na le iphetlele ya
- thembisa tjo na le
- tjo na le iphetlele ya
- ka di o janabare
- tshong ke di o3 tra
- tshong ke di o3 tra
- tshong ke di o3 tra
- tshong ke di o3 tra

BEKE 8 • 153

GO BALA

Morutiši o Balela godimo

Pele ga go bala

- Na batho ba kgona go fofa? Na batho ba kgona go fofa ka go dikanegelo le ka ditorong?
- Bolela mohola wa go theeletša: Theeletša nonwane (kanegelo ya kgale) ka batho ba babedi bao ba gonnego go fofa.

Balela barutwana kanegelo.

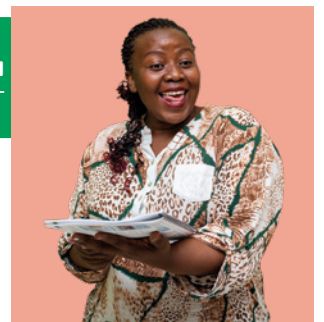
Morago ga go bala

- Na phošo ya Icarus ebile efe?

PM

LETL 111

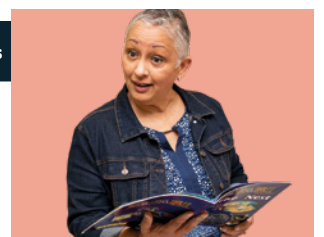
15 mets

EFAL

- Ruta thuto ya lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

LABOBEDI

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Anega kanegelo gape

15 mets

- Ge e le gore Tekolo 1 ya gago ya Go Theeletša le go Bolela ga se ya felela, šomiša thutwana ya beke ya Go Theeletša le go Bolela go dira seo.

Nagana-Bobedi-Abelana

- Nagana:** Nagana ka kanegelo ya go balelwa godimo le ka moo o ka e anegago ka bokopana ka gona.
- Bobedi:** Anega kanegelo ka boripana. Neeletšanang dibaka.
- Abelana:** Dumelela morutwana o tee goba ba babedi go abelana le phaphoši ge go na le nako.

DITLHAKA

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

LETL 157

10 mets

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša ka go tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETŠATŠI-KGWEDI

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego

1. esi	5. hlakan a
2. ru a	6. lebo elo
3. wana	7. di oga
4. ie	8. elebišene

BEKE 8 • LABOBEDI • 157

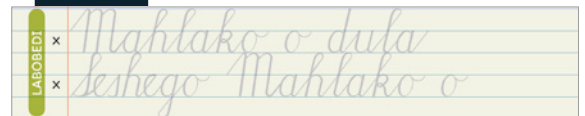
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

LETL 153

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA MMOGO

Thelelo le Kwešišo

Go Bala Mmogo

- Bala gape bonnyane bja matlakala a mabedi a kanegelo le barutwana.
- Laetša **thelelo le tlhagišo** (lemoga maswaodikga, kwagatšo, go fihliša molaetša ka tlhagišo, go bala ka lebelo la maleba).

Go Bala ka Bobedi

- Ka bobedi bagwera ba balelana letlakala ka go itlwaetša go bala ka go thelela le ka tlhagišo.
- Theeletša o fe dipoelo ge o sepelasepela ka phaphošing goba o šomiše nako ye go hlokomela morutwana o tee ka o tee.

LETL 128-133

15 mets

Mapula le ngwedi

Mapula o be a tšela sekoto ebe e a tšela morutši wa gagwe wa Mapula 3 e lego Mhūmagadi Letsoalo. O be a tšela Mhūmagadi Letsoalo ka gore a be a na le tšela ebe e a tšela gore ga tšela go ba bone. Bekeang ye Mhūmagadi Letsoalo a be a ba ruta ka ngwedi. Barutwana ba tšela gore ngwedi e le kgwedi ye kgwedi ye tšela yeo e dikologile lefatshe la rona. Mhūmagadi Letsoalo a gopodile barutwana gore kgwedi ye rona le tšela Letsoalo. O le a na lefatshe la rona le tšela le kgwedi ye tšela yeo e dikologile lefatshe la rona. Barutwana ba tšela go fihliša ngwedi, ebe e le lego go fihliša ngwedi. Barutwana ba tšela go fihliša ngwedi go se ga se mmele. Awa Mhūmagadi ge kgwedi lefatshe le be le le letsoalo, le be le tšela tšela fose" gwa mmele fose. "Le be le tšela gofimo ga eng?" gwa tšela Mhūmagadi Letsoalo. Barutwana ka mmele ba be ba nagana kudu ebe ba be ba se na le dikolonyo.

Ka ko lebaka le eng Mhūmagadi Letsoalo a be a swere dikgwele tše pedi ka dithang tše gape?

128 • BEKE 7

MONGWALO

Go Theeletša le Go Bolela

LETL 158

15 mets

Kwešišo ye ya go theeletša e theilwe go kanegelo ya go balelwa godimo ya *Go fofela kgauswikgauswi le letšatši*. E ka sebopego sa mošomo wa go tlogela mantšu a mangwe a kanegelo gore a tlaleletšwe ge go balwa. Ga se tekolo ya semmušo.

Ahlahlala mošongwana

- Hlaloša gore ye ke kakaretšo ya kanegelo.

- Kgetha lentšu la maleba go sekgoba se sengwe le se sengwe efela o le ngwale kgauswi le nomoro.

Swaya mantšu ge o a šomiša

Ngwala

- Barutwana ba feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o swaye.

LETŠATŠI-KGWEDI

Kwešišo

Feleletša kakaretšo ya kanegelo yeo o e kwešišo. Šomiša mantšu a ko lepošing.

thelela sekhakha fofela diphaga fofa mafafa letšatši godimodimo tšela lewale

Doodulut a dirile 1 ka 2 a dinangane gomme a a kgamagantšha. Yana le morwa wa gagwe Icarus, ba ile ba 3 ba tšela 4. Doodulut a bodile Icarus gore a se ke a 5 kgauwi le 6. ebe yena a seke a 7. O le a fofela 8 gomme diphaga tša 9. O le a wela fose ka gore ga 10.

Mantšu

1	6
2	7
3	8
4	9
5	10

158 • BEKE 8 • LABOBEDI

TEKOLO 2 YA GO BALA

Go bala ka bonoši (Sehlopha B)

- Šomiša kanegelo ya go balwa mmogo go tšwa go Beke 1. O tlo šomiša se ka dihlopha ka moka go tšwela pele.
- Theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe ge a balela godimo go tšwa go sengwalwa motsotso o tee.

Go swaya:

Lebelela

letl 140

Meputso: 10

- Go šoma o nnoši:** *Bošego bja dinaledi*

LETL 159

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Bahlohleletši ba lefaufaug

Nagana-Bobedi-Abelana

- Nagana:** Na o kwele goba o badile ka bahlohleletši ba lefaufaug bafe?
- Bobedi:** Botša mogwera wa gago seo o se tsebago.
- Abelana** le phaphoši.

Bala le ahlaahle

- Bala letlakala la PMM mmogo

Ngwala

- Feleletša tafola ka go PMM.
- Hlokomela: Barutwana ba swanetše go phopholetša mengwaga ya bahlohleletši ba babedi ka go lebelela matšatšikgwedi.

LETL

160-161

30 mets

BOKGABO BJA GO BONWA

Tshepedišo ya rena ya letšatši ya go thetha (e tšwela pele)

Feleletša go thetha

- Tlaleletša ka thapo o fege didiko ka ditekanyo tša go fapana go oketša kgahlego.

Laetša o ahlaahle

- Barutwana ba hlaloša gore ke ka lebaka la eng ba fegile dipholanete tša bona le tše dingwe tša lefaufaug ka tatelano yeo.

30 mets

TEKOLO 2 YA THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.
- Lebelela barutwana ba seteišene 1 gomme o ba lekole.

Go swaya:

Lebelela

letl 149

Meputso: 5

25 mets

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Ditoro tša bokamoso

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Ditoro di ka hlaloša selo se sengwe seo o se lorago bošego, goba selo seo o hutšago gore se ka phethagala ka nnete ka moso. Lehono re tlo bolela ka tlhalešo ya bobedi ya ditoro. Na o na le toro ya go kgethega ya moso?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago ka toro ya gago ya go kgethega.
- **Abelana** le phaphoši.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA

Ngwala mafoko a mahlano ka mantšu

LETL 162

10 mets

- Barutwana ba ithuta ka modumo le mantšu a **tlhw**.
- Barutwana ba ngwala mafoko a mahlano ka mantšu ao a filwego.
- Lekolang le swaye mmogo.

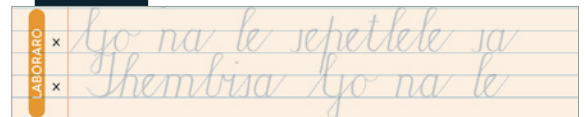
MONGWALO

Mantšu a mothikitho

LETL 153

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA

Tshekaseko ya Tlotlontšu le Polelo

15 mets

Tlotlontšu (PMM letlakala 145)

- Bala dikaratamantšu tša beke yeo e fetilego:

Lefase	itiriša	totšhe	phaphamala	lenalana
--------	---------	--------	------------	----------

- Barutwana ba lekola mošongwana wa beke ya go feta ya tlotlontšu ka go PMM ebile ba a phašolla.

Mošomo wa lefoko (PMM letlakala 149)

- Ngwala lefoko la maleba letlapeng. Barutwana ba a lekola.
- Barutwana ba balela bagwera mafoko a bona.

GO NGWALA

Tshelela go Seisemane

LETL 163

15 mets

Tlotlontšu

- Bolela ka moo o swanetšego go bolela mantšu a dikaratana ka Seisemane. Bula karatana ye nngwe le ye nngwe o bolele lentšu ka Seisemane:

Lefase	phaphamala	lenalana	itiriša	totšhe
--------	------------	----------	---------	--------

Lefoko

- Ahlaahla ka go hlagiša lefoko le bohlokwa ka Seisemane.
- Sa mathomo lemoga mantšu a mabedi a tlotlontšu gomme o bee dikaratana letlapeng.
- Gapegape efa mantšu a a Seisemane: *moon, space le rocky ball*. A ngwale letlapeng.
- Arola mafoko ka diripa tše pedi. Ruta lentšu efela gomme o le

ngwale letlapeng (**but** in English)

- Bolela lefoko la Seisemane ka bomolomo. She said that the **Earth** is also a rocky ball **floating** in space, / **but** it is much bigger than the moon.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.
- Lekolang le go phošolla dikarabo le phaphoši

TEKOLO 2 YA GO BALA

Go bala ka bonoši (Sehlopha C)

- Šomiša kanegelo ya go balwa mmogo go tšwa go Beke 1. O tla šomiša se ka dihlopha ka moka go tšwela pele.
- Theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe ge a balela godimo go tšwa go sengwalwa motsotso o tee.

Go swaya:

Lebelela

letl 140

Meputso: 10

- Go šoma o nnoši:** *Nonwane ya ngwedi le lebopo la bodutwana*

LETL 164

30 mets

LETŠAŠI-KGWEDI

Ngwedi wa kanegelo kgolo le lebopo la bodutwana

Se go se sephelwa, ke sewantšho sa go gatlwa ka koto. Se ra gore rabakgabo o ripagantle koto ka dibego tšeo a bego a di nyaka. Ge o fela o le o panta sena se sengwe le se sengwe ka koto gomme o koto koto letšatšong. O be o sewantšho go koto letlakala le lengwe le le lengwe letšatšong la mabala. Ka tšeo ye o be o ka dya dyaentšho tše di nni tše go sewantšho.

Leina la rabakgabo ke Hirakgabo, o be o etšwa naganng ya Japano. Sewantšho se tšea mome o sefela kgwedi le lebopo la Japano bolego. O nnele dipakene tše pedi, Letšatšimang go bonolo ngwedi wa go tšeo wa nagašo. Rabakgabo o se birta ngwedi wa kanegelo kgolo ka gore se bonogile e le se matšane. Go go me le motha yo mongwe gape mo sewantšhong, kgale mome ya o letšatšong a le letšatšong.

Ngwedi temana ka mome wa sewantšhong. Seantšho boikgopolelo gore...

- o go koto
- o swere eng ka dipakenteng
- ke ka lebaka la eng o nniši
- ka mome ngwedi o mo thulaggo ka gona.

164 • BEKE • LABORARO

TSEBO YA GO THOMA TEKOLLO 2

Go tsoma dinnete ka leeto la go ya ngwedding

Bala o ahlaahle

- Botša barutwana gore se ke mošomo wa tekolo.
- Hlaloša gore dikarabo tša dipotšišo di ka ba di le ka go mešongwana yeo ba e dlrilego ka lefaufau goba e ka ba se ba se tsebago ka bobona.
- Balela barutwana dipotšišo o be o bale le bona.

Ngwala

- Barutwana ba feleletša dinyakišišo tša dinnete ka go lebelela ka go PMM le go araba dipotšišo.

LETL 165

30 mets

LETŠAŠI-KGWEDI

Dinnete tša leeto la go ya lefaufang

Lebelela ka gore go PMM go hwetša dikarabo tša tsatšhošoeng ye.

- Feleletša dikarabo ka dipotšišo.

4. Motha wa mathomathomo wa go ya ngwedding o be o etšwa naganng ya Russia. Leina la gape ke...	5. Motha wa mathomathomo wa go ya ngwedding o be o etšwa naganng...
6. Motha go mome ngwedi o be o etšwa naganng...	7. Na ke phofošo efe go mathomo...
8. Barutlaufang ba opana dipara tša koto tše go tšwela go ba...	9. Na barutlaufang ka moka ba...
- Ngwedi tšeo mome o bonnyakšišo ba lefaufang kgwedi le ngwedi wa mabala.

1961	Mae Jemison
1991	Yuri Gagarin
1993	Mark Shuttleworth
1998	Oliver Daaman
1992	Valentina Tereshkova
2002	Pham Tuan
2002	Paul Armstrong

BEKE • LABORARO • 165

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Go itšhikinyetša mmimo – lefaufang

30 mets

Matseno

- Itokiše ka go šikinyega ka go nanya bjalo ka ge o le lefelong la go hloka maatlakgogedi, le ka lebelelo bjalo ka ge o le Lefaseng.

Dira

- Botša barutwana gore ba tlo theeletša karolwana ya mmimo gomme ba šikinyege ka go lokologa, ba itiriša o ka re ba lefaufang.

- Barutwana ba šikinyega ka go lokologa ka phaphošing, ba laetša tlhagišo ge ba šikinyega.
- Mmino wa go šišinywa: Modumo wa koša ya *Pholanete ya rena*. <https://www.youtube.com/watch?v=uhCtVtOyiW8&t=102s> goba mmimo ofe goba ofe wa go nanya.

Khutšang

- Khutšiša mmele: ikotlolle ka go nanya ka mathoko a go fapana ka mmimo wa go nanya wa go fodiša.

TEKOLO 2 YA THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.
- Lebelela barutwana ba seteišene 1 gomme o ba lekole.

25 mets

Go swaya:

Lebelela

letl 149

Meputso: 5

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

15 mets

Tokišetšo ya go ngwala: Kanegelo ya toro

Matseno

- Ka go Go Ngwala ga lehono kgapejane re tlo thoma ka Tekolo ya rena ya Go Ngwala. O tlo ngwala kanegelo ya toro go swana le ya Mapula.

Nagana-Bobedi-Abelana

- Nagana:** Nagana gore moanegwathwadi ka go kanegelo ya gago e tlo ba mang, le gore o tlo šomiša senamelwa sa mohuta mang.
- Bobedi:** Botša mogwera wa gago dikakanyo tša gago.
- Abelana** le phaphoši.

Temana I

Ge _____ a ekwa
a le kgauswi le go
robala, o kwele ...
O bone ... ka ntle
ga ngwako.

DITLHAKA

Feleletša mafoko ka mantšu a wo a filwego

- Dirang temogo ya ka pela ya medumo yeo e rutilwego ka lebelo.
- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 166

10 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Šomiša mantšu go feleletša mafoko.

ntlwaneng nngwalela nngwathele paesekela

ngwedi

1. Mma o nngwalela lengwala.
2. Mogwera waka o borotho.
3. Mphangano ya Matame e robala ka
4. Lefase ke le legalo go feta
5. Tete o namela ge o e ya
mošomeng
6. Matame o ka mokokotlong.

166 • BEKE 8 • LABONE

MONGWALO

Mantšu a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 153

10 mets

LABONE

Ngwaga o mofa o
ka di o Janatware

GO BALA

Go itlwaetša thelelo

Bala sengwalwa

- Mmogo le barutwana 'ripagantšha' sengwalwa ka go dikafoko tše nnyane.

Go bala ka bobedi

- Ka bobedi ba šielana go bala sengwalwa.
- Bea nako ya go bala (motsotso o 1 go yo mongwe le yo mongwe). Ngwala palo ya methaladi ye e badilwego).
- Boeletša.

Dipoelo

- Bala sengwalwa le barutwana.
- Barutwana ba dikološetša mantšu ao ba se go ba kgona go a bala gabotse.
- Ba hlohleletše go balela batho sengwalwa ka gae.

LETL 167

15 mets

LETŠATŠI-KGWEDI

Go itlwaetša thelelo

Bala sengwalwa le marutši wa gago. Lemaga maswao a pefo. Bala gabedi. Na o badile mantšu mae?

Ge Mapula a bula mahla, e be e le mesong ebile a be a le malomang a gagwe ka go. O ile a tsoga ka pela a kitimela go Koko ya a bego a le ka moraleng a lokisa dijo tša mesong.

"Koko" a re, "Ke lorile taro ye bese kudu! E re ke go botše ka yona."

Ena ganganyane, gwa re, "Koko, 'o tletše ka lerole le le pušudu. Lerole leo le tšwa kae?"

Mapula o ile a lebelela diaparo tša gagwe tša go robala gomme a bona gore di be di kgamathetše ka lerole le le pušudu! Ka bonako a ile a ipotšiša gore o be a lora goba go diragetše ka nnete na?

	1	2
Palo ya mantšu ao ke a badilego		
Palo ya mantšu ao ke sego ka a tšwa		

BEKE 8 • LABONE • 167

TEKOLO 2 YA MONGWALO

15 mets

Kanegelo ya toro

Ahlaahla mošomo

- Ka tekolo ya gago o tlo ngwala kanegelo ka go šomiša foreimi ye.
- Temana 1:** Kgetha leina la moanegwa wa gago, le gore ba be ba nametše senamelwa sa mohuta mang (rokhete, koloi ya go fofa, sethuthuthu sa go fofa, sephatšamaru) le gore lentšu le ile la reng.
- Nagana pele gomme o ngwale Temana 1 ka go puku ya gago.
- Nagana ka **Temana 2** ye o tlo go e ngwala bosasa; Nagana ka gore ba ile kae (ngwedding, letšatšing, go Mase, dinaleding) le gore ba bone eng gona.

Go swaya:

Lebelela
letl 142

Meputso: 10

Temana I

Ge XXX a ekwa a le
kgauswi le go robala,
o kwele ...
O bone ... ka ntle ga
ngwako.
Lentšu la re

Temana 2

Na go diregile eng ka
morago ga moo?

TEKOLO 2 YA GO BALA

Go bala ka bonoši (Sehlopha D)

- Šomiša kanegelo ya go bala mmogo go tšwa go Beke 1. O tlo šomiša se ka dihlopha ka moka go tšwela pele.
- Theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe ge a balela mongwalo godimo motsotso o tee.

Go swaya:

Lebelela

letl 140

Meputso: 10

- **Go šoma o Nnoši:** *Bošego bjo bongwe bja Dinaledi*

LETL 168

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tshekatseko ya kakanyo

30 mets

Tšhate ya TNI (letlakala 137)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

Monwana wa mogogorupa godimo/ monwana wa mogogorupa fase

- Emiša dikaratamantšu tša maleme a mabedi a dipolelo ka lentšu le lengwe le le lengwe o botšiše dipotšišo.

dikologa

1. Tsela yeo sephatšamaru se e tšeago go dikologa pholanete goba ngwedi.
2. Lefase le dikologa ngwedi.
3. Ngwedi o dikologa Lefase.

khomete

1. Leswika le legolo la aese le mosela wa go phadima
2. Naledi
3. Selo seo o ka se bonago ka nako ye nngwe lefaufang bošego.

moetalefaufang

1. Motho yo a hlahlilwego go šoma lefaufang.
2. Motho yo a lefelago gore a sepele ka sephatšamaru.
3. Motho yo mošomo wa gagwe e lego go šoma lefaufang.

Tshelela go Seisemane: dikologa (orbit), khomete (comet), moetalefaufau (astronaut)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Go itšhikinyetša mmimo – lefaufang

30 mets

Matseno

- Ahlaahlang gore na baetalefaufang ba ka bona eng kua lefaufang, mohlala, dipholanete, mengwedi, dinaledi, dikhomete, dinaledi tša go thunya, dinamelwa tša lefaufau, disathelaete, ditšhila tša lefaufang.

Dihlopha

- Barutwana ba kgetha selo se tee seo baetalefaufang ba ka se bonago.
- Ba a itokiša le go itlwaetša košana e kopana ya terama ba laetša ka mokgwa wo ba ikwago ka gona ge ba bona selo seo – lethabo, letšhogo, go ba le tumo, le ka fao selo seo se lebelegago ka gona, mohlala, dikologa, sepela ka lebelo, ka go nanya, phadima bj.bj

Diragatšang

- Dihlophana di fana sebaka sa go diragatša ge wena o le gare o raloka 'mmimo wa lefaufang' wo o o šomišitšego maabane.

Lekolang

- Hlohleletša sehlophana se sengwe le se sengwe ge se diragatša.

TEKOLO 2 YA THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.
- Lebelela barutwana ba seteišene 1 gomme o ba lekole.

25 mets

Go swaya:

Lebelela

letl 149

Meputso: 5

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekaseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Bolela ka selo se tee seo o ithutilego sona ka bowena ka ditekolo bekeng ye, mohlala, ka mo o ikwelego ka gona, ka mokgwa wo o bego o tloga o itokišeditše ditekolo ka gona bj.bj.
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abela:** Na o tlo dira eng sa go fapana bekeng ye e latelago?

TEKOLO 2 YA DITLHAKA

Go Bala Mantšu Ga Go Beelwa Nako

LETL 169

10 mets

- Latela tshepetšo ya thutwana go letlakala 8.

LETŠATSI-KGWEDI

Go Bala Mantšu ga go Beelwa Nako

Bala motsotso o tee.

nngwala	ntwana	ngwa	ngwana	ngwalele
ngwala	ntwana	setulo	borutwana	nthule
mohane	ntlo	dirigekalo	pitla	lesika
setulo	nthalelele	ntlo	dikolo	mkgahabe
nngwalele	ntwaneng	nthamile	ngwana	mpilanyano
lesagana	boapei	nthuta	dikolobe	thwan-thwedisa
ntsepelele	dipudi	moame	nyamile	sekolong
dimplo	phapole	dikotse	hwekilego	ntloa
phikolaga	sethaba	mapaga	metse	lwahlelo
diraka	leime	ditsebe	ngwala	lelela

Maputso wa godimo, mantšu a: _____

BEKE 8 • LABOHLANO • 169

Go swaya:
Lebelela
letl 139
Meputso: 5

TEKOLO YA MONGWALO 1

Mantšu a mothikitho

Go swaya: Lebelela letl 141
Meputso: 5

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 153

10 mets

x	Lehong ke di 03 tša
x	Lewedi
x	Lehong ke di 03 tša
x	Lewedi

GO BALA

Tshekaseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- **Balela** barutwana dingwalwa ka moka tša GŠN tša beke godimo. Barutwana ba latela ka dipukung tša bona.
- Ka morago ga go bala sengwalwa se sengwe le se sengwe, bala di/potšišo. Ka dingwalwa tša Mošupologo go fihla ka Labone efa dikarabo, barutwana ba swaya ka bobona.

Ahlaahla dingwalwa

- Na o ratile sengwalwa sefe kudukudu? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dinnete tše mpsha? Mantšu a mafsa ona?

Go swaya

- Ngwala ditlhakapele tša leina la gago feela. Hlokomela yo a sa kgonego go bala le go araba.

TEKOLO 2 YA GO NGWALA

Kanegelo ya toro (e tšwela pele)

15 mets

- Tšwela pele ka go ngwala kanegelo ya gago.
- **Temana 2:** Nagana ka gore moanegwa wa gago o ile kae le gore o bone eng moo. E ka ba nnete goba boitlhamelo.
- Ngwala temana ka pukung ya gago.
- **Temana 3:** Nagana ka moo kanegelo ya gago e felago ka gona. Na e fedile go swana le ya Mapula? (o tsogile, e be e le toro) goba e fedile ka tsela ye nngwe.
- Ngwala temana ka pukung ya gago.

Go swaya:
Lebelela
letl 142
Meputso: 10

Temana 1
Matseno
Temana 2
Na go diregile eng ka morago ga moo?
Temana 3
Na kanegelo e fedile bjang?

TEKOLO 2 YA GO BALA

Go bala ka bonoši (Sehlopha E)

- Šomiša kanegelo ya go balwa mmogo go tšwa go Beke 1. O tlo šomiša se ka dihlopha ka moka go tšwela pele.
- Theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe ge a balela sengwalwa godimo motsotso o tee.

Go swaya:

Lebelela

letl 140

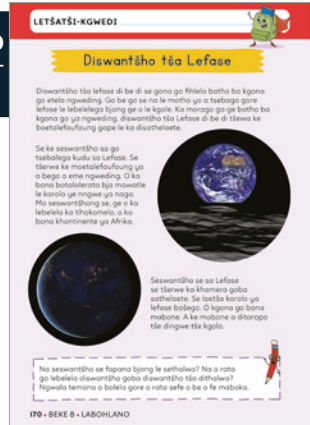
Meputso: 10

- Go Šoma o Nnoši: Dinepe tša Lefase

LETL 170

30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya puku ya mošomo ya DBE

Go lekola le dipolelo

- Lebelela matlakala a puku ya mošomo a DBE a beke yeo fetilego mmogo.
- Barutwana ba a phošolla goba ba feleletša.

Feleletša matlakala a puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo ya Mabokgoni a Bophelo 2 Letlakala la mošomo 47 Leeto la Ngwedding, letlakala 30 le 31.
- Puku ya mošomo ya Leleme la Gae 1 – letlakala 25.

30 mets

TEKOLO 2 YA THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya TB go letlakala 25.
- Lebelela barutwana ba seteišene 1 gomme o ba lekole.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- tšere di PMM gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- lebeletše kakaretšo ya beke le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- lahletše mahlo go puku ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo, goba go ba fa dipolelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a nnoši, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke lebeletše pele bekeng yeo e tlogo go netefatša gore ke itokišitše e bile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

KAKARETŠO YA BEKE 9

Tša ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgalekgale ka botlalo

DIPOELO TŠA BEKE

Barutwana ba tla:

- Kwešiša tša ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgalekgale ka botlalo.
- Bala kanegelo ka ditlogolo le bokoko ba mehutahuta.
- Bapetša le go fapanya maitemogelo.
- Bapetša maitemogelo a sekolo "gonabjale" le "kgale".
- Bala ka botlalo ka ditseno tša pukutšatši tše bonolo le go ngwala pukutšatši beke e tee.
- Diragatša tiragatšo ya go bala ka dihlopha.
- Lemoga le go itlwaetša dibopego tša polelo tšeo di amanago le go bala tiragatšo.
- Lemoga dika tše dingwe tša ditiragalo gomme o ngwale poledišano ye bonolo.

DITOKIŠETŠO

Dikaratamantšu Seisimane (ka morago)

Litheresi	sebopego sa papadi	tiragalo	baanegwa	moanegi	mešomo
	play form	scene	characters	narrator	chores
Mabokgoni a Bophelo	bapetša	go swana	fapana		
	compare	same	different		

Mafoko

Moh Tema: Re ile ra ipshina kgale hle!

Hlokomela: Ka go šoma o nnoši bekeng ye, barutwana ba tlo tlatša pukutšatši ya tšatši ka tšatši.

DIDIRIŠWA

- Dikhatepote le dimakasine goba dipampiri tša kwalakwatšo + dikero, dikgorametši tša Bokgabo bja go Bonwa
- Dididirišwa tšeo di nyakegago tša mešongwana yeo e kgethilwego ya Thuto ya Boitšhidullo
- Dipuku tša barutwana tša go ngwalela

TEKOLO

Tšea o swaye: Go itlwaetša mongwalo, go ngwala o nnoši (poledišano), mošongwana wa kwešišo, tlotlontšu le polelo

Yeo e se go ya Semmušo: Ditseno tša pukutšatši tša tšatši ka tšatši

Sekolo kgalekgale

Ye ke kanegelo yeo Koko a e anegilego ka ga nako yeo a bego a tsena sekolo.

Ke thomile sekolo ngwageng wa 1980 ke na le mengwaga ye šupa. Ke be ke dula magaeng, ka gona go be go se na le dikolo kgauswi. Re be re ithutela ka ntlong yeo e bego e le ya kereke ya kgauswi. Ntlo e be e agilwe ka dikota le mobu. Lebato la gona le be le kgophilwe ka boloko. Labohlano le lengwe le le lengwe basetsana ba be ba kgopha lebato ka boloko bjo boswa pele ga ge ba eya gae.

Go be go se na le meetse sekolong, ka moo basetsana ba be ba eya nokeng mesong ye mengwe le ye mengwe.

Phaphoši e be e le ye nnyane, ka gona re be re eya sekolong mesong goba mathapama. Morutiši wa rena o be a re barutwana ba bohlale ba ba le dithuto tša bona mosegare. Nna ke be ke eya mesong.

Morutiši wa ka wa Mphato 1 o be a rata go mpitša "khudu" ka gore ke be ke le kgopana ebile ke nanya ge ke sepela. O be a rata go botša barutwana ba bangwe gore ba ntshege gomme o be a mphetha le ka thupa ge ke sa fetša mešomo ya ka ka moka. Ke be ke sa rate morutiši wa ka le gatee!

Re be re se na le ditieseke ka phaphošing – re be re no dula dipankeng tše telele. Ka nako ye nngwe re be re khunama fase ra ngwalela dipankeng.

Re be re ngwalela matlapeng ka phentshele ya gona. Ke be ke betla phentshele ya ka maswikeng ka ntle. Re be re tšea le lebotlelo le lennyane la meetse le lešela la go phumola tšeo re di ngwadilego, go itokišetša thuto yeo e latelago.

Morutiši o be a ngwalela letlapeng le lennyane le leso ka tšhoko. Lona le be le thekgilwe ka ditulo tše pedi ebile le kgobogile ka gore e le la kgale. Ka nako ye nngwe go be go se bonolo go bona tšeo a di ngwadilego letlapeng. Re be re se na le dipuku. Morutiši o be a ngwala kanegelo letlapeng gomme re bala ge a šupa mantšu. Ge re swanetše go e bala, o be a e phumola gomme re be re swanetše go ebolela ka hlogo. Ge re e phoša, o be a befelwa kudu!

Ge re dira Dipalo re be re šomiša maswikana le diphatana go balela. Ke be ke kgoboketša maswika a manyane a dinkgokolo ge ke eya nokeng gore a nthuše ka mošomo wa ka.

Re be re se na le nako ya go raloka sekolong ka gore re be re eya seripagare sa letšatši feela. Mafelelong a nako ya sekolo, re be re sepela re eya gae ra ya go raloka gona. Thaloko yeo re bego re e rata ke go raloka ka tša sekolo!

MOŠUPOLOGO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- Pele ga ditaba tša mafelelong a beke, hlaloša gore beke ye re tlo bolela ka mehlang ya kgale.

Pukutšatši

- Ka go šoma o nnoši bekeng ye barutwana ba bala ka pukutšatši ya Keke.
- Copotša barutwana gore pukutšatši ke eng.
- Hlaloša gore ke **ka lebaka la eng** re ngwala pukutšatši (go re thuša go gopola).

Ditaba

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Na o na le ditaba tša go kgethega tša mafelelong a beke?
- **Bobedi:** Botša mogwera wa gago. Fetolanag ka botho.
- **Abelana:**
 - Barutwana ba se bakae ba abelana ditaba le phaphoši.
 - Netefatša gore barutwana ka moka ba hwetša sebaka kotareng ye nngwe le ye nngwe.

Lokišetša barutwana beke pele ga sekolo (ba tle le eng, meletlo yeo e kgethegilego, bj.bj.)

15 mets

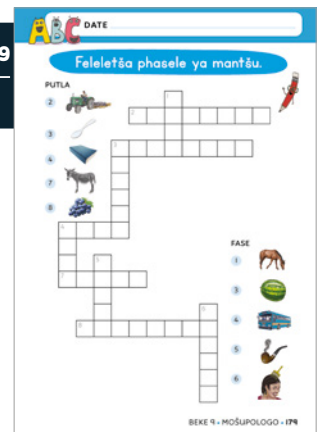
DITLHAKA

Feleletša phasele

- Barutwana ba boeletša medumo le mantšu a ditlhaka tšeo di rutilwego mo kotareng.
- Barutwana ba feleletša phasele ya mantšu ka gare ga diPMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETL 179

10 mets

MONGWALO

Mafoko a mothikitho

- Latela tshepetšo ya thuto ya mongwalo go letlakala 9.

LETL 178

10 mets

GO BALA

Morutiši o balela godimo

Pele ga go bala

- Tsebagatša kanegelo. Hlaloša gore ke kanegelo yeo e anegwago ke koko ka tsela yeo sekolo se bego se le ka gona go yena. Hlaloša gore ye ke kanegelo ya nnete.
- Hlaloša mohola wa go theeletša: Na dilo di be di fapana bjang ka nako ya koko ya sekolo kgale ge go bapetšwa le sekolo gonabjale?

Balela barutwana kanegelo

Ka Morago ga go bala

- Na koko o tsene sekolo kae?
- Na barutwana ba be ba šomiša eng go ngwalela?
- Na ba be ba na le dipuku tša go bala?
- Na o ka rata go ya sekolong seo koko a tsenego go sona? Ke ka lebaka la eng?

PM
LETL 123

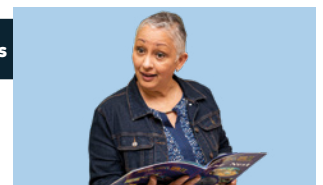
15 mets

EFAL

- Ruta thuto go tšwa go lenaneo la gago la EFAL.

15 mets

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go Bala ka Sehlopha:** Dihlopha A & B
- **Go šoma o nnoši:** Pukutšatši ya tšatši ka tšatši
- Hlaloša gore beke ye, re tla bala ka ditseno tša pukutšatši ya Keke.
- Barutwana ba ngwala ditseno tša bona tša pukutšatši ka pukung ya bona ya mešongwana.

LETL 180
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Tsebagatša kgopolo

- Re šetše re ithutile tše ntši ka tsela yeo ba bego ba phela ka gona kgale. Na o ratile go ithuta eng kudukudu?

Nagana-Bobedi-Abelana

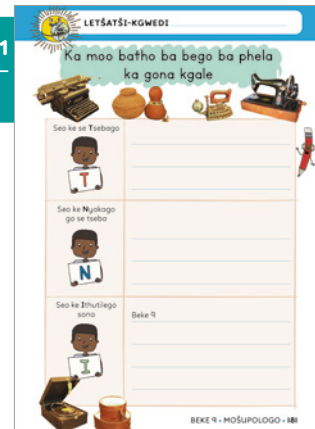
- **Nagana:** Na o be o ka rata ge o be o phetše nako ye telele kgale? Ke ka lebaka la eng?
- **Bobedi:** Botša mogwera.
- **Abelana** le phaphoši.

Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale

Go ngwala mmogo: Tšhate ya TNI

- Ngwala tšeo barutwana ba di filego mothalading wa 1 wa tšhate ya TNI letlapeng.
- Botšiša: Na o ka rata go ithuta eng ka bophelo bja mehleng ya kgale bekeng ye? Ngwala mothalading wa 2.
- Barutwana ba kgetha selo se tee go mothalading wo mongwe le wo mongwe gomme ba se ngwalollela ka go tšhate ya TNI ka dipukung tša bona.

LETL 181
30 mets

BOKGABO BJA GO BONWA

Bala o ahlaahle

- Bolela ka **phopholetšego** – selo seo o ka se kwago ge o se swara ka diatla go selo sa 3D.
- Hlaloša gore borabotaki ebile ba ka kgona go dira maithomelo a phopholetšego seswantšhong ka dipente tša go fapafapana goba ka methaladi ya phentshele seswantšhong sa 2D.
- Hlaloša phapano magareng ga mahlakorepedi (2D) – (ya folete) le mahlakoretharo (3D) – selo seo o ka kgonago go se swara.

Foreimi ya seswantšho sa 3D

- Barutwana ba swara dilo tša go ba le diphopholetšego tša go fapafapana – dilo tša ka phaphošing goba dilo tšeo le tlogo le tšona gae, mohlala, selo seo se bopilwego se ngwadilwego, bj.bj.
- Bala o ahlaahle tshepetšo ya go dira foreimi ya seswantšho ya phopholetšego.

Dira

- Barutwana ba thoma go dira diforeimi tša bona tša diswantšho.

Ba tla feleletša foreimi dibekeng tše pedi tšeo di tlogo, bjale o swanetše gore o di bee gabotse ka moka.

LETL 182
30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Matseno

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

30 mets

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- Bolela gore o dira bjang poledišano yeo o itokišeditšego yona, ka bobedi. E nyakile go swana le go diragatša.
- Poledišano e swanetše go ba le morero woo o hlagišetšwago babogedi.

Itokišetše dipoledišano

- Lehono barutwana ba tlo itokišetša poledišano magareng ga **setlogolo** le **koko**.

Poledišano

15 mets

- Ba ka bolela ka dilo tšeo di fapanago kgale le gonabjale.
- Laetša ka barutwana ba babedi (šielanang go bolela, boelang ka go kwagala).
- **Abelana:** Metsotso e se mekae pele ga ge thuto e fela, laela barutwana ba bangwe gore ba abelane.

DITLHAKA

Hlahlamolla ditlhaka o ngwale mantšu qabotse

- Dirang temogo ya medumo yeo e rutilwego mo kotareng ka lebelo.
- Barutwana ba hlahlamolla ditlhaka ba be ba ngwala mantšu gabotse ka gare ga diPMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

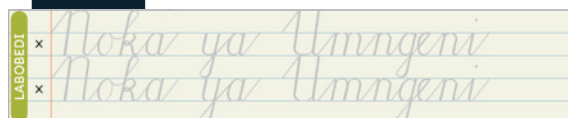
MONGWALO

Mafoko a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 178

10 mets

GO BALA MMOGO

Kwešišo

Pele ga go bala

- Hlaloša gore beke ye, sebakeng sa kanegelo goba sengwalwa sa tshedimošo, sengwalwa se ngwadilwe ka **sebopego sa tiragatšo**.
- Lebelelang tiragatšo. Na e rulagantšwe bjang? (baanegwa, mafelo a tiragalo, mantšu ao a bolelwago ke baanegwa ba go fapana, mošomo wa moanegi)

- Na maswaodikga a swana le mafoko? (aowa, leina la moanegwa, gwa latela kgorwana)

Go bala Mmogo

- Bala tiragatšo, o bala baanegwa ka moka.
- Kgetha babadi ba tshela ba hlwahlwa. Efa yo mongwe le yo mongwe karolo.

Morago ga go bala

- Nagana ka moanegwa yo o ka ratago go ba yena ge o be o ka diragatša tiragatšo ye?

LETL

172-177

15 mets

MONGWALO

Kwešišo

Bala o ahlaahle dipotšišo

- Dikarabo tše dingwe di tla fapana. Hlohleletša dikgopolo tša mathomong.

Ngwala

- Feleletša mošongwana wa PMM.

Lekola o swaye

LETL 184

15 mets

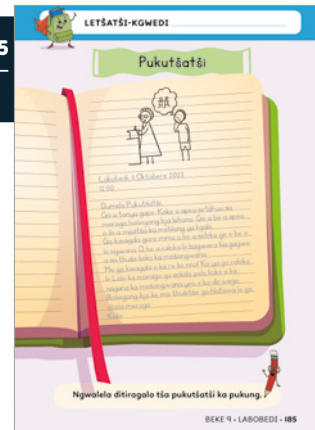

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha C & D
- **Go šoma o nnoši:** *Pukutšatši ya tšatši ka tšatši*

LETL 185
30 mets

TSEBO YA GO THOMA Sekolo kgalekgale

Bala o ahlaahle

- Gopotša barutwana ka kanegelo ya go balelwa godimo ya go ya sekolong nakong ya kgale.
- **Ka bobedi:** Na diswantšho ka moka di go botša eng ka sekolo kgale? Šielanang ka go botšana le bagwera.
- **Abelana:** Kgetha barutwana ba mmalwa go abelana dikgopolo tša bona ka diswantšho.
- Ka morago ga go abelana, botšiša: Na ke karolo efe ya go ya sekolong nakong ya kgale yeo o naganago gore o be o tla e rata? Goba wa se e rate? E re barutwana ba arabe.

Ngwala

- Ngwala lefoko go seswantšho se sengwe le se sengwe.

LETL 186
30 mets

BOKGABO BJA GO BONWA

Foreimi ya seswantšho sa 3D

Mošongwana

- Barutwana ba tšwela pele go šoma go foreimi ya bona ya seswantšho.

Di bee gabotse le tlo feleletša beke yeo e latelago.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABORARO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go bala tiragatšo

15 mets

Dihlopha

- Dihlopha tše tharo di a kopana tša bopa tše tshela. Barutwana ka moka ba swanetše go ba le diPMM tša bona.
- Moemedi wa sehlopha o kgetha baanegwa.
- Dihlopha di ya mafelong a go fapana ka phaphošing.
- Dihlopha di bala tiragatšo ka go PMM. Ba swanetše go bala ka tlhagišo.
- Sepelasepala o eya dihlopheng ka moka o ba thuša.

DITLHAKA

Ngwala malatodi

LETL 187

10 mets

- Bapetšang medumo ye mebedi ya go gakantšha gabonolo.
- Barutwana ba feleletša letlakala la PMM.
- Lekolang le swaye mmogo.

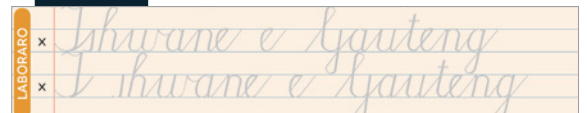
MONGWALO

Mafoko a mothikitho

LETL 178

10 mets

- Latela tshepetšo ya thuto ya Mongwalo go letlakala 9.

GO BALA MMOGO

Tlotlontšu

LETL 172-177

15 mets

Mantšu a tlotlontšu

- Bala o be o laetše mantšu a tlotlontšu a beke letlapeng goba go dikaratana:

tiragatšo	baanegwa	temana	moanegi	mešomo
-----------	----------	--------	---------	--------

Go bala mmogo

- Bala kanegelo gape le barutwana.
- Go nyaka lentšu:** Ge o bala barutwana ba lemoga mantšu a tlotlontšu ka go sengwalwa sa PMM.
- Ba a thalelela goba go dira sediko go lentšu le lengwe le le lengwe le leswa. Mantšu a mangwe a tšwelela go feta gatee.

Barutwana ba hlopha dikaratamantšu go ya ka tatelano ya dialfabetete.

GO NGWALA

Tlotlontšu

LETL 188

15 mets

Bomolomo

- Dira mešomo ya ka go PMM ka bomolomo.

Ngwala

- Feleletša mešongwana ya PMM ya go ngwalwa. Lekolang le phošolle.
- Barutwana ba kopolla mantšu a mahlano a tlotlontšu ka go Dipukuntšu tša bona.

Laetša dikaratana tša tlotlontšu go Leboto la Mantšu.

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha E & A
- **Go šoma o nnoši:** Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

LETL 189
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Sekolo kgale le gonabjale

Bala o ahlaahle

- Bala tafola yeo e akaretšago kanegelo ka ga sekolo kgale.
- Barutwana ba nagana ka maitemogelo a bona a sekolo gomme ba a fapantšha le a ka gare ga tafola

Ngwala

- Barutwana ba feleletša tafola gomme ba araba dipotšišo ka go PMM.

LETL 190
30 mets

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Go diragatša tiragatšo ka sehlopha

Matseno

- Ka nako ye nngwe o ka diragatša tiragatšo ya boithlamelo, go ra gore ga e na mantšu ao a ngwadilwego.

Mošomo wa sehlopha

- Ka dihlopha, bolela ka papadi yeo le ka e diragatšago go phaphoši.
- Kgethang baanegwa le kanegelo gomme le itlhomele mantšu ao ge le diragatša.
- Sehlopha se sengwe le se sengwe se itlwaetša tiragatšo ya sona, ba itlhamela mantšu.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteišene tša mešongwana

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mešongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

25 mets

LABONE

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tiragatšo ya go bala papadi

15 mets

Dihlopha

- Efa dihlopha metsotso e mehlano go itlwaetša papadi ya bona pele ba e bala gape.
- Kgetha sehlopha se tee goba go feta gore di diragatše.
- Šomiša puku ya gago go rekhota ditemogo.

DITLHAKA Ngwala mafoko

LETL 191

10 mets

- Dirang temogo ya medumo ka moka yeo e rutilwego mo kotareng ka lebelo.
- Barutwana ba dira mošongwana wa go ngwala mafoko.
- Lekolang le swaye mmogo.

LETŠATŠI-KGWEDI

Ngwala mafoko

lefofiso

semofofo

ngwalofo

kgomamofo

BEKE 9 - LABONE - PM

MONGWALO Mafoko a mothikitho

LETL 178

10 mets

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LABONE

x Re rata Afrika

x Borwa. Re rata

GO BALA MMOGO Polelo

15 mets

Tsebagatša mafoko

- Ngwala mafoko letlapeng.
- Bala mafoko ka go nanya le barutwana.
- Barutwana ba hwetša mafoko tiragatšong.
- Ba a thalelela goba go a malafatša.

Šoma ka mafoko

- Laetša maswaodikga (go gatelela maina a baanegwa, kgorwana, fegelwana, leswao la makalo)
- Na ke mantšu afe ao a bolelwago?
- Na o bala leina la moanegwa?
- Na ke ka lebaka la eng go na le leswaomakalo?
- Laetša lediri lefokong. Bolela gore lefoko le ka lebaka lefe.

Mohumagadi
Tema:
Re be re
ipshina e le
ruri kgale!

GO NGWALA Polelo

LETL 192

15 mets

Dipoledišano

- Bala methaladi ye mebedi go papadi yeo e lego poledišano.
- Araba dipotšišo ka ga poledišano.
- Hlaloša mošomo (go ngwala poledišano)

Ngwala

- Feleletša letlakala la PMM.
- **Bala** poledišano ya gago le mogwera.

LETŠATŠI-KGWEDI

Polelo

Bala mafoko go tiwa konegelong.

Hah Raradi: Re le na gohina kgale!

Hah Labone: Ka moriti Ga Raradi ne fadiše mešomo ka moka ka go le ka sešongwe!

Araba dipotšišo.

1. Na ašoleli tše pedi ke bomang?

2. Na go šomišwe maswaodikga afe?

3. Na go ngwala ka tšela ye go bala eng?

Ngwala poledišano ye nnyane ka mehlang ya kgale le gonabjale.

Koko: Ge ke ba ke sa le go monngane re ba re

Sešongwe Gonabjale re

Bala poledišano le mogwera.

192 - BEKE 9 - LABONE

GO BALA KA GO HLAHLWA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha B & C
- **Go šoma o nnoši:** *Pukutšatši ya tšatši ka tšatši*

LETL 193
30 mets

TSEBO YA GO THOMA Tshekatseko ya kgopolo

30 mets

Tšhate ya TNI (PMM letlakala 181)

- Thuša barutwana go feleletša mothladi wa mafelelo.

Monwana wa mogorupa godimo/monwana wa mogogorupa fase

- Emiša dikaratamantšu tša maleme a mabedi go lentšu le lengwe le le lengwe gomme o botšiše dipotšišo.

bapetša

1. Go lebelela dilo tše pedi le go hwetša gore di swana ka eng.
2. Go nyalantšha dilo tše pedi.
3. Go lebelela dilo tše pedi le go hwetša gore di fapana ka eng.

swana

1. lebelelega go swana.
2. go swana tlwa
3. nyakile go swana

fapana

1. go swana tlwa.
2. go se swane.
3. nyakile go swana.

Tshelela go Seisemane: bapetša (compare), go swana (same), fapana (different)

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

30 mets

Tiragatšo ya papadi ka sehlopha (e tšwela pele)

Diragatša

- Dihlopa di diragatša papadi tša bona tša boitlhamelo ka phaphošing.

Lekola

- Efa ditshwayatshwayo o tiišeletše maitekelo ka moka.
- Dira ditšhišinyo tša kaonafatšo – ka beke 10 barutwana ba ka diragatša gape go palo ye kgolo ya babogedi.

THUTO YA BOITŠHIDULLO Diteišene tša mešongwana

25 mets

- Latela tshepetšo ya diteišene tša mošongwana ya Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 24.

LABOHLANO

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Tshekatseko ya beke

15 mets

Nagana-Bobedi-Abelana

- **Nagana:** Bolela gore o ipshinne ka papadi ya sehlopha sefe o be o bolele gore ke ka lebaka la eng.
- **Bobedi:** Abelana le mogwera wa gago.
- **Abelana:** ditshwayatshwayo tše botse ka dipapadi tša dihlopha.

DITLHAKA

Piletšo

- Latela tshepedišo ya Piletšo go letlakala 8.

Mantšu:

1. sehlwaseeme
2. dintlwana

Mafoko:

1. Matome ke ngwana yo a ntlwaetšego kudu.
2. Diaparo tša go kgeiwa di swanetše go rokwa.
3. Leboto la ntlo ya koko le phušugile.

MONGWALO

Mafoko a mothikitho

- Latela tshepetšo ya dithuto tša Mongwalo go letlakala 9.

LETL 194

10 mets

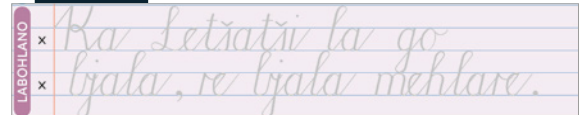
LETŠATŠI-KGWEDI

Piletšo

194 • BEKE 9 • LABOHLANO

LETL 178

10 mets

GO BALA

Tshekatseko ya go šoma o nnoši

15 mets

Bala o arabe dipotšišo

- **Balela** phaphoši sengwalwa sa beke ye sa go šoma o nnoši godimo. Ka morago ga moo barutwana ba tla latela ka dipukung tša bona.
- Ka morago ga sengwalwa se sengwe le se sengwe, bala di/potšišo. Ka dingwalwa tša Mošupologo go fihla ka Labone efa dikarabo, barutwana ba swaya ka bonoši.

Ahlaahla sengwalwa

- Na o ratile sengwalwa sefe kudukudu? Ke ka lebaka la eng?
- Na o ithutile dintlha tše mpsha? Mantšu a maswa?
- Ge go na le nako, kgopela morutwana o tee goba ba babedi go bala ditseno tša bona tša pukutšatši.

Go swaya

- Ngwala ditlhaka tša mathomo tša leina feela. Hlokomela yo a sa kgonego go bala le go araba dipotšišo.

MONGWALO

Poledišano

Ahlaahla

- Hlaloša: Le badile papadi le poledišano bekeng ye.
- Bjale le tlo ngwala poledišano magareng ga koko le setlogolo.
- Barutwana ba se kae ka bobedi ba tla diragatša papadi ya bona ya boitlhamelo ka phaphošing (5 mets)
- Ngwalang poledišano ya lena. Tlatšang ka dikarabo tše ntši ka moo le nyakago le latela tsela yeo e itšego.
- Gopolang go dira gore seo baanegwa ba se boelago se tšwelele o ka re ke sa nnete/tlhago ka mo go ka kgonegago. Šomiša maswaodikga go gatelela.
- Ka morago, bala poledišano ya gago le mogwera.

15 mets

Koko: Ge ke be ke
le yo monnyane ...
Ngwana: Bjale re ...
Koko: ...
Ngwana: ...

GO BALA KA GO HLAHLA KA SEHLOPHANA LE GO ŠOMA O NNOŠI

- **Go bala ka sehlopha:** Dihlopha D & E
- **Go šoma o nnoši:** Pukutšatši ya tšatši ka tšatši

LETL 195
30 mets

TSEBO YA GO THOMA

Nako ya puku ya mošomo ya DBE

- Go lekola le go fa dipelo**
- Lebelelang matlakala a DBE a beke ya go feta mmogo.
 - Barutwana ba a phošolla goba go feleletša.

Feleletša matlakala a puku ya mošomo ya DBE

- Puku ya mošomo 2 ya Mabokgoni a Bophelo, Letlakala la go šomela 44 le matlaka 24 le 25.
- Puku ya Mošomo 1 ya Leleme la Gae 1 – letlakala 29.

30 mets

THUTO YA BOITŠHIDULLO

Diteše tša mošomo

- Latela tshepetšo ya ditešene tša mošongwana wa Thuto ya Boitšhidullo go letlakala 25.

25 mets

TSHEKASEKO YA BEKE YA MORUTIŠI

Bekeng ye ke:

- **tšere di PMM** gomme ka ba ka fa ditshwayotshwayo ka go mešomo ya Go Ngwala.
- **lekotše le go lokiša matlakala a mangwe a PMM** le go lemoga moo barutwana ba bangwe ba nago le ditlhotlo le bao ba nyakago thušo kudu.
- **lebeletše kakaretšo ya beke** le go lemoga thuto yeo ke paletšwego ke go e fetša.
- **lahletše mahlo go puku** ya ka ya dinoutse ka ba ka šetša barutwana bao ba hlokago thušo ya tlaleletšo ya ka o tee ka o tee goba go bala ba nnoši bekeng ye e tlogo.

Ke beetše nako bekeng ye e tlogo:

- **go fa barutwana dithutwana tša tlaleletšo**, goba go ba fa dipelo tšeo di hlokegago.
- go ruta morutwana a **nnoši**, mohlala, ge phapoši e le gare e dira mešomo e mengwe goba mesong.

Ke **lebeletše pele bekeng yeo e tlogo** go netefatša gore ke itokišitše ebile ke na le tšohle tšeo ke di hlokago go thoma beke.

Tiišetšo le Pušetšo

Ye ke beke ya kgakollo, ka gona ga go na le lenaneo leo le beakantšwego la tšatši ka tšatši. O tla hwetša ditšhišinyo tša mešongwana ya pušetšo tšeo di ka dirwago nako e nngwe le e nngwe mo bekeng.

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- Barutwana a ba kgethe sereto goba kanegelo yeo ba ka ratago gore o e bale gape.
- Ka bobedi: anegela mogwera kanegelo ya bona ya mamoratwa.
- Botša phaphoši selo sa go kgahliša ka seo o ithutilego sona ka lefaufau mo kotareng ye.
- Botša mogwera wa gago ka sengwalwa sa go kgahliša kudu sa go šoma o nnoši seo o se badilego mo kotareng ye.
- Ka bobedi: diragatšang poledišano magareng ga baetalefaufaug.
- Dihlopha: Ithute le go diragatša tiragalo ya *Bokoko* le *ditlogolo*.

GO BALA

- Bala dikanegelo tša ka go PMM gape tšeo barutwana ba ipshinnego ka tšona mo kotareng ye.
- Fetola dibaka le barutwana bao ba ka tšeago karolo ya 'morutiši' go dikanegelo tša go fapafapana.
- Ka Bobedi: Bala mošomo wa bonoši ka go bala dingwalwa tša beke ye nngwe le ye nngwe.
- O nnoši: Bala dipuku tša sekhutlong sa go bala goba bokgobapuku.
- Bušetša mešongwana wa dingwalwa tša go beelwa nako ya thelelo.

DITLHAKA

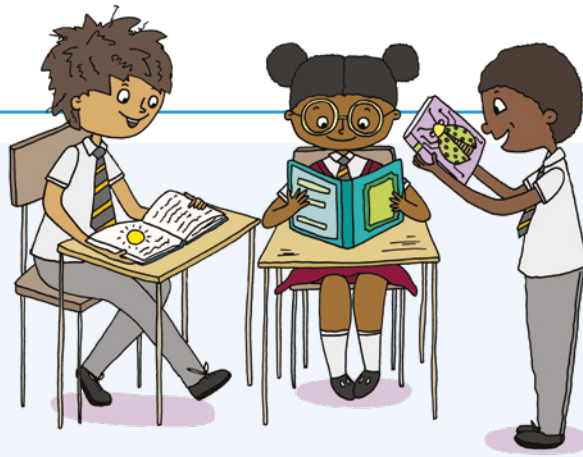
- Ka bobedi barutwana ba bala mantšu matlakaleng a ditlhaka.
- Phadišano ya dihlopha ya go bala dikaratamantšu ka tsela ya maleba.
- Bušetša mantšu a go balwa ka nako le mešongwana ya piletšo o leke go kaonafatša moputso wa gago.
- Netefatša gore matlakala ka moka a ditlhaka a tladitšwe ka maleba ka go PMM.
- Mešongwana ya ditlhaka ya puku ya mešomo ya DBE.

GO NGWALA

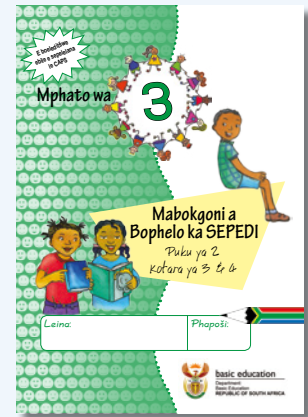
- Barutwana ba dira ditseno tša pukutšatši letšatši le lengwe le le lengwe.
- Hlohleletša dihlopha tša barutwana go dira puku ya go dula sekhutlong sa dipuku ka Tšhilafatšo.
- Ngwala pego ya tshedimošo ka pholanete e tee goba naledi yeo e go kgahлаго.
- Hlaloša sedirišwa se tee sa kgale seo o ithutilego ka sona.
- Ngwala taodišo ka ga selo sa go kgahliša seo se diragatšego kotareng ye.

TSEBO YA GO THOMA/BLTP

- Dira mothalonako wa gago o laetše dilo tšeo o di ratilego go Kotara 3.
- Ka dihlopha diragatšang dihlopha tša baetalefaufang ba le seteišeneng sa lefaufang.
- Ka dihlopha, diragatšang ka letšatši la sekolo la kgale kgale.
- Ka bobedi, hlalošang gore le ka dira eng ka phetogo ya tlaemete.
- Barutwana ba ka feleletša matlakala ao a sego a felela ka go puku ya mošomo ya Mabokgoni a Bophelo ya DBE. Mešomo ye mengwe ga e fete mešongwana ya phentshele le pampiri, e akaretša go thala, go diragatša, go aga le go ahlaahla.

BOKGABO BJA GO BONWA

- Efa barutwana didirišwa tša bokgabo go swana le dikherayone, dikhokhi, dipampiri tša bogolo goba mebala ya go fapafapana.
- Dumelela barutwana go kgetha seo ba ka ratago go se thala.
- Barutwana a ba laetše mošomo wa bona go sehlopha goba phaphoši ba be ba hlaloše gore ba kgethile go thala eng.
- Dira bokgabo bja lešela la seAfrika.
- Kgorametša seswantšho seo o se kgethilego (Beke 9) go karata gomme o ripagantšhe e be marara gore ba bangwe ba leke go kgomagantšha marara.

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

- Ka bobedi: barutwana ba ekišetša seopedi sa bona sa mamoratwa sa Afrika Borwa.
- Šomiša diphapete tšeo o di dirilego go dira pontšho ka go re aowa.
- Diragatša ka moo bana ba bangwe ba phološitšwego seemong sa kotsi ka gona.

THUTO YA BOITŠHIDULLO

- Raloka dipapadi tša sehlopha.
- Ebang le letšatši la dipapadi moo barutwana ba phadišanago ka bobona. Dira mešomo ya kotara.

DITEKOLO

GO BEAKANYETŠA TEKOLO YA GO SE BE YA SEMMUŠO LE TEKOLO YA SEMMUŠO YA KOTARA 3

- **Dikgokaganyo tša Kharikhulamo** tša beke ye nngwe le ye nngwe di laetšwa ka dipoloko tša mmala wa go taga
- **Mešomo ya tekolo ya semmušo** e laetšwa ka dipoloko tše mmala wa go tiba.

GO THEELETŠA LE GO BOLELA		BEKE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	KAKARETŠO
1	O šomiša tlotlontšu yeo e oketšegago ge a bolela (ka dithuto ka moka)												
2	O šišinya ditharollo tša mathata, kudukudu mathata a mantšu go Dipalo (dithuto ka moka)												
3	O boledišana le batho ka morero wo o itšego												
4	O theeletša kanegelo le go nyakišiša lebaka le ditlamorago ka go kanegelo												
5	O anega kanegelo (goba taodišo) ka mathomo, bogare le mafelelo												
6	O bea ditiragalo ka lenaneo la go kwagala												
7	O tšea karolo go dikahlaahlo, a efa dipoelo tša go thuša go ba bangwe												
8	O theeletša dintlha go dikanegelo le dingwalwa tše dingwe le go araba dipotšišo tša go bothata												
9	O dira tšweletšo ya bomolomo bjalo ka go anega ditaba goba go bolela ka maitemogelo ka go kwagala le ka tatelano												
DITLHAKA		BEKE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	KAKARETŠO
1	O ithuta medumo ya ditlhaka												
2	O bopa mantšu ka go šomiša ditlhaka tšeo di rutilwego												
3	O peleta mantšu ka tsela ya maleba												
4	O ithuta go peleta mantšu a 10 ka beke												
5	O ngwala mafoko a mararo ao ba biletšwago ke morutiši												
GO BALA		BEKE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	KAKARETŠO
1	O bala sengwalwa le morutiši bjalo ka phaphoši le go ahlaahla tatelano ya ditiragalo, lefelo, le tswalano magareng ga go dira selo le ditlamorago (temogo)												
2	O araba dipotšišo tša mehutahuta tša boemo bja godimo tšeo di lego ka temana yeo e badilwego												
3	O nyaka le go šomiša methopo ya tshedimošo bjalo ka maloko a setšhaba, dipuku tša bokgobapuku												
4	O šomiša mantšu a bohlokwa le dihlogo go hwetša tshedimošo go dingwalwa tša nnete												
5	O šomiša tshedimošo ya go tšwa go sengwalwa sa diswantšho												
6	O šomiša mehlala ya go bonwa												

[illegible]

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

GO THEELETŠA LE GO BOLELA Tekolo 1: Dira tšweletšo ya bomolomo (Se sengwe sa kgale)**10 meputso**
(Beke 6 le 7 Mošupologo–Labohlano)

PM matlakala 90, 92, 94, 100, 102

10 meputso**Meputso ye 2 go kheraetheria ya maleba**

1. O fa pego ye botse (o ema gabotse, lebantšha mahlo, lentšu la go kwagala)
2. Matseno a mabotse (Ke tla bolela ka ga ...)
3. Hlogotaba ya go kgahliša o kgona go e hlaloša ka go kwagala
4. O šomiša thutapolelo ya maleba
5. O šomiša tlotlontšu ya go naba

O phethagatša
kheraetheria e 1O phethagatša
dikheraetheria tše 2O phethagatša
dikheraetheria tše 3O phethagatša
dikheraetheria tše 4O phethagatša
dikheraetheria tše 5**GO THEELETŠA LE GO BOLELA Tekolo 2: Kwešišo ya go theeletša (Dilo tšeo makgolokhukhu wa ka a mmoditšego tšona)****(Beke 6 Labobedi, Nako ya kwešišo ya go bala)**

PMM matlakala 115, PM letlakala 90

5 meputso**1 moputso go karabo ya maleba. O se fokotše meputso go phošo ya mopeleto.**

1. bjang
2. Nguni
3. mabele
4. mohlwa
5. bjala

GO THEELETŠA LE GO BOLELA Tekolo 3: Temogo ya phaphoši
(Beke 1–9)**5 meputso**

Morutwana o:

1. O šomiša tlotlontšu. Tlotlontšu e ya go dula e oketšega ge a bolela (go dithuto ka moka)
2. Go kgatha tema go dikahlaahlo, o fa dipoele tša go thuša
3. O theeletša kanegelo, kanegelo ya nnete, sereto, koša goba tšweletšo le go laetša kwešišo
4. O anega kanegelo goba kanegelo ka ga yena ya go ba le mathomo, bogare le mafelelo
5. O araba dipotšišo tša boemo bja godimo ka dingwalwa tša go balelwa godimo (o kgona go akanya le go bona gore selo se hlotšwe ke eng le ditlamorago.

O phethagatša kheraetheria e 1

O phethagatša dikheraetheria tše 2

O phethagatša dikheraetheria tše 3

O phethagatša dikheraetheria tše 4

O phethagatša dikheraetheria tše 5

Palomoka**20 meputso**

DITLHAKA

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

DITLHAKA Tekolo 1: Ngwala medumo (Beke 7 Labobedi)

PMM letlakala 139, PM letlakala 102

5 meputso

Moputso o 1 go kheraetheria yeo e phethagaditšwego

Morutwana o:

- Ngwala mantšu a piletšo ka tatelano ya maleba
- O peleta mantšu gabotse
- Ka maswaodikga a maleba

1

O dira dipošo tša mopeleto/ maswaodikga a 4

2

O dira dipošo tša mopeleto/ maswaodikga a 3

3

O dira dipošo tša mopeleto/ maswaodikga a 2

4

O dira phošo e tee ya mopeleto/ maswaodikga

5

Mantšu ka moka a peletlwe gabotse le maswaodikga a nepagetše

DITLHAKA Tekolo 2: Piletšo (Beke 8 Labohlano)

PMM letlakala 169, PM letlakala 120

10 meputso

Ngwala medumo (1 moputso go modumo o mongwe le o mongwe wa maleba = 5 meputso)

Ditlhaka: hlw mpš ntl khw tšh

Tlatša ka ditlhaka tšeo di tlogetšwego (moputso o 1 wa lentšu le lengwe le le lengwe le le nepagetšego = 5 meputso)**Mohlala: _o = ntlo**

1. se__ama
2. __okolete
3. se__aseeme
4. di__anyana
5. __okgethwa

DITLHAKA Tekolo 3: Temogo ya phaphoši (Beke 1–9)

5 meputso

Morutwana o kgona:

1. **Go Tikhouta:** O kgona go kgomagentšha le go ripagantšha mantšu ge a bala le go ngwala
2. **Thelelo ya go bala lentšu:** O laetša go ba le tšwelopele
3. **Tihalošo:** O ngwala mafoko a gagwe a go kwešišagala a šomiša mantšu ao a a filwego
4. **Go kgatha tema:** O abelana mantšu le go kgatha tema go mošomo wa go dirwa ka bobedi wa Mošupologo le Laboraro wa ditlhaka
5. **Go feleletša/tlatša:** O phela a feleletša mešongwana ya ditlhaka ya letšatši ka go PMM

1

O phetagatša kheraetheria e 1

2

O phetagatša dikheraetheria tše 2

3

O phetagatša dikheraetheria tše 3

4

O phetagatša dikheraetheria tše 4

5

O phetagatša dikheraetheria tše 5

Palomoka

20 meputso

GO BALA LE KWEŠIŠO

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

**GO BALA Tekolo 1: Kwešišo (Mapula le ngwedi)
(Beke 7 Labobedi)**

PMM letlakala 140, PM letlakala 102

10 meputso

Nyaka o Hwetše (Nnete goba Maaka): 1 moputso

1. M (**Morutiši** wa Mapula ke mohumagadi Letsoalo)
2. N (Lefase le feta ngwedi ka bogolo)
3. M (Mapula o lorile a ile **ngwedding**)
4. N (O ile ka kolozi ya go fofa)

Bala o nagane: Meputso ye 3 go ye nngwe le ye nngwe, dumelela dikarabo tša go fapana

5. Mohumagadi Letsoalo o dirile leswiswi ka phaphošing gore a kgone go ba laetša ka tsela yeo ngwedi o fetošago sebopego a šomiša totšhe go laetša morithi.
6. Ngwedi o apešitšwe ke lerole le le pududu le boreledi la go ba le maswika. Ga go na le batho, meetse goba dimela.

**GO BALA Tekolo 2: Go Balela Godimo
(Beke 8 Mošupologo–Labohlano)**

PM letlakala 113, 115, 117, 119, 121

10 meputso

Meputso ye 2 go kheraetheria yeo e fihleletšwego

Morutwana:

1. O kgona go **balela godimo** ka lebelo la maleba ka motsotso o 1
2. O šomiša **bokgoni bja go tikhouta** go bala mantšu ao a sa a tsebego
3. O a itekola le go **iphošolla** moo go hlokegago
4. **O lemoga maswaodikga**
5. O bala ka **thelelo** le ka tlhagišo

2

O phethagatša
kheraetheria e 1

4

O phethagatša
dikheraetheria tše 2

6

O phethagatša
dikheraetheria tše 3

8

O phethagatša
dikheraetheria tše 4

10

O phethagatša
dikheraetheria tše 5**GO BALA Tekolo 3: Temogo ya phaphoši
(Beke 2–8)**

5 meputso

Morutiši:

1. Go kgatha tema **go bala mmogo**
2. O feleletša **mešongwana ya beke ka beke ya kwešišo ka go PMM ka go** kgotsofatša
3. O feleletša **mešongwana ya tlotlontšu** ka go PMM ka go kgotsofatša
4. O feleletša **mešomo ya thutapolelo** ka go PMM ka go kgotsofatša
5. O laetša koketšego ya lebelo **go itlwaetša thelelo**

1

O phethagatša
kheraetheria e 1

2

O phethagatša
dikheraetheria tše 2

3

O phethagatša
dikheraetheria tše 3

4

O phethagatša
dikheraetheria tše 4

5

O phethagatša
dikheraetheria tše 5

Palomoka

25 meputso

MONGWALO

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

MONGWALO Tekolo 1: Tlhakakgolo le ye nnyane tša mothikitho le go kopantšha (Beke 8 Labohlano)

PMM letlakala 153, PM letlakala 120

5 meputso

	1	2	3	4	5
Morutwana o ngwala mantšu ka mothikitho: • tlhamego ya tlhaka ya maleba • lefelong la maleba mothalading • go kopantšha ka tsela ya maleba	O hloka thekgo ya go oketšega go ngwala ditlhaka tša mothikitho le dikopantšho tšeo di rutilwego	O leka go hlama mantšu a mothikitho efela ditlhaka tše ntši di fošagetše , diboepo, ditlemanano le go bea mothalading	O ngwala mantšu a mangwe ka tsela ya maleba efela go na le diphošo ka tlhamo ya mantšu, go kopantšha le go bea ka methalading	O nyakile go ngwala mantšu ka moka ka tsela ya maleba efela go ba le diphošo ka tlhamo ya mantšu, go kopantšha le go bea ka methalading	O ngwala mantšu ka moka ka tsela ya maleba ka tlhamo ya mantšu ya maleba, go kopantšha le go bea ka methalading

MONGWALO Tekolo 2: TEMOGO YA PHAPHOŠI (Beke 1-9)

5 meputso

	1	2	3	4	5
Morutwana: 1. O swara phentshele gabotse 2. O šomiša ditlabakelo tša mongwalo gabotse (phentshele, rula, sebetli) 3. O ngwala mantšu ka tsela ya maleba le go šia sekgoba sa maleba magareng ga ditlhaka le magareng ga mantšu 4. Ge a ngwala mongwalong wo o kopantšwego o ngwala gabonolo le ka lebelo la maleba 5. O šomiša mothikitho go mešomo ka moka ya ka phaphošing	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5

Palomoka

10 meputso

GO NGWALA

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

GO NGWALA Tekolo 1 le 2: Tšhate ya tatelano le Kanegelo ya Toro (Beke 4 le 8 Labone le Labohlano)

PM matalakala 72 le 118 le 120

10 meputso go ye ngwe le ye nngwe

DITENG	1	2	3	4	5
Moputso o 1 go kheraetheria yeo e phethagaditšwego 1. O latela sebopego gabotse le dihlogo tša mehuta ya dingwalwa 2. Go na le tshedimošo ya maleba ka fase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe 3. Tšeo di ngwadilwego di a kwešišega (ga se dikgopolo feela) 4. Tlotlontšu ya go naba 5. O šomiša le dikgopolo tša go kgahliša tša maleba tša boitlhamelo (tša go fapana go tšwa go mehlala)	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
POLELO	1	2	3	4	5
1. O ngwala mafoko a go felela a go latela thutapolelo 2. O ngwala ka go šomiša mabaka a maleba 3. O šomiša maswaodikga ka tsela ya maleba (difegelwana, khutlo, maswao a go makala, ditsebjana) 4. O ngwala mantšu a go šomišwa gantši ka mopeleto wa maleba 5. Go leka mopeleto ga go amogelega	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
GO NGWALA Tekolo 3: Temogo ya phaphoši (Beke 2–8)					
5 meputso					
0–1	2	3	4	5	
O kgatha tema go dikahlaahlo tša go kgetha go ngwala hlogotaba yeo ba tla go ngwalwa ka yona	O kgona go lokiša, go ngwala le go rulaganya mošomo wa gagwe	O kgona go ipalela sengwalwa goba go balela mogwera	O fela a šomiša (e se go ka mehla) thutapolelo ya maleba. Le maswaodikga a maleba le go peleta ka go nepagala (mantšu a go tšwelela gantši)	O feditše mešongwana ya go ngwala yeo e ka bago ka moka (go ngwala, mešongwana ya Go šoma o Nnoši)	
Palomoka				25 meputso	

LETLAKALA LA MEPUTSO LA KOTARA 3 LA LELEME LA GAE

(la go fothokhopiwa)

[illegible]

DITEKOLO

MABOKGONI A BOPHELO: GO BEAKANYETŠA TEKOLO YA SEMMUŠO LE YA GO TŠWELA PELE KOTARA 2

- **Dikgokaganyo tša Kharikhulamo** ya beke ye nngwe le ye nngwe di laetšwa ka dipoloko tša mmalwa wa go taga
- **Mešomo ya tekolo ya semmušo** e laetšwa ka dipoloko tša mmala wa go tiba.

TSEBO YA GO THOMA LE BLTP							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ditlwaelo																	
1	Ahlaahla dikgopolo le maikutlo a gagwe ka ga kgwekgwe ya taba																
Dihlogotaba																	
	Polokego setšhabeng																
	Tšhilafatšo																
3	Ka moo batho ba bego ba phela ka gona kgale																
	Lefaufau																
	Mekete le matšatši a go ikgetha (bjalo ka ge a ketekwa setšhabeng)																
Dikgopolo tše bohlokwa le mabokgoni																	
1	Dikgopolo tša thuto ya tša Leago: go boloka (beke 3–4, 9), ditiro le ditlamorago (beke 1–2, 3–4), go tlwaela (beke, 1, 2, 9) lefelo (beke 5, 6), ditswalano le go ikema (beke 1–2, 5–6, 9) phapano le boswananoši (beke 5–6, 9), phetogo (beke 5, 6, 9)																
2	Dikgopolo tša thuto ya tša Mahlale a Tlhago: bophelo le go phela (beke 3–4, 7–8, 9), enetši le phetogo (beke 3–4, 7–8), polanete ya lefase le fo feta (beke 7–8)																
3	Mabokgoni a tshepetšo ya saense: tsela ya go nyaka go tseba, yeo e akaretšago go lebelela (beke 3, 4), go bapetša (beke 5–6, 9), go hlaola (beke 3–4, 7–8), go lekanyetša, boitekelo le go bolela (beke 3–4, 7–8)																
4	Mabokgoni a tshepetšo ya Thekenolotši: nyakišiša, hlama (beke 6), dira (beke 6), go lekanyetša (beke 6), go bolela																
BLTP																	
1	Go phela gabotse moyeng le ga leago																
2	Tswalano le batho ba bangwe																
3	Tswalano le tikologo																
4	Ditumelo le maitshwaro																
BOKGABO BJA GO BONWA							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Go hlama 2D																	
1	Go thala le go penta: go nyakišiša mehuta ya go fapana ya dikgatišo																
2	Temogo ya go oketšega le tlhathollo ya paterone le go dira dikgatiši lefaseng la bonoši; go akaretša sebopego ka gare ga se sengwe, dipaterone tša ka mafelelong, poeletšo																
3	Melao ya go hlama: go dira ka tlhokomelo, go fapantšha, phopholetšego, go gatelela le go lekanyetša																
4	Go ruta paterone le go dira dikgatiši ka dilo tšeo re di hwetšago go didirišwa le mehuta ya go fapana ya dikgatiši																
5	Go kwalakwatša temogo ya dipaterone le dikgatiši tša Afrika, mohlala, diswantšho tša Matebele, mošomo wa dipheta, go kgabiša dibjana, go lebelela, go bolela le go theeletša ka ga dipaterone																
Go hlama 3D																	
6	Dira dilo ka didirišwa tša go šomišwa gape: diforeimi tša dipaterone tša bokgabo bja bonoši, ditšhelo tša phaphoši, bj.bj.																
7	Ditlabakelo tša bokgabo: go fa leina, go šomiša dibopego tša go fapana tša tšeometri le tša tlhago																
8	Kgatelelo go dipaterone, go kgabiša bokantle bja dilo tša bokgabo																
BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Dipapadi tša boitlhamelo le mabokgoni																	
1	Go itokiša mmele: kopantšha ditho tša mmele le go hlopholla, mohlala, dira didiko ka diatla le dirope ka nako e tee																
2	Go lokiša lentšu: šetša go tšweletša le go tšea karolo go direkto, merumokwano, dipapadi tša tiragalo ya bokgabo																
3	Tebelelo le bokgoni bja go theeletša: mešomo ya ditiragalo go swana le go dira tatelano go papadi-kekiši ka bobedi le dihlopha. bj.bi.																

4	Go dira meretheto ka mmele goba ka diletšo go latela mmmino wa Afrika Borwa (wa go gatišwa goba wa (go bapalwa thwii) go šeditšwe paterone ya morethetho									
5	Go kopantšha boitšhikinyo go mafoko a makopana a boitšhikinyo le go a gopola									
6	Go kitima ga go kopanywa le boitšhikinyo bja go dikologa									
7	Go khutšiša mmele le go iketla: Go otlogoga ka go nanya ka mafelo a go fapana ka mmmino wa go nanya ebile wa go fola									
Loga mano o hlatholle										
8	Hlama lefoko la boitšhikinyo ka dihlopha tše nnyane gomme le šomiše go dira dipaterone									
9	Go hlama moretheto wa dipaterone wa mmmino wa Afrika Borwa. Šedi e be go morethetho wo o itšego wa maleba, le kgetho ya go fapantšha									
10	Ditiragatšo tša phaphoši: Tšweletša maikutlo le go laetša dikgwekgwe go tikologo goba bophelo bja gago									
11	Ditiragatšo tša theto ka dihlopha, mohlala go opela košana o tlatša ka boitšhikinyo le ditaetšo.									
THUTO YA BOITŠHIDULLO BEKE		1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Go šikeneyegela ka mahlakoreng ka moka goba go le tee									
1	- Boitšhikinyo bja go se šikinyege ka mahlakore ka moka bo kopantšhitšwe le go beakanywa ka dihlopha. - Go taboga go sebaka se segolo o swere selo goba le swarana ka diatla le mogwera - Go taboga o eme- gatee goba gabedi - Go taboga: go ekišetša ditiro- sephatšamaru									
2	Tekanyetšo - Ema o be o sepele ka dinala-ntlhana le serethe - Go abula ka diatla le dikhuru. - Go likokotlela o sepelela pele le morago. - Go namela moswinki: o sepela gabonolo ka dipala - Didirišwa tše bonolo - Tšiminasitiki: Ditiro tša go lekanyaetša go swana le go tsema fase ka hlogo, ka diatla, bj.bj. - Boitšhikinyo ba tšiminasitiki bjalo ka go kgokologela pele, go kgokologela morago, go sepela ka matsogo bjalo ka leotwana la karikana									
3	Go kgona go itšhikinya - Go raga kgwele yeo e kgokologago le go e lebiša go ele, go selebanywa goba mogwera. - Go foša dikgwele go dilebanywa le magareng a bagwera ka letsogo le le tee goba a mabedi, godimo le kgole									
4	Moretheto Go tshela kgati – boitšhikinyo bja go kaonafala go swana le go tshelela ka thoko ye nngwe, go tshela gabedi									
5	Go kgona go latela - Mešongwana ya Bolipolo: tšhomišano ya mahlo le diatla, go foša, go epa le go dira ditiro - Mešongwana ya go dirwa le mogwera go swana le go tshela mogwera a inamile									
6	Tlwaetšo ya sekgoba - Tsela ya ditšhitišo yeo e akaraetšago mešongwana ya go akaretša go gogoba/ abula, go taboga, go wela fase go lefelo la botetele bjo bo itšego, mafolofolo, lebelo bj.bj. - Dipapadi tša go swana le 'o tee kgahlanong le ba bararo' - Swaya mogwera: swara mosela wa mogwera wa gago									
7	Tšhomišo ya mahlakore ka moka a bjoko goba lehlakore la go ja la mmele - Mošongwana wa go dirwa le mogwera: Boitšhikinyo bja go goga le bja go kgorometša - Feto-fetogago									
8	Dipapadi le dithaloko - Kgwele ya maoto ya bana - Bolipolol - Katse le legotlo									

TSEBO YA GO THOMA & BLTP

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

TSEBO YA GO THOMA Tekolo 1: Ke nna pholanete efe? (Beke 7 Laboraro)					
PMM letlakala 147, PM letlakala 105					15 meputso
Dipotšišo 1–8: 1 mopotso go karabo ya maleba					[8]
1. Lefase 2. Mekhuri 3. Neputšhune 4. Mase 5. Yurenase 6. Benase 7. Jupitha 8. Sathene					
Potšišo 9: 1/2 mopotso go pholanete ye nngwe le ye nngwe ka tatelano ya maleba					[4]
Mekhuri, Benase, Lefase, Mase, Jupitha, Sathene, Yurenase, Neputšhune					
Potšišo 10: 1 mopotso ge o file leina la pholanete. 1 mopotso go lebaka leo o le filego					[3]
TSEBO YA GO THOMA Tekolo 2: Go ya lefaufaugo go nyaka dinnete (Beke 8 Laboraro)					
PMM letlakala 165, TG Letlakala 117					15 meputso
Potšišo a–f: 1 mopotso go ye nngwe le ye nngwe					(6)
a. Yuri Gagarin					
b. USA goba Amerika					
c. Oliver Daemen					
d. Ye nngwe le ye nngwe ya Ditšhimpantsi/legotlo/mpša/Laika					
e. Aowa					
f. Aowa					
Potšišo 2: 1 mopotso go karabo ya maleba					(7)
1961 – Yuri Gagarin					
1963 – Valentina Tereshkova					
1969 – Neil Armstrong					
1980 – Pham Tuan					
1992 – Mae Jemison					
2002 – Mark Shuttleworth					
2022 – Oliver Daemen					
Potšišo 3: 2 meputso					(2)
1 mopotso go Ee goba Aowa					
1 mopotso go lebaka leo le filwego					
TSEBO YA GO THOMA Tekolo 3: Temogo ya phaphoši: BLTP LE TP (Beke 1–9)					
					10 meputso
TEMOGO YA PHAPHOŠI: BLTP (Beke 1–9)					
					5 meputso
Morutwana: 1. O tšea karolo go mešomo ya Nagana-Bobedi-Abelana 2. O tšea karolo go dikahlaahlo tša phaphoši 3. O fa ba bangwe sebaka ebile o a Abelana 4. O ahlahlala maikutlo a gagwe le dikgopolo 5. O naganela barutwana ba bangwe	1	2	3	4	5
	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
TEMOGO YA PHAPHOŠI: TP (Beke 1–9)					
					5 marks
Morutwana: 1. O Abelana ka dikgopolo tša gagwe go dikahlaahlo 2. O šoma gabotse ka bobedi le ka sehlopha 3. O fa kgopolo tša gagwe go dihlogotaba tša kgwekgwe 4. O feleletša matlakala a PMM ka go kgotsofatša 5. O feleletša matlakala a DBE ka go kgotsofatša	1	2	3	4	5
	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
Palomoka					40 meputso

BOKGABO BJA GO BONWA**Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo****BOKGABO BJA GO BONWA Tekolo 1: Bokgabo bja paterone ya seAfrika
(Beke 6 Mošupologo le Labobedi)**

PM matlakala 89, 91)

5 meputso

Morutwana :	1	2	3	4	5
1. Hlamile paterone ya go ipoeletša ka go šomiša dibopego tša tšeometri 2. O thadile selo goba moago gore a o kgabiše 3. O fetišeditše tlhamo go sethalwa 4. O šomišitše mebala ya go taga go tlatša tlhamo ya gagwe 5. O kgonne go hlalošetša ba bangwe seswantšho sa gagwe	O phethagatša khraetheria e 1	O phethagatša dikhraetheria tše 2	O phethagatša dikhraetheria tše 3	O phethagatša dikhraetheria tše 4	O phethagatša dikhraetheria tše 5

**BOKGABO BJA GO BONWA Tekolo 2: Temogo ya phapoši
(Beke 1-9)****10 meputso**

Morutwana:	2	4	6	8	10
1. O feleletša mešomo ka moka ya ka go PMM 2. O šomiša tlotlontšu yeo e rutilwego ge a ahlaahla mošomo wa bokgabo le dielemente tša bokgabo 3. O šomiša ditlabakelo ka tsela ya maleba, dikero, diporaše tša go penta, dikherayone, dikhokhi, sekgomaretši, letsopa le tše dingwe 4. O latela ditaello 5. O laetša go ipshina le maithomelo	O phethagatša khraetheria e 1	O phethagatša dikhraetheria tše 2	O phethagatša dikhraetheria tše 3	O phethagatša dikhraetheria tše 4	O phethagatša dikhraetheria tše 5

Palomoka**15 meputso**

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA

Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo

BOKGABO BJA GO DIRAGATŠA Tekolo 1: Tiragatšo ya sehlopha (Beke 6 Laboraro le Labone)					
PM matlakala 93, 95					5 meputso
Moputso o 1 go kheraetheria ye nngwe le ye nngwe Morutwana o kgona go: 1. Kgetha kanegelo ya kgalekgale 2. Bolela ka go kwagala le go bitša mantšu gabotse 3. Šomiša mmele gabotse ka boitshepho ge a diragatša 4. Šoma gabotse le sehlopha	1	2	3	4	5
	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
BOKGONI BJA GO DIRAGATŠA Tekolo 2: Temogo ya phaphoši (Beke 1-9)					
Morutwana:					10 meputso
1. O tšea karolo ka go felelela go dithuto ka moka tša Bokgabo bja go Diragatša 2. O šoma gabotse ka bobedi goba ka sehlopha, a efa ba bangwe sebaka, a abelana dikgopolo bj.bj. 3. O kgona go latela le go hlama merethetho ya mmimo wa Afrika 4. O kgona go binela mmimo ka boikgopolelo bja gagwe 5. O opela ka boitshepho le tlhagišo	2	4	6	8	10
	O phethagatša kheraetheria e 1	O phethagatša dikheraetheria tše 2	O phethagatša dikheraetheria tše 3	O phethagatša dikheraetheria tše 4	O phethagatša dikheraetheria tše 5
Palomoka					15 meputso

THUTO YA BOITŠHIDULLO**Dirupuriki tša Tekolo le Mananeotekolo****THUTO YA BOITŠHIDULLO Tekolo 1: Dipapadi
(Beke 6 Labohlano)**

PM letlakala 97

5 meputso

Morutwana:	1	2	3	4	5
- O latela ditaelo - O kwešiša melao ya papadi - O tšea karolo ka mafolofolo go dipapadi - O šoma gabotse le barutwana ba bangwe.	Ga a kgone go latela ditaelo. Ga a kwešiše melao goba go tšea karolo papading. Ga a kgone go šoma gabotse le ba bangwe.	O latela ditaelo tše dingwe a leka le go latela melao le go tšea karolo papading. O hloka go hlokomela le go šoma le barutwana ba bangwe.	O latela ditaelo tše ntši. O tseba melao ye mentši le go tšea karolo papading. O kgona go šoma le barutwana ba bangwe.	O latela ditaelo ka moka. O tseba melao le go tšea karolo papading. O kgona go šoma le barutwana ba bangwe ka mo go lekanego.	O latela melao ka moka gabotse. O tseba melao le go tšea karolo ka botlalo dipapading. O šoma gabotse kudu le barutwana ba bangwe.

**THUTO YA BOITŠHIDULLO Tekolo 2: Tekanyetšo
(Beke 8 Labobedi–Labohlano)**

PM letlakala 115, 117, 119, 121

5 meputso

	1	2	3	4	5
- Go sepelela pele le morago ka menwana le ka serethe o dutše o lekanyeditše - Go sepela ka go lekanyetša godimo ga selo, e ka ba pala, goba lebotwana, ebile o kobile dikhuru - Ditiro tša tšiminastiki: Go ema ka diatla goba go ema ka hlogo, ka thušo ya mogwera - Go šoma mmogo le barutwana ba bangwe	Ga a kgone go lekanyetša gabonolo, go ya pele goba morago, Ga a kgone go ema ka hlogo goba go itshwareletša ka mogwera. O tšhaba go leka.	O kgona go lekanyetša mo go letlilego, efela e se go godimo ga selo a kitima. Ga a kgone go ema ka hlogo efela o ikemišeditše go leka.	O kgona go lekanyetša mo go letlilego le go selo sa go namelwa ge a eya pele, efela e sego morago. O leka go ema ka hlogo goba ka diatla ka thekgo ye kgolo.	O kgona go lekanyetša mo go letlilego le godimo ga selo sa go namelwa, a eya pele le morago. O hloka thekgo ya go tsema fase ka hlogo, le ka diatla.	O kgona go ema lefelong la go letla goba go selo sa go namelwa, a eya pele goba morago. O kgona go dira ka ntle ga thekgo.

**THUTO YA BOITŠHIDULLO Tekolo 3: Temogo ya phaphoši
(Beke 1–9)****20 meputso****1 moputso = 1 kheraetheria**

O latela ditaelo O a šielana O šoma ka sehlopha O šoma le mogwera O a itokiša le go ikhutša O lekanyetša a eya pele le morago O lekanyetša go selo sa go namela Ditšiminastiki: Ema ka hlogo/ ka letsogo, ema bjalo ka leporogo Tšiminastiki: o kgokologela pele le morago, o fofa ka diatla le leotwana la karikana O kitima a sepela ka go fapana go swana le pere, a sepela bjalo ka lepidibidi, a taboga bjalo ka segwagwa, bjalo bjalo O raloka dipapadi tša tšhomišo ya mahlakore ka moka a bjoko goba lehlakore la go ja la mmele go swana le go gogana le go kgorometšana	O tshelatshela go ya ka morethetho. O tšea karolo go papadi ya ditšhitišo ya go se be bonolo O lahlela /kama kgwele ya godimo ka letsogo le tee goba a mabedi. O raloka papadi ya dikgwele yeo e akaretšago go foša, go kitima le go feta O latela melao go dipapadi tša semmušo le tša go sa be tša semmušo. O tšea karolo go lebelo la go neeletšana la bothata: zikzag o feta disiketele/ goba maswao O tshela kgati a nnoši goba le bagwera O fetola ka pela go ditaelo tša ditemošo tšeo di itšego O tšea karolo go dipapadi tše dingwe bjalo ka kgwele ya maoto ya bana, hokhi, rakibi, kgwele ya diatla, le katse le legotlo

Palomoka**30 meputso**

(la go
fothokhopiwa)

150

Funda Wande

Reading for Meaning

LIMPOPO
PROVINCIAL GOVERNMENT
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

DEPARTMENT OF
EDUCATION

 **creative
commons**
CC-BY- 4.0

VERSION 1.0